13 Nisan 1957 Sene : 3, Cilt : IX, Sayı : 15

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Sene : 3, Cilt : IX, Sayı : 153

Rüzgarlı Sok. Ovehan
Kat: 3 Daire: 7
P. K. 582 — Ankara
18992 (Yazı İşleri)
15221 (İdare)

Fiatı 60 Kuruş

•

Müessisi :

Metin TOKER

Neşriyat Müşaviri
YusufZiyaADEMHAN

•

İmtiyaz Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mes'ul Müdür:
Tarık HALULU

*

Umumi Neşriyat Müdürü :
Hamdi AVCIOĞLU

Teknik Sekreter :
M. Nevzat ÜNLÜ

*

Karikatür :
TURHAN

*

Fotoğraf :
Hüseyin EZER
Osman ÖZCAN
ASSOCIATED PRESS
TÜRK HABERLER AJANSI

Klişe :
Desen Klişe ATELYESİ

Müessese Müdürü :
Mübin TOKER

•

Abone Şartları :

3 aylık (12 nüsha) : 6 lira
6 aylık (25 nüsha) : 12 lira
1 senelik (52 nüsha) : 24 lira

•

İlan Şartları
3 renkli arka kapak tam Sayfa : 350 Lira
Kapak içi 300 lira, metin sayfaları Santimi 4 lira.

•

Dizildiği ve Basıldığı Yer :
Rüzgarlı Matbaa — ANKARA
Tel : 15221
Basıldığı tarih : 11.4.1957

Kapak resmimiz:

Dr. İrfan Aksu

Apar topar...

Kendi Aramızda

Mecmua hakkında

Maşallah **pek** mütevazisiniz! Siz Makarios hakkında son yazınızda tekrar neşrettiğiniz pasajı 17 Mart 1957 değil, 17 Mart 1966 tarihli mecmuada neşretmiştiniz. Yani hakikatleri üç hafta değil, tam bir sene evvel görmüştünüz. Hükümeti o zaman, neler olacağı hususunda ikaz etmiştiniz.

Anlaşılan, bir tashih hatasına kurban gittiniz. İşte, dikkatli olmamanın cezası.

Abdi Erken - **Ankara**

•

Musahhihinize ceza Terdiniz mi **bil**miyorum. Ama Makarios hakkında 1966'da çıkan yazıyı 1957'de neşredilmiş *gibi* göstermekle tesirini yarı yarıya azaltmış oldu. Allahtan ki AKİS okurucuları dikkatlidirler ve halden anlarlar.

• **İrfan** Esenkaya - İstanbul

AKİS'teki tashih hatalarından bıktık. Makarios mevzuunda çıkan bir yazının tarihinin 1956 yerine 1957 diye çıkması aklının basma getirir inşallah. AKİS gibi bir mecmua için çok ayıp.

Selimi Can - Ankara

•

AKİS - Bu tashih hatasından dolayı özür dileriz. Hakikaten o yazı üç hafta evvel değil, bir sene evvel neşredilmişti.

•

Bilhassa son sayılarınız ve son hâdiseler ispat etti ki AKİS bütün Türk basını içinde bir tanedir varolun.

İsmail Hergül- İzmir

•

Kıbrıs mevzuundaki neşriyatının hararetle tasvip, ediyorum Hâdiseleri ne kadar, doğru görmüş olduğunuz anlaşılıyor. Sizinle uğraşacak yerde size kulak verseler daha iyi ederler. Ama, sizinle uğraşmalarının sebebi de, doğruyu görmeniz ve göstermeniz değil mi?

Ahmet Güları - Eskişehir

•

AKİS in 151 inci sayısında çıkan il Nuri Ersagun'un mektubuna şaştım kaldım. Bu okuyucu AKİS'ten şüphe ediyor ve soruyor: "Yoksa hapishane tehdidiyle mi.." diye. Acaba Nuri Ersagun AKİS'i devamlı okumuyor mu? Okusaydı AKİS'in hapishane tehdidine papuç bırakmadığını öğrenmiş olurdu. Bırakın okumayı, Cüneyt Arcayürekler, Metin Tokerler, Yusuf Ziya Ademhanlar böyle bir şeyin varit olmadığını ispat etmiyor mu?

Yılmaz Özdemir - Giresun

Basın hakkında

Bugün hapishanede bulunan fıkra yazarı Ziya Hanhan, birkaç ay önce "bir tarihi tabii dersi" başlıklı fıkrasında Arizona karıncalarının kafile halinde göç ederlerken önlerine derin çukurlar çıktığı zaman önde gidenlerin kendilerini bu çukurlara attıklarını ve diğerlerinin bunların üzerine basarak çukuru kolaylıkla astıklarını naklemişti. Simdi aklıma bir sual geliyor: Acaba hapishanedeki gazeteciler Bâbıalinin basın ricalinin Cadillacian rahatça dolaşsınlar diye mi çukur dolduruyorlar?

Mehmet Erdinç - İzmir

Politikacılar hakkında

Bütçe müzakereleri sırasında D.P. li arkadaşlarının hiddetini celbeden, fakat vazifesini yapmaktan çekin. meyen İhsan Baç'ın durumunu dikkat ve alâkayla takip ettim. Ekseriyetin arzusuna göre değil. Anayasaya ve İç tüzüğe göre hareket eden İhsan Baç'ı fırtına yatıştıktan sonra tekrar eski mevkiinde görmek bana demokrasimizin istikbali hakkında ümit verdi. Şimdi gönül, aynı zihniyetin diğer bütün meselelere hakim olmasını istiyor ve bekliyor.

Nevruz Aslan - Kars

Milletvekillerinin de mal beyanına tabi tutulmasını istihtaf eden kanun lâyihası Adalet komisyonunda reddedilmiş; D.P. mebuslarından birisi, mebusların beyan külfetine tabi tutulma masını, diğeri de B.M.M. manevi şahsiyetinin zedeleneceğini söylemiş. Beyannameye yazacak çok şeyleri olanlar için hakikaten külfet Mal beyanında bulunmanın Meclisin manevi şahsiyetini zedeliyeceği keyfiyeti ise varit değildir. Çünkü; mal beyanına tabi tutulmak küçük düşürücü bir muamele telâkki edilseydi, Devlet memurlarının da beyana tabi tutulmaları gerekirdi.

Cevat Cengizhan - İzmir

Milli Korunma hakkında

Milli Korunma Kanununun son şekliyle yürürlüğe konulmasıyla karaborsacıların köküne kibrit suyu ekilip, ucuzluğun geri geleceğini sanmıştık. Ama ne gezer.. Meselâ bizim buraya civar köylerden gelen yağlar, Belediye fiatlarının 5-7 lira olduğunu ilân eden tahtanın altında 8,5 - 10 - 11 liraya harıl harıl satılıyor. Bana kalırsa ya o belediyenin lâvhasıyla bu kanunu kaldırmalı, yahut bu satışların önüne geçmeli..

Ali Ayan - Bucak

Akçaabatta yağa 6,5 lira narh konmuş. Fakat pazarda yağı kodunsa bul. Meğer son senelerde tütünü para etmeyen köylü yağını ancak 10.11 liradan satabilirse nefes alabilecekmis. 6,5 liraya satmak için pazara kadar inmeyi iste bunun için istemiyormuş.

Selçuk Seloğlu - Trabzon

T A R İ H

İtalya

Rönesans iklimi

Rönessans, İtalya tarihinin en canlı devirlerinden biridir. Sanat, edebiyat ve fen bu devirde en zengin eserlerini vermiştir. Michel Ange, Leonard de Vinci, Raphael, Arioste ve Donatello gibi simalar, Rönessans devrini ebedileştirmişlerdir.

Machiavel de, aynı çağda, "Prens"' adlı siyasette ahlâk ve vicdana yer ve rmi yen felsefesini ortaya atmıştır. Avrupada Ortaçağ kapanır ve yeni bir medeniyet çığırı başlarken, İtalyaya çöken karanlık bir gölge vardı: Borgiâ'lâr hâkimiyeti. Borgia'lar saltanatının karakteristik hususiyeti, halkın nefretini kazanmış bir istibdat rejimini yaşatmak için şiddet ve hileye müracaat eden bütün sergerdelere nümune teşkil etmiş bulunmasıdır. Borgia'lâr, İspanyadan gelmişlerdir: Bu aile içinde dört sima bilhassa dikkati çekmektedir. Papa Alexandre VI, Juan Borgia, Lucrece Borgia ve Cesar Borgia. Bu dört kişi arasında Cesar, yâlnız İtalyanın değil, bütün siyaset tarihinin en kurnaz ve korkana şahsiyeti olarak tanınmıştır;

Babaların günahı

Ailenin büyüğü Rodrigue Borgia Valencia civarında Jativa kasabasındandar. Borgia'ları yıldız, Aragon kralınan himayesi akında parlamağa başlamıştan Rodrigue saray hizmetlerinden diplomasiye ve oradan din hayatına geçmiştir. Vatikanda kardinallik payesine kadar yükselmiş ve nihayet bir gün. Alexandre VI adıyla papalık makarnanı, işgal etmiştir. Damarlarında İspanyol ve Arap kanının karışık olduğu bilinmektedir.

Romalılar, kardinalliği zamanında kendisini sevmezlerdi. Merhametsiz ve vicdansız bir adam olduğu halka arasında söylenirdi. Sefalet ve memnuniyetsizlik halkın sabrım tüketerek ayaklanmalar olduğu vakit, nefretle anılan isimlerin başında Kardinalinki gelirdi.

Rodrigue, halkın nefretini yatıştırmak için, kuvvet kazanıncaya kadar maddî fedakârlığa katlanmaktan başka çare olmadığını takdir ederdi. Diğer memleket büyükleri silâh kuvvetiyle ayaklanan halk kitlelerinin saraylarına yaklaşmalarım önlerken, Kardinal muhafızlarını geri çeker ve evinin kapılanını açık bırakırdı. Fakir halk eve girerek mutfakta midesini doldurup, eşyaları yağma edip, götüremediği şeyleri tahrip edince, Kardinale karşı beslediği kin de bir müddet için dinmiş göztiktirdü.

25 Temmuz 1492 de ölen Papa Innocent III'den sonra Vatican tahtına oturan bu adam, hiç de masum sayılamıyacak bir şahsiyete sahipti. İktidar hırsı, kadın düşkünlüğü ve paraya zaafı ile tanınmıştı. Hayatta servet toplamak için hiçbir fırsatı kaçırmamış ve avuç dolusu harcadığı halde hazineleri her yıl biraz daha kabarmıştı. Çocukları da, kendilerini aynı ihtiraslara daha fazlasıyla kaptırmışlardı. Alexander VI, işret ve sefahat âlemlerini çocuklarının iştirakiyle yapardı. İnsani zevklerini ve siyasi arzularını tatmin: için, hiçbir ahlâki engelin mevcudiyetine tahammül edemezdi. Dostlarım ve düşmanlarını, yükseltir veya ezerken, dalma hissi sebeblerih tesiri altında kalırdı.

Juan Borgia

Papa hazretlerinin uzun süren hayatının son demine kadar müteaddit maceraları ve birçok çocukları olmuştu. Alexander VI, çocuklarından bazılarına düşkünlük gösterir ve diğerlerine, kayıtsız kalırdı. Evlâdlarından birinin münasebetsizliği "corps diplomatique" içinde skandal mevzuu olunca, onun kendinden olmadığını dahi söylemekten çekinmezdi.

Alexandre VI. nın en çok sevdiği oğlu Juan idi. Papa, bu oğlunu İtalyada kuracağı yeni bir devletin başına geçirmek istiyordu. Bu maksatla asker toplamış ve İtalyanın en mahir kumandanlarını hizmetine almıştı.

Juan yakışıklı, zeki ve atılgan bir adamdı. O tarihlerde İtalyada esir bulunan Sultan Cem ile çok iyi arkadaştı. Merasimlerde Türk kıyafetine girer ve Sultan Cem ile yan yana ata binerdi. Borgia'ların o meşhur orjilerinde de, talihsiz Osmanlı şehzadesinin refakatinden ayrılmazdı.

Juan askeri meziyetlere sahip değildi. Sabırsız bir insanı olması, bilhassa muhasaralarda fazla, adam harcamasına sebebiyet veriyor ve muvaffakiyetler kazanmasına mani teşkil ediyordu. Buna mukabil, kadın kalplerini bir Napolyon'un hiçbir zaman yapamıyacağı kadar süratle birbiri ardından fedhedebiliyordu. Orjilerden birinde cereyan eden hâdise, Juan'ın karakterini göstermek bakımından dikkate şayandır. Kardinal Sforza'nın sarayında, şarabın verdiği küstahlıkla Juan, etrafındakilerle alay etmeğe ve hatta ağır hakaretler yapmağa koyulmuştu. Hakarete maruz kalanlar arasında, devrin mühim şahsiyetlerinden biri de bulunuyordu. Bu zat nihayet dayanamıyarak, Juan'ın gayrı meşru bir evlâd olduğunu söylemek suretiyle mukabelede bulundu. Herkes Juan'ın kılıcını çekerek erkekçe hesaplaşmasını beklerken, o ziyafet masasını bırakıp doğru Vatican'a gitti. Olup bitenleri babasına anlattı. Papanın muhafız kuvvetleriyle beraber, Sforza sarayını basarak kendisine hakaret eden adamı yakalatıp astırdı.

Lnoreo Barda

Alexandre'ın Vatican'a hükmetmeğe başladığı tarihte, Lucrece henüz 12 yaşını tamamlamıştı. Saçları acık renk ve gözleri gri ile mavi arası idi. Yüz ifadesi ve tavırları babasını. andırmakla beraber, daha narin yapılı idi.

Alexandre, mevkiini kuvvetlendirmek ve nüfuzunu arttırmak için, kızım ve oğullarını İspanya, Napoli, Fransa ve İtalyanın hanedan azasiyle evlendirmek istiyordu.. Lucrece, hayatı boyunca. Papa Hazretleri ve Cesar Borgia tarafından bu maksadla kullanılmıştır. Lucrece, henüz 13 yaşında iken, adeta bir açık arttırmaya çıkarıldı. Müteaddit defalar, nişanlandı, evlendi ve boşandı.

Lucrece çok zeki ve. kabiliyetli bir kadındı. Borgia'ların bütün meziyetlerini ve kusurlarım nefsinde toplamıştı. Cüretli olduğu kadar kurnaz, sevimli olduğu kadar hilekâr, muhteris olduğu kadar hesaplı bir şeytanlık numunesi idi. Vatican'da devlet işlerinin bütün inceliklerine kışa zamanda vukuf kazandı. Tabancı elcilerle girişilen müzakerelerde herkesten daha kolay netice aldığı ve diplomatları en kestirme yoldan arzularına kazandığı görüldü. Had derece müsrif ve ihtişam düşkünü olduğu halde, o da muazzam bir şahsi servet yapmakta güçlük çekmedi; Babasının paraya ihtiyaç duyduğu bir anda 80 bin duka altını vermesi, Lucrece'in ne kadar zengin bir kadın olduğuna delildir.

Borgia'lar arasında, halkın hakkında hüküm vermek için en fazla tereddüde düştüğü sima, Lucrece'dir. Filhakika giydiği elbiselerden herbirinin binlerce duka değerinde altın ve mücevherle işlendiği herkesin malûmu idi. Fakat basından her türlü macera geçtiği ve sefahatin hiç bir nev'ine yabancı kalmadığı halde, kusurlarının halk arasında aleyhine tepki yaratmasına kısmen mani olabilmiştir. Çünkü Roma'da ve taşrada, dedikodu ajanlığını amatör ve profesyonel olarak yapan hemen herkesi elde ederdi. Hakkında iyi şeyler söyletir ve maceralarının efsanesini düşmanlarına mal etmesini bilirdi.

Lucrece, kocalarından hiç biri ile uzun zaman yaşayamadı. Papa Hazretleri, onun taşradaki prens, dük veya kont saraylarında uzun zaman kalmasına tahammül edemez ve çağırtmak için vesileler icad ederdi. Bu vesilelere karşı koyacak herhangi bir talihsiz koca, Borgia'ların korkunç heyülasını gözlerinde canlandırmak mecburiyetinde kalırdı. Cesar ise, yalnız eniştelerine değil, kıs kardeşinden iltifat gören bütün erkeklere düşman kesilirdi. Tarihin kaydettiği en ahlâksız, en zengin, en hareketli ve en tehlikeli hayatı yaşayan kadın Lucrece'dir.

Cesar Borgia

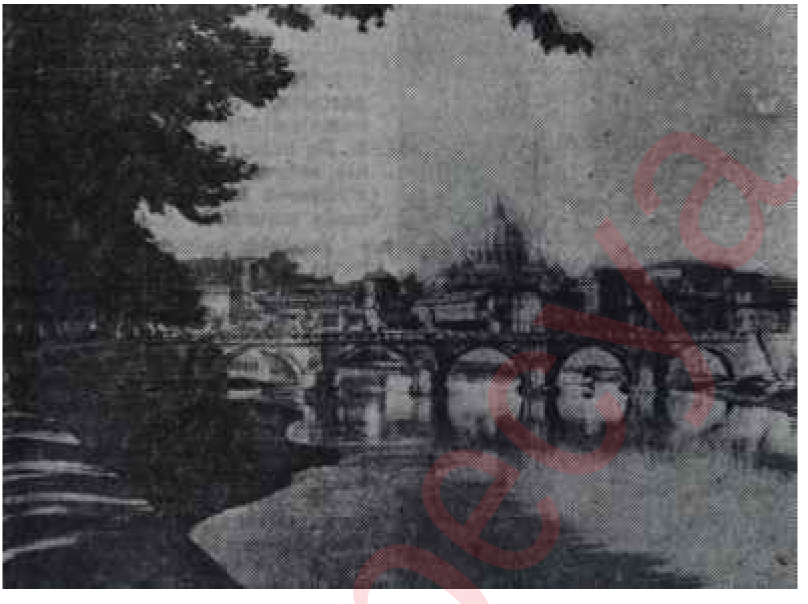
Papa Hazretleri, oğullarından Juan ile Cesar arasında fark gözetirdi. O Juan'ın bir hükümdar ve Cesar'ın din adamı olmasını istiyordu. Vati-

can'ı hükmü altına alır almaz, Cesar'a Valencia başpiskoposluğunu verdi. Kimse, Cesar kadar dine hürmetsizlik göstermemiştir. Fakat buna rağmen, 18 yaşından itibaren dinî elbise giymeğe başlamıştır. Kilisenin nüfuz ve kuvvetini, asıl maksadına vasıta olarak kullanmıştır. Cesar'ın en büyük siyasî meziyeti, ihtirasları ile imkânları arasındaki farkı isabetle ölçebilmesi idi. Hislerini ve maksatlarım gizlemesini, soğuk kafa ile düşünmesini ve mahvedeceği imanlara- sokulmasını bilirdi. Düşmanlarına i ve rakiplerine en zayıf noktalarından saldırır ve muvaffak olamayınca derhal taktik değiştirir ve yakınlaşma havası yaratmağa çalışırdı. Hile, entrika, şiddet ve vaadların zaman ve yerine göre elinde müessir birer silâh teşkil ettiği malûmdu. Gösterişe çok ehemmiyet verirdi. Rakiplerinden kat'î surette kurtulabileceği ana kadar, onları sanki bir müttefiki imiş gibi etmadı. Kısa zaman sonra, kardinallik payesine yükseltti. Fakat bu iş, hayli formaliteye ihtiyaç gösterdi. Gayrı meşru bir çocuğun en yüksek bir din kademesine erişmesi, o tarihlerde imkânsızdı. Bu sebeble evveli Cesar'ın kendi meşru çocukları olduğunu boyan edecek tanınmış bir aile bulmak icap etti. Ancak böyle bir ailenin şehadeti üzerine, Cesar meşru bir nesep statüsünü ve kardinallik rütbesini iktisap edebildi.

önündeki ikinci engeli, kardeşi Juan'dı. Hakiki anası olan Vanozzi'nin verdiği ziyafet, Juan'dan kurtulmak için beklediği fırsatı temin etti. Juan sarhoş halde iken, sofrada yanına maskeli bir adam yaklaşarak birşeyler fısıldadı. Keyifli bir kahkaha atan Juan, ziyafet masasından kalkarak maskeli adamı takip etti.

Ertesi gün Juan'ın gözükmemesinden endişelenen Alexandre, Romanın bütün zabite kuvvetlerini seferber etti. Her taraf arandı. Nihayet bir sandalcı, sabaha karşı maskeli bir adamın iki uşakla beraber bir cesedi Tiber sularına attığını söyledi. Maskeli adamın bindiği murassa eğer takımlı at, Roma zabıtasının meçhulü değildi. Fakat kimse, ne at ve ne de binicisi hakkında alenen tek kelime fısıldamağa cesaret edemedi. Nehirden çıkarılan cesed, Juan'ın bir hiddet buhranına kapılan ve vahşet hislerini gizlemeğe lüzum görmiyen bir katil tarafından tasfiye edildiğini gösteriyordu.

Papa, bu cinayete çok üzülmüştü. Fakat Cesar'a karşı elinde hiçbir imkân yoktu. Genç Borgia, siyasî tertip babında daima babasını bastırıyordu. Artık Alexandre her vesile ile, oğlunun kendisini geçtiğini söylüyordu.

Tiber nehrinin görünüşü
Kardinallerin mezarı oldu ama..

rafa göstermek hususunda da maharete sahipti.

Kuvvetleninceye kadar müzaheretlerine ihtiyaç duyduğu Sforza hanedanına Lucrece'in verilmesini temin etmişti. Sforza'lara ihtiyâç kalmayınca da, derhal onlara karşı olan siyasetini değiştirmişti. Lucrece'i kocasından ayırmış ve Fransa kralı ile birleşerek Milanoyu istilâ etmişti. Orsini, Urbino'lar gibi meşhur kumandanları, askerî kuvvetleriyle beraber hizmetine almış, fakat bilâhare onları da kıyasıya ezmek yolunu tutmuştu. Ailenin velinimeti olan Aragon hanedanı da, aynı oyuna düşmüştü.

İktidar güzergâhı

Alexandre VI, uzun zaman oğlunu Valencia başpiskoposluğunda tut-

Fakat ona karşı korku beslediği de anlaşılıyordu.

Lucrece gibi, Cesar da, kendisini samimiyet ve dürüstlük bakımından İtalyanın bir numaralı şahsiyeti olarak tanıtmak emelinde idi. Vatican'da temsiller verilirken, sahneye "Unicorn" kıyafetiyle çıkmağı tercih ederdi. Zira, "Unicorn"' sadakat ve dürüstlük sembolü idi. Cesafi "Unicorn" şeklinde gören ecnebi elçiler, bu sevimli ve cazibeli adamın bir canavar olduğuna kendilerini inandırmakta güçlük çekerlerdi.

Cesar, Fransa Kıralı Louis XII'ın gözüne girmeğe de muvaffak oldu. Louis XH'ın, yeni bir izdivaç aktedebilmek için Papa Hazretlerinden bir ferman istediğini duyunca, harekete geçti. Babasına imzalattığı fermanla yola çıktı. Bütün Avrupanın gözlerini kamaştıran bir kortejle, Fransaya gitti. Orada, Navarre kiralının kızı Charlotte d'Albert ile evlendi Ertesi yaz, Fransa kiralı ile beraber Milano ve Napoli üzerine yürüdü. Artık Cesar da kuvvetli bir müttefik tarafından desteklenen, iyi hazırlanmış bir ordunun başındaydı, İtalyada, ordusu ile boy ölçüşebilecek tek bir prens kalmamıştı. Herkes şatosuna kapanmış, Cesar'ın korkusundan titriyordu. Cesar en mühim müstahkem mevkileri birer birer ele geçirdikten sonra, Romanya devletini kurdu.

Terrör rejimi

İtalya halkı Cesar'ın askerleri kadar, para ile tutulmuş katillerinden de korkuyordu, Borgia'ların meşhur zehiri ise, saray ve şatoların kâbusu haline gelmişti.

Cesar, adamına göre hiddetli veya sevimli davranmak sanatına sahipti. Meselâ bir gün, Vatican'ın yüksek memurlarından birine kızmıştı. Perotti adındaki bu adam, Papa tarafından himaye ediliyordu. Akıllı ve kurnaz bir yüksek memuru kolayca tuzağa düşüremiyeceğini Cesar takdir etmişti. Bu itibara, en basit hal çaresini, kılıcını çekip adamın üzerine yürümekte buldu. Perotti kaçarak , taht odasında Papa Hazretlerinin ayakları dibine iltica etti. Fakat Cesar, Papanın ve saray erkânının gözleri önünde kılıcım Perotti'ye tereddütsüz sapladı. Bu suretle, Vatican'da kimsenin kendisini durdurmağa muktedir olamıyacağını fiilen göstermiş oldu.

Bu hâdiseye bakarak, Cesar'ın hiddetten her an gözü kararabilecek bir adam olduğuna hükmetmemelidir. O, işine geldiği müddetçe hudutsuz sabır ve tahammül göstermesini de bilirdi. Meselâ seferler esnasında, Fransız subay ve erlerinin sanki birer kıralmış gibi kendisine mütehakkim bir eda ile muamele etmelerine ses çıkarmamıştı. Fransız ve İtalyan subay ve erleri arasında, silâh çekmeğe kadar varan ihtilâfları da daima fedakârlıktan çekinmiyerek bastırmıştı. Birbirine düşman binlerce adamı, icabında gururunun çiğnenme-

sine bakmıyarak idare etmişti. Fransızlara, azgınlık anlarında "Arslanlarım, siz dilerseniz her istediğinizi tahta çıkarabilirsiniz veya tahtından indirebilirsiniz!" diye hitap edebilmişti.

Cesar Borgia, kendisine meydan okuyanları asla affetmiyen ve onları en ücra köşelere kadar takip eden kindar bir adamdı. Fakat kinini bir tebessümle gizliyebilir ve zamanını beklerdi. Tiber nehrinde boğdurmak, karanlık sokaklarda bıçaklatmak veya Borgia'lar zehiri ile kıvrandırmak fırsatını buluncaya kadar senelerce pusuda kolladığı düşmanları olmuştur. Meselâ bir gün Lucrezia'ya, ilk kocası Giovanni Sforza'yı zehirleteceğini söylerken, uşaklarından biri duymuş ve haber vermişti. Sforza, dakika kaybetmeden atına atlamış ve kendisini takibe çıkarılan müfrezeler rüzgârına bile yetişememişlerdi. Cesar, kalesinde muhasara ettiği eniştesini ele geçirmek için senelerce uğraştı. Hattâ zaman zaman dostluk münasebetleri dahi tesis etmek cihetine gitti. Fakat siyasi baharlarda dahi, Sforza kalesinden başım çıkaramıyacak kadar ihtiyatlı davrandı.

Cesar'ın garazına uğramak için, kendisine düşman veya rakip olmak şart değildi. Hayatının iç yüzünü öğrenen kimseler de, er geç tasfiye edilmek tehlikesiyle karşı karşıya idi. Sırf bu sebepten zehirlenen veya Tiber sularına atılan kardinaller ve asilzadeler vardı.

Herşey iktidar için...

Cesar'ın şiddet kullandığı cinayetlere klâsik bir tip, diğer bir eniştesinin ölümüdür.

Cesar, ilk zamanlarda, ailenin velinimeti olan Aragon hanedanı ile iyi münasebetler kurmağa ehemmiyet vermişti. Erkek ve kız kardeşlerinden birkaç tanesi, Aragon'lularla evîendirilmişti. Bu arada, Sforza'dan boşanan Lucrece de, kiralın oğlu Alphonse'a verilmişti.

Romanya devletini kurduktan sonra Cesar götlerini Napoliye dikti. Bu emelin tahakkuku için, evvelâ Alphonse'un vücudunu ortadan kaldırmağa ihtiyaç vardı. 15 Temmuz 1500 günü, Alphonse Vatican'a davet edildi. Orada karısı, kızkardeşi, kayınpederi ve kayın biraderi ile neşeli bir gün geçirdi. Gece saraydan çıkınca, Vatican'ın ziyaretine gelmiş, kaldırım kenarında uyur gözüken keşişlere bakmaksızın kendi evine doğru yürüdü. Yanında Albanese Adında bir dostu ve uşağı vardı.

Birdenbire, kaldırımda uyuklayan keşişler fırlayarak etrafını sardılar. Her birinin elinde bir kılıç parlıyordu. Alphonse, cesur bir adamdı. Eskrimde, Napoli üslûbunun en mahir üstadlarından biri idi. Derhal kılıcını çekerek müdafaa vaziyetine geçti. Lâkin dövüştüğü yer açıklık idi, yalnız karşıdan değil, arkadan ve yanlardan da hücuma uğruyordu. Bir an geldi, aldığı yaralara dayanamıyarak yere düştü.

O esnada, kendi hissesine düşen mütearrızların hesabını tamamlayan Albanese yetişti. Uşağı Alphonse'u civardaki Sanata Maria sarayının duvarı dibine sürüklerken, Albanese, sayısı azalmış olan katillere maharetle karşı koydu. Bu esnada, Vatican muhafızları da yetişerek, sahte keşişleri kaçırdılar.

Napoli elçisi, hadiseden Cesar'ı mesul tuttu. Halk da onu itham ediyordu. Alphonse tesadüfen Vaticanda misafir bulunan Napoli sarayına mensup bir doktor sayesinde ölümden kurtuldu. Fakat Cesar, eniştesinin hazırladığı tertipten sağ çıkmasına müsaade edecek adam değildi. Günün birinde, ani bir baskınla doktoru ve Alphonse'un muhafızlarını yakalattı. Eniştesini bu ikinci teşebbüs karşısında himaye eden, Lucrece Borgia oldu. Lucrece Borgia, gece ve gündüz, bir an kocasını bırakmadı.

Lucrece Borgia
Zehir, kama... ve iktidar hırsı

Lucrece'in mukavemeti karşısında, Cesar taktik değiştirmeğe mecbur kaldı. Cesar, Papa Hazretlerinin tavassutu ile kardeşi ve eniştesi ile barıştı. Eski dostluk havasım tekrar yaratmağa muvaffak oldu. Her şeyin düzelmiş gözüktüğü bir gün, Lucrece'i Papa çağırttı. Kadın, taht odasına gitmek üzere çıkınca, arkasından içeri dalan Don Corella, henüz yatakta olan Alphonse'u bıçakladı. Dostluk dahi, Borgia'lar elinde meşum bir silâh olarak kullanılmıştır. İnsanlar fanidir.

Borgia'lar saltanatının sonu hiç gelmiyecek gibi gözüküyordu. Cesar, siyasette büyük meharet gösteriyor vs her mücadeleden galip çıkıyordu. İtalya üzerindeki yıldızı gittikçe daha fazla parlıyordu. Ordusu kuvvetli, istihbaratı mükemmel, serveti hudutsuzdu. Romanya toprakları ise, bir imar ve kalkınma hamlesine sahne oluyordu. Fakat insanların faniliği, bir siyaset ve tabiat kânunu idi ve değiştirilmesine imkân yoktu.

Günün birinde, Borgia'ların en müthiş silâhını kendilerine karşı kullandılar. Sultan Cem'i de öldüren Borgia'ların meşhur zehirleri iki tipti. Her iki nevi zehir de, vücudda fasılalarla ateş yapardı. Zehirin bir nev'i hazım cihazı ve diğeri sinir sistemi üzerinde tesir icra ederdi. Zehirin terkibi, derhal veya haftalarca sonra netice verecek surette tanzim olunabilirdi.

Müellif Guicciardini, 10 Ağustos 1503 de bu meşhur zehirin Papanın sofrasında kullanıldığım yazar. Yemekten sonra, herkeste gayrı tabii alâmetler başladı. Ertesi gün, misafirlerden çoğu yatağa düştü. 13 ağustosta, Papanın ve Cesar'ın da hastalandıklarına dair bir haber çıktı. Bu haberi tekzip için, Cesar müthiş ızdırabını mutad tebessümü ile gizliyerek halka kısa bir ân gözükmeğe muvaffak oldu.

Hastalık haberi, İtalyaya bir yıldırım süratiyle yayıldı. Halk, yeni bir felâketin çıkmaması için, sokaklarda barikadlar kurmağa başladı. Terrör rejiminin sindirdiği insanlar, Roma üzerine yürüyüşe geçtiler. Tatbik edilen panzehirlere rağmen, Papanın vaziyeti gittikçe fenalaşıyordu. Müthiş acılar içinde kıvranan Cesar ise, kalkamıyor ve korkudan dağılan askerlerine mani olamıyordu.

17 Ağustosta iyileşir gibi olan Papa, ertesi gün hayata gözlerini kapadı. Bendegân ve hizmetçiler, derhal sarayı yağmaya koyuldular. Papanın efsanevi hazineleri, birkaç saat içinde paylaşıldı. Herkes taşıyabildiği kadar altın, gümüş ve mücevher götürdü. Borgia ailesine mensup kadınlar, Cesar kuvvetlerinin bakiyesini barındıran Sant'Angelo şatosuna sığındılar..

Cesar'ın bütün ümidi, kendisine sadık bir Kardinalin Papalığa seçilmesine bağlı kalmıştı. Lâkin hastalığın şiddeti, seçim faaliyetinde rol oynamasına imkân bırakmadı. Teni Papanın kendisine yaptığı tek iyilik, Sant'Angelo şatosuna nakledilmesine izin vermekten ibaret kaldı. Bu esnada Sforzaların, Orsinilerin, Alviano'ların ve Baglionilerin ordulariyle beraber Romaya girmeleri, Cesar hesabına son bir darba teşkil etti. İspanyol muhafızların hemen hepsi, kılıçtan geçirildi, Sant'Angelo şatosuna sığınmış Borgia ailesine mensup kadınlar, vaktiyle diğer ailelere yapılanların intikamım almak üzere yakalanıp götürüldüler. Bu esnada Cesar hâlâ hayat ile ölüm arasında, ızdıraplar içinde kıvranıyordu.

Millet

Hepimiz birimiz için

Bu hafta içinde Türkiye'deki en mühim hâdise İzmirde cereyan etti. Haftanın basında İzmirdeki C.H.P. Hür. P. ve C.M.P. İl Başkanları toplandılar ve müştereken bir beyanname neşrettiler. Beyanname bir kaç gün evvel tevkif edilmiş olan bir gazeteci ile, Demokrat İzmir Gazetesinin fıkra muharriri Ziya Hanhan ile alâkalıydı. Beyannamede "Ziya Hanhan hâdisesi"nin Basın. Kanunundaki cezaların nasıl ağır olduğunu ispat ettiği bildiriliyor, mahkûm gazetecinin, kanundaki asgari hapis cezasına çarptırıldığı halde Avukatlık sıfatının kalkacağı belirtiliyor, bu kanunun yeniden gözden geçirilmesi için Hükümetin dikkati çekiliyordu. Beyannamede ayrıca Ziya Hanhanın ailasinin mağdur olmaması gayesiyle bütün Egelilerin alakası isteniyordu. Hareketin bir tek eksik tarafı vardı: İzmir D.P. İl Başkanının imzası. Yazık ki D.P. İl Başkam -ihtimal Partisinden ihraç edilmekten çekindiğinden- beyannameye katılmamıştı. Yoksa, münevver ve mutedil bir insan olarak onun da Basın Kanununda derpiş edilen cezaların cürümle nisbetsiz ağırlığını müşahede etmemiş bulunması imkânsızdı.

Hâdisenin ehemmiyetli tarafı, belki de uzun yıllardan beri ilk defa olarak Türk cemiyetinin, cemiyetin menfaati için hapise girmeyi göze almış bir gazetecinin mukadderatı ile yakından ilgilenmesi idi. Yazık ki siyasi partilerin beyannamesi meselâ Gazeteci Cemiyetleri ve Sendikaları tarafından takip edilmemişti. Ama unutulmamalıydı ki böyle hareketleri mutlaka siyasi teşekküllerin "organize" etmesi lâzımdı. Bunu, muhalefet yıllarında D.P. büyük bir başarı ile yapmıştı. Senirkent, Aslanköy gibi hâdiseler vatandaş vicdanına hep "D.P." nin adesesinde büyültülerek aksetmişti. Eğer öyle facialar "vatan sathı'ndan kalktı ise; bunun sebebi milletçe gösterilen tepkiydi.

Yedi seneden beri siyasi partiler o vadide uyumuşlardı, Ezâ görenler alâka görmemişlerdi. C.M.P. li bir çok siyaset adamı, isimleri Hüseyin Cahit Yalçın veya Metin Toker kadar tanınmamış birçok gazeteci saçları kesilerek hapsedilmişler, cemiyet her seferinde sessiz, mütevekkil kalmıştı. Şimdi, Egeden, birçok harekettin beşiği olan Egeden yeni bir ışık geliyordu. Onun devamlı olup olmaması cemiyetin hayatiyeti bahsinde pek mükemmel bir fikir verecekti. Cemiyetin ön safında ise, elbette ki kindi davalarını bizzat savunan basının bulunması lâzımdı.

FIRTINANIN MUZİPLİĞİ

Geçen defaki fırtına İstanbulda, bazı kimselere öyle bir muziplik yaptı ki, demeyiniz gitsin, İstanbulda, Taksim Gezisinde, senelerden beri iki tarafı tahtalarla kaplı bir abide kaidesi dururdu. Fırtına tahtaları uçarda ve kaidede neler yazılı olduğa ortaya çıktı. Bir tarafta şu ibare vardı:

"Bütün tarih-i âlemde, sizin İnönü Meydan Muharebelerinde deruhte ettiğiniz vazife kadar ağır bir vazife deruhte etmiş kumandanlar enderdir. Milletimizin istiklâl ve hayatı, dâhiyane idareniz altında şerefle vazifelerini gören kumanda ve silâh arkadaşlarınızın ***kalp*** *ve hamiyetine büyük emniyetle istinad ediyordu. Biz, orada yalnız düşmanı değil, milletin makûs talihini de yendiniz"*

İbarenin altındaki imza, Mustafa Kemal idi. Cumhuriyetin en büyüğünün verdiği, elbette ki tarihi bir hükümdü.

Kaidenin öteki tarafına gelince... Orada şunlar yazılıydı:

"Savaşta büyük asker, barışta büyük devlet adamı ve diplomat İnönü. Sakarya muharebelerinde ve Afyonkârahisar taarruzunda cephe kumandanı. Büyük Millet Meclisi Hükümetinin Hariciye Vekili ve Lozan murahhas heyeti reisi. Cumhuriyet Hükümetinin ondört yıl Başvekili. Hayatını ve dehasın yalnız millet ve halk hizmetine veren, yapıcı ve kurucu Cumhurreisimiz ve Millî Şefimiz

İSMET İNÖNÜ'ye

İstanbul şehrinin sevgi, saygı ve minnet duygularıyla".

Bunun altında imza yoktu ama, İstanbul şehrini hangi "vali ve belediye başkanı"nın temsil ettiği günlerden - hem de çok partili devire geçilmesinden sonraki günlerden - kalma olduğu herkesin malûmuydu. Acaba şimdi, meselâ o zatı kendi yanında görmek, meselâ o zatın aynı Milli Şef hakkındaki sözlerini dinlemek, mesela kendi imar politikasını övmek, için Millî Şefinin zamanında ah, ne güçlüklere maruz bırakıldığını anlatmasını dinlemek Menderese hiç, ama hiç bir kanaat ilham etmiyor ma, istikbali hakkında bazı düşünceler telkin etmiyor mu, asıl kimlerin dostluğunu araması gerektiğini İspat etmiyor mu? Hiç bir şey ilham, telkin ve ispat etmiyorsa, şu latince cümleyi de mi hatırlatmıyor: "Donec eriş fellx, mu1tos numerabis amicos"? Adnan Menderes bunun "Sen mesut olduğun müddetçe, dostların çok olacaktır" mânasına geldiğini gene böyle bir "dostlundan elbette ki kolaylıkla öğrenebilir.

AKİS

Partiler

Gizli randevu

Hür. P. ile C.M.P. nin birleşmeye kadar varabilecek bir işbirliğinin hazırlıklarıyla meşgul bulunduğu rivayeti, şimdilik, Ankaradaki genç gazetecilerin meslekleriyle ilgili gayet kıymetti tecrübeler sağlamalarından başka müsbet bir netice vermedi.

Gazeteciler geçen haftanın sonunda, Cumartesi ve Pazar günleri, Ankarada Yenişehirin Bayındır sokağında bulunan C.M.P. Genel Merkezini sıkı bir kontrol altına almışlardı. Zira bu binada iki gün devam eden Genel İdare Kurulu toplantısında ele alınan tek meselenin Hür. P. ile işbirliği veya birleşme mevzuu olacağı biliniyordu. Fakat bu defa kuş, avcıdan daha akıllı çıkmış ve toplantıdan en ufak bir haber sızdırmaya imkân hasıl olmamıştı. Toplantıdan dışarı sızan tek şey, haber değil G.M.P. nin uzun boylu lideri Osman Bölükbaşı olmuştu. Bölükbaşı Pazar günü öğle vakti Bayındır sokağındaki binanın bahçesine çıkmış ve bahar güneşinden istifade fırsatını kaçırmıyarak uzun müddet bir aşağı bir yukarı dolaşmıştı. Osman Bölükbaşıya bu gezintisinde Ahmet Tahtakılıç da -o kadar uzun boylu olmamakla beraber - arkadaşlık etmişti.

C.M.P. nin toplantısından elleri boş çıkan muhabirler Pazar günü gecesi, bütün sıkıntıları unutturacak büyük Ur avın kokusunu aldılar: C.M.P. liler, Hür P. ileri gelenlerine o gece Klüp Ambasadörde bir ziyafet veriyorlardı. Haberi duyan telefona sarılıyor ve Klüpten Osman Beyin veya Fevzi Lütfü Beyin orada bulunup bulunmadığım soruyordu. Alınan cevap daima menfi idi. Biraz sonra "Osman Beyin hanımı", "bir milletvekili arkadaşı" v.s... de Bölükbaşının Klübün telefonuna çağırılmasını istediler ama nafile.. Nihayet Klübün telefonu işlemez oldu. Anlaşılan meraklılara cevap yetiş-

Şeyhin Kerameti

Şimdi, şu *güzel,* şu inşirah veren açıklamaya bakınız:

"Türk işçisi şeriat isteriz sloganının yerine Demokrasi isteriz sloganını ciddiye almamaktadır. Türkiye devletinin işçiler için tesis ettiği rejim demokratik idarelerde mevcut olanların en iyi ve en ileri olanlarındandır".

Kimdir bunu söyleyen? Bir işçi temsilcisi mi? Hayır! Bir sendika lideri mi? Hayır! Bir işçi mi? Hayır!

Ya kim?

Zafer!

Haydi bakalım, gelin de kasıklarınızı tutmayın...

tirmektense, fişi çekmek tercih edilmişti.

Ondan sonra gazeteciler teker teker Sakarya Caddesinde yeni yapılan bir "gök tırmâlıyan" yavrusunun ilk katındaki Klüp Ambasadörün şık ve loş salonunda arzı endam etmeye başladılar. Bütün salon dikkatli gözlerin süzgecinden geçiyor, fakat aranılan kimseleri görmek mümkün olmuyordu. Doğrusu Klüp Ambasadörde, Cenan Doyle'ın bile ağzının suyunu akıtacak esrarengiz şeyler cereyan ediyordu. Nihayet geç vakit eğlenmeye gelen bir çakırkeyfler grubu - hepsi de gazeteci - esrarı çözdü. Hakikaten C.M.P. liler Hür. P. *lil*eri Ketenlerine esrarengiz klüpte bir yemek veriyorlardı. Ama salonda değil.. Herşey kahverengi, kadife bir perdenin arkasında cereyan ediyordu. Klübün gözden uzak, hususi bir salonu olduğu bu suretle anlaşıldı. Kadife perdenin arkasındaki manzara şuydu. Uzun ve kalabalık bir masanın başında Osman Bölükbaşı oturuyordu. Sağında Fevzi Lütfü Karaosmanoğlu, solunda ise İbrahim Öktem yer almıştı. Biraz daha aşağıda da Ahmet Bilgin ile Enver Güreli nazarı dikkati çekiyordu. Davetlilerin Klübe gelişleri görülmemişti ama, çıkışları gözden kaçmadı. Gece yarısına yakın Hür. P. liler Klübü terketti. C.M.P. liler ise oradan gece yarısından az sonra ayrıldılar.

Yemeğin akisleri

Klüp Ambasadördeki ziyafet haberi duyulduğunda hâdise, kolaylıkla tahmin olunacağı veçhile derin akisler uyandırdı. Hür.P. C.M.P. yaklaşması dünün işi değildi. AKİS bütçe müzakerelerinden pek evvel Karaosmanoğlu'nun evinde verilen bîr yemeği okuyucularına bütün tafsilatıyla bildirmişti. Son bütçe müzakereleri ise ve onları takip eden hâdisele iki küçük partiyi birbirinin adeta kucağına atmıştı. Fakat değil birleşme, hatta işbirliği kolay gerçekleşecek bir keyfiyet değildi.

Bir defa, manilerin başında Osman Bölükbaşının şahsiyeti geliyordu. Hür. P. idarecileri geçen yaz üç muhalif partinin bir müşterek beyanname neşriyle neticelenen görüşmeleri sırasında Bölükbaşı'dan ağızlarının payını almışlardı. Devlet adamı vasfı taşımayan C.M.P. Genel Başkanının kaprisleri herkese gına getirmiş ve bir "rupture = kesilme" ancak İsmet İnönü'nün büyük sabrı neticesinde önlenmişti. Osman Bölükbaşı öteki muhalefet partilerinin temsilcilerine çektirmediğini bırakmamış, kararlaştırılan toplantılara saatlerce geç gelmiş, en mühim meselelerin müzakeresi sırasında lâtife yollu acı iğneler bastırmaktan kendini alamamış, pişmiş aşa mütemadiyen su katmıştı. C.M.P. Genel Başkanı ne Genel Başkanlıktan ve ne de bu huydan vazgeçmek niyetinde bulunmadığından birleşme veya işbirliği yolundaki müzakerelerde bir müsbet ve iyi niyete dayanan neticeye varmak kolay olmayacaktı.

Üstelik Hür. P. ni tutan kitleleri C.M.P ye, C.M.P. yi tutanları Hür. P. ne alıştırmak, ısındırmak zordu. İktidar da arayı bozmak için j elinden geleni esirgemiyecekti. Nihayet Hür P. idarecileri arasında ciddi bir işbirliğinin ancak C.H.P. ile yapılabileceğine inananlar az değildi.

Fakat Türkiyede iki büyük partinin arasında bölük pörçük partilerin yaşıyamıyacağı öylesine açık bir hakikatti ki birşeyler yapmak da zaruriydi. Yapşlacak şeylerin başında bu küçük partilerin ilk seçimde iktidarı almak yerine, seçimlerden sonra o iki büyük partiden birinin mevkiini almayı kendilerine hedef ittihaz etmeleri geliyordu. Hur. P. bu yolda büyük hata işlemiş, ayağına gelen inanılmaz fırsatı kaçırmıştı. Eğer kurucular "Hakiki D.P. biziz" politikasına ustalıkla ve sabırla, güçlüklüklerden yılmıyarak, Emniyetsizlikten korkmıyarak devam edebilselerdi o yolda hayli adım atarlardı. C. M.P. için böyle bir şans ise asla habis mevzuu olmamış, parti hep saman ailevi hüviyeti taşımıştı. Simdi "Cumhuriyetçi Hürriyet Partisi" veya Hürriyetçi Cumhuriyet Partisi" adıyla siyasî hayata yeni hür kan tazelemesiyle atılacak siyasî teşekkül, bilhassa seçimlerde, daha iyisi seçimlerden evvel C.H.P. ile iyi niyete dayanan, kendini dev aynasında görerek değil, hakikî çapını göz önünde tutarak ve rejim "Mevzuunu Sadık Aldoğan'ların, Fuat Arna'ların, Feridun Ergin'lerin, Muhlis Ete'lerin makul görüşlerine uygun zaviyeden sele alarak işbirliği yaptığı takdirde Meclise bol sayıda temsilci sokacaktı. Bu, Partiye, istikbal için büyük fayda sağlıyabilecekti.

Ama bizim politikacılarımız içinde istikbal için halde tedbir almasını bilen, bu meselelerin uzun vadeli işler olduğunu kabul eden, hazırlığım yarına değil, beş sene, on sene ileriye doğru yapma o kadar az kimse vardır ki... "D.P tecrübesi", yani dört senelik bir muhalefetten sonra iktidarı alıvermek daima, pek kötü bir misal oluyordu. Politikacılarımız o tecrübenin, devrini yaşamış bir tecrübe olduğunu bir defa kafalarına sokabilirlerse pek rahat edeceklerdi.

Dedikodulardan, çekingenlikten, itimatsızlıklardan ziyade bu hafta içinde iki küçük muhalefet partisinin verimli işbirliğine en mühim mani işte buydu. Halbuki böyle bir işbirliğine memleketin ve milletin şiddetle ihtiyacı vardı.

Kıbrıs

Büyük sessizlik

Bu haftanın başında Pazartesi akşamı, İngiltere Büyük Elçiliğinin önünde çok sayıda otomobil toplanmasını, kimse yadırgamadı. Yadırganan, bu, otomobil kalabalığı içinde kırmızı plâkalı mükellef Cadillac'ların bulunmamasıydı. Zira o akşam Majestelerinin Ankaradaki Büyük Elçisi İngiliz Kültür haftasının başlaması mümasebetiyie bir kokteyl parti veriyordu. Kırmızı plâkalı Cadülac'larla dolaşanların bu neviden toplantılarda hazır bulunmaları adetti. Ama şu sırada Kıbrıs meselesi yüzünden bâzı âdetleri terketmemız tabiî karşılanmaya başlamıştı. Esasen kokteyl partide hazır bulunanlar Kıbrıstan söz açmamaya hususî bir gayret sarfediyorlardı. Fakat Herkesin zihninin Kıbrıs meselesiyle dolu olduğunu, endişeli çehreler açıkça gösteriyordu. Dış İşleri Bakanlığının yani Umumî Kâtibi Melih Esenbel, hazır bulunanlar arasındaydı. Fakat pek az durup kemen ayrılmıştı. Muhalefet partileri ileri" gelenlerinden kimse -Kasım Gülek hariç - davete icabet etmemişti.! D. P. ileri gelenlerinden ise sadece eski bakan Osman Kapani göze çarpıyordu.

Düne kadar dostluğundan büyük

AKİS Mecmuası yazı İşleri müdürlüğüne

Ankara

151 sayılı mecmuanızın sekizinci "sayfasında "Üstâd Profesörün mektubu" başlıklı yazıyı okudum. Bu yazının bana taallûk eden kısmı tamamen hayal mahsulüdür. Parti Meclisinde üye olmadığım gibi toplantısına da iştirak etmiş değilim. Su yazımın mecmuanızın ilk çıkacak nüshasının aynı sütununda neşredilmesini rica ederim.

Şevket Adalin

iftihar duyduğumuz İngiltereye karşı ani bir itimatsızlık belirmişti. Büyük Elçi Sir James Bowker, meşhur papazın serbest bırakılması kararının ilânından sonra, Dış İşleri Bakanlığını tam beş defa ziyaret etmiş, Türk makamlarının endişelerini izale etmeye çalışmıştı.

Fakat aynı sıralarda Londrada, Avam Kamarasında bir Muhafazakâr milletvekilinin sorduğu suali cevaplandıran Dış İşleri Bakanlığı müsteşarı David Ormsby şunları söylüyordu: "Kıbrısın iç idare şekli hakkında hiç bir yabancı devletle müzakereye girmiyeceğiz". Bu, Adanın muhtariyeti işinin sadece İngiltere ile Ada halkını ilgilendireceğinin resmî şekilde beyanıydı. Yani İngiliz hükümeti Adalı Rumların temsilcisini -bu temsilcinin Makarios'tan başka biri olmıyacağı söylenebilir -ve bir Türk temsilcisini karşısına alacak, muhtariyet meselesini görüşecekti! Erim Misyonu herhalde Kıbrısa ve Londraya gönderilmemişti. Radcliffe anayasasına mukabil teklifler hazırlatılmasının maksadı da bu olamazdı. Her geçen gün ve hâdise Erim misyonunun nasıl bir fiyaskoyla neticelendiğini cartaya koyuyordu.

Kibrisin iç idaresi bahsinde Ada halkının temsilcilerivle müzakereye kararlı gözüken İngiltere, Kibrisin milletlerarası statüsünü tâyin bahsinde ise NATO'nun arabuluculuğuna güveniyordu. Majestelerinin Hükümeti, günün birinde Yunanistanın bu husustaki fikirlerinde bir değişiklik olacağını ümit ediyordu. İngiltere'nin her halde bir bildiği vardı. Yunan hükümetinin fikrini değiştirmeye muktedir tek adamın, bizzat İngiltere tarafından heyulalaştırılan Makarios okluğu kimsenin meçhulü değildi. Siyasî papazın ne kurd olduğunu hâdiseler göstermişti. Elindeki kozdan bu defa istifade edemiyecegi iddia edilemezdi Adaya NATO'nun nasıl bir milletlerarası statü vereceğini öğrenmeden, işine, gelen bir Statüyü İngiltereye kabul ettirmeden her halde Yunan hükümetinin "fikrini çelmeye" girişmiyecekti.

Makarios Atinada

Geçen haftamın somunda meşhur Yunanlı armatör Onasis'in Olympic Thundert gemisiyle Şeyşel adalarından ayrılan siyasî papaz, bu hafta içinde Madagaskar'dan bir uçağa binecek ve atinaya gelecektir. Atinada birkaç gün kaldıktan sonra Londraya giderek kendisini Adanın mukadderatını ellerinde tutan adam haline sokan İngilizlerle temasa geçeceti.. Makarioa'un Londraya yeni durumdan tam randımanla istifadeye çalışaçağı muhakkaktı. Meşhur papaz istikbal hakkında çok ümitli görünüyordu. Madagaskar'da ayağının tozuyla bir ayini idare etmiş ve şuaları söylemişti: "Kıbrıs için hürriyet ye kurtuluş günü artık yaklaşmıştır. Çünkü Kıbrısın kurtulup hürriyete kavuşması, yalnız Kıbrıslıların değil, fakat en büyüğünden en küçüğüne kadar bütün Yunan milletinin kat'i kararıdır".

Siyasî papazın bu konuşması, Türk halkının ciddi endişeleriyle tezat teşkil ediyordu. İşin en garip tarafı da, İngiliz idaresinin af ilânına rağmen Yunanlı tedhişçilerin Adayı terketmemekte gösterdikleri inattı. Ama İngiliz Genel Valisi Sir Harding, bütün Türk polislerinin silâhlarının geri alınması için emir vermekte tereddüt etmemişti.

Ankaranın durumu

Bu haftanın ortasına kadar Ankaradaki resmî ve selâhiyetti makamlardan Kıbrıs meselesi hakkında bir ses çıkmış değildi. Gerçi güvercinli bir ajans tarafından yayılan ve bu haftanın başında hemen bütün gazetelerde iri puntolarla neşredilen bir habere göre "Hükümet daha pozitif bir siyaset takip edecek" idi. Dış İşleri Bakanlığından "yetkili bir zat"a atfen verilen bu haberin hâlâ tekzip edilmemiş olması çok tuhaftı. Hükümetin daha pozitif bir siyaset takip edeceği yazılıyordu. Yani hükümet şimdiye kadar "en pozitif" değil de daha az pozitif bir siyaset mi takip etmişti?. Bu sebebte güvercinli ajansın, Batı Trakya ve Oniki ada üzerinde bazı taleplerde bulunacağı hakkındaki haberinin hakikaten "yetkili" bir zat tarafından verildiğine şimdilik inanmamak icap ediyordu.

Muharrem Nuri Birgi
Bir yeni politika

Sızan ufak tefek haberlere bakılırca, "Cumhuriyet Hükümeti, evvelce de ifade ettiği gibi NATO'nun arabuluculuğu teklifini kabul ediyor-

Kapaktaki politikacı

Dr. İrfan Aksu

D. P. Müşterek Haysiyet Divanı geçen hafta Osman Kavrakoglunun başkanlığında toplanarak Hür.P. için milletvekili hazırlamak 'faaliyetine kemâli şiddetle devam etti. Bu defaki yolcu, haysiyet divanından atik davranıp istifa ettiği halde, Hür. P. hesabına çalışan D.P. mekanizması ilerde kendisine en ufak bir leke getirmiyecek titizlikle isini görmek ten vazgeçmedi. Bu sefer valizi D.P. nin önüne konulan milletvekilinin adı İrfan Aksuydu ve Meclise İspartalıların oylarıyla gelmişti.

D.P. nin kurulduğu sıralarda Ispartanın Yalvaç kazasında serbest hekimlik yapan İrfan Aksu, bu yeni partiye ilk intisap edenlerden olmuştu. D.P. nin Ispartada kuvvetlenmesine ve teşkilâtlanmasına çalışmış, 1950 seçimlerinden sonra Meclise Ispata milletvekili olarak girmişti. 1954 seçimlerinde de Meclisteki yerini muhafaza etti-

Bugün 42 yaşında bulunan esmer, zayıf ve uzunca, boylu doktor, tam manasıyla D.P. ekolüne mensup bir politikacıdır. Siyasî hayatın çapraşık politika cilveleriyle pençeleşme hünerini D.P. kademelerinde öğrenmiştir. Son hâdise İrfan Ahsunun başından geçen ilk ihraç vak'ası değildir. İsparta milletvekili iki arkadaşı ile birlikte bir defa da 1953'de D.P. den ihraç edilen genç doktor, o zamanlar yazılı tarziye vererek" tekrar sevgül partisine kavuşmuştu. Bu defaki ayrılışta ise yuvaya dönüş mevzuu bahis değildi., İrfan Aksuya Yalvaç ilçe kongresinde hizipçilik yapmak, partiyi zaafa düşürmekle itham ediyordu. Esasen İrfan Aksunun geçen ayın başında yapılan Keçiborlu kongresindeki konuşması da partinin yüksek kademelerinde boş karşılanmamıştı. Bu sebeble Isparta milletvekili, Müşterek Haysiyet Divanının şaşmaz çarkları arasına atılmıştı. Kendisine çizilen yolun, Hür.P. ye doğru gittiğini gören İrfan Aksu da sert bir istifa mektubu yazıp bu yola atılmaktan çekinmedi.

İrfan Aksunun yeni partisine kıymetli tecrübeleri ile çok faydalı olacağı muhakkaktı.

du. Yalnız Türkiyenin iştiraki olmak - sizin alman Adanın muhtariyetiyle ilgîli kararların kaffesini tanımıyacaktık. Fakat İngiltere fikirlerinde isrâr ederse ne yapacaktık? İngiltere eğer bizi bir oldu bitti karşısında bırakırsa durumumuz ne olacaktı? İngiltereyi fikirlerinden döndürmek için ne gibi imkânlara sahiptik? Hükümetin Kıbrıs meselesi müşavirleri, zafer ve muvaffakiyet nutuklarından evvel bu suallerin cevaplarını hazırlamış olmalıydılar. Amerikanın İngiltere üzerindeki nüfuzunu Yunanistanın değil, Türkiyenin lehinde kullanmasını temin etmeliydiler. Şimdi esef ve üzüntüyle anlaşılıyordu ki bu zevat zafer nutukları hazırlamakla uğraşırken, hakiki meseleleri düşünmeye vakit bulamamışlardı.

Kıbrıs ve Muhalefet

Hükümetin sessizliğini mazur gösterecek en kuvvetli sebeb, şüphesiz muhalefetin de susmakta gösterdiği sebat olmalıydı. Hükümet bu sessizlik içinde dördüncü Kıbrıs politikasının esaslarını tesbitle uğraşıyordu.

Hatırlanacağı gibi başlangıçta Hükümet, Kıbrıs diye bir mesele mevcut değildir demiş, Muhalefet ağzını bile açmamıştı. Sonra Hükümet, İngiltere terkederse Ada bizimdir, başkasının olamaz demişti. Muhalefetten gene çıt çıkmamıştı. Daha sonra Taksim fikri benimsenmişti. Ne hikmetse Muhalefetten grene bir sada yükselmemişti.

Makarios ve Yunanistan zafer çıtlıkları koparırken ve Türk Hükümeti yeni bir politikanın aranjmanı ile uğraşırken Muhalefet "vakar içinde" susuyordu! C.H.P.'nin Kıbrıs tezi neydi? Hür. P. bu hususta ne düşünüyordu? C.M.P. nin bu mesele hakkında acaba herhangi bir fikri mevcut muydu? Bunu hiç kimse bilmiyordu. Bu durum karşısında ya dış politika meselelerinin hâlâ bir "tabu" sayılmaktan çıkmadığına, yahut daha fenası, Muhalefet partilerinin Kıbrıs meselesi hakkında bir görüşe sahip olmadıklarına kanaat getirmek icap ediyordu. İki ihtimalin de iftihar verici olmadığı muhakkaktı.

Basın

Bahar gene gelecektir

Ege bölgesinin çok okunan gazetesi Demokrat İzmirin 5 Nisan 1957 Cuma tarihini taşıyan nüshasında başlığı kırmızı değil, siyah olarak basılmıştı. Değişikliğin sebebi o nüshanın birinci sayfasının en üstünde iri, siyah puntolarla yazılıydı: Gazetenin fıkra yazarı Ziya Hanhan, bir gün önce gelecek senenin Nisanında yeniden hürriyetine kavuşmak üzere İzmir Cezaevine sokulmuştu.

İzmir Cezaevinin demir kapısı kapandığı «aman, hapishaneye kadar kendisiyle beraber gelen arkadaşları dışarda, Ziya Hanhan ise içerde kalmıştı. Dışarda kalanlar teessür içindeydiler. Ama içerdeki için aynı şey söylenemezdi. Ziya Hanhan gönül rahatlığı içindeydi ve böyle olmaması için hiç bir sebeb yoktu.

Ziya Hanhan
Arizonalı karınca

Kanaatına göre hapse girmesinde gazetecilik vazifesini yapmış olmasından başka bir sebeb mevcut değildi. Demokrat İzmir'e ilk çıktığı günden beri fıkralar, makaleler yazıyordu. Sadece Demokrat İzmirde 11 senelik kıdemi vardı. Mesleğini seviyordu ve daha iyi şartlar altında, hür olduğuna inanarak yazmaktan başka bir arzunu yoktu. Hapishanedeki bir yıllık mecburi misafirlik bile onu o kadar üzmüyordu. Bir gün baharın geleceğine ve Demokrat İzmir'in Mithatpaşa caddesindeki idarehanesine dönüp arkadaşlarıyla şakalaşacağına, gene eskisi gibi fıkralarını yazacağına inanıyordu. Bir fıkrasında bahsettiği Arizonalı karıncalarla kendi vaziyeti arasında büyük benzerlik buluyordu. Bu karıncalar büyük kafileler halinde göç ederken, önde gidenler karşılarına çıkan büyük çukurlara tereddütsüzce atlıyorlar ve arkadan gelenlerin rahatça geçmesini temin ediyorlardı. Ziya Hanhan, bu gibi çukurların doldurulması lüzumuna inananlardandı.

Ziya Hanhan cezaevinin yolunu tuttuğu gün, tek üzüntüsü arkadaşlarında müşahede ettiği teessürdü. Savcılığın kendisine reva gördüğü muamele karşısında bile üzülmemişti. Ziya Hanhan, mahkumiyet kararının Temyiz Üçüncü Ceza Dairesi tarafından tasdik edildiğini öğrenince, tashihi karar yoluna başvurmak için Ankaraya gitmiş, İzmir Savcılığı bu yüzden Ziya Hanhan adına çıkardığı davetiyeyi kendine tebliğ edememişti. Gazetenin Ziya Hanhanın Ankaradaki adresini bildirmesine rağmen, savcılık davetiyeyi yakalama emrine tahvil etmiş ve Ziya Hanhanın tevkifi için Ankara Savcılığına telgraf çekmişti. Halbuki Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, "vazılı tebligata rağmen davete icabet etmeyen, veya kaçması hakkında kuvvetli emareler mevcut bulunan hükümlüler hakkında" yakalama ve tevkif müzekkeresi verilebileceğini yazıyordu. Ziya Hanhanın kaçacağına dair değil kuvvetli, en ufak. bir emare bile mevcut değildi ama, anlaşılan savcılar gazetecileri ele avuca sığmaz "sanıklar" olarak telâkki ediyorlardı..

Şinasi Nahidin dâvası

İzmirde Ziya Hanhan cezaevine girdiği sırada Ankarada da bir başka fıkra yazan, Şinasi Nahit Berker, Toplu Basın Mahkemesinin karşısına çıkmış bulunuyordu. Şinasi Nahit hakkındaki dava da, "İnsaf be paşam" fıkrasının davacısının muvafakatiyle açılmıştı. O günkü celsede Şinasi Nahitin müdafaa avukatı Sahir Kurutluoğlu fıkra yazarının Ulus'ta çıkan iki yazısının da tahlilini yapmış, fıkralarda hakaret kasıt ve unsurunun bulunmadığını izah etmişti. Müdafaa avukatının fıkraların bilirkişiye tetkik ettirilmesi talebi reddolunmuş ve dâva karara kalmışla.

Akis Dâvaları

Önümüzdeki Perşembe günü, 18 Nisanda, öğleden sonra Ankara Toplu Basın Mahkemesinde "AKİS dâvaları"na devam olunacaktır. Davacılar Başbakan Adnan Menderes ile Prof. Nihat Erim ve Sefa Kılıçlıoğlu -Yeni Sabah Gazetesinin Sahibi-dur.

Dâva edilenler Metin Toker ile Yusuf Ziya Ademhandır. Davacıları Hukuk Fakültesinin bir ara Bakanlık emrine alınıp -"Kakokrasi hikâyesi" dolayısıyla -, müteakiben Başbakan tarafından vazifesine iade ettirilen Profesörü Bülent Nuri Esen temsil etmektedir. Metin Toker ve Yusuf Ziya Ademhan ise Bakanlık emrine alındıktan sonra istifa eden Prof. Turhan Feyzioğlu ile aynı hâdise dolayısıyla kürsüsünden ayrılan Doç. Muammer Aksoy tarafından müdafaa olunmaktadırlar.

Duruşmada iki aydan beri Ankara Merkez Cezaevinde bulunan Metin Toker de hazır bulunacaktır.

MÜCADELELERİN ÖTESİNDE!

Faik Ahmet BARUTÇU

Tıpkı 1958 de olduğu gibi fırtınalarla dola olarak geçen bir kış mevsiminden sonra 1957 senesinin baharına da teneffüsleri tatlılaştıran bir hava içinde girdik. Gürültülü akisler bırakan kavgalardan sonra seçim dönemlerinin sonuncu senesine, taze rüzgârlariyle ruhları okşayan tabiatın baharı gibi siyasî bir bahar havası içinde ayak basmak D.P. iktidarının bir nevi siyasî geleneği olmuştur.

Sebebi, ne olursa olsun bu tatlılık havası içinde müsbet duygularla umumun iyiliği gayesi etrafında içimizdeki arzuları ve ümitleri hakikate çevirmek için kaybolmuş yolları araştırmak yersiz sayılmamalıdır.

*

Demokratik ideallere bağlılıkta, programları itibariyle siyasî partilerden hiç birinin diğerinden farklı bir görüşü ve görünüşü yoktur. Hepsi demokrasinin Batılı anlayışına bağlıdırlar. Hepsi milletimizin olgunluğuna inanmışlardır. Demokrasinin geniş ve ileri anlayışla gerçekleştirilmesi hepsinin müşterek büyük hedefidir. Demokrasiyi yerleştirmek için eğer yalnız edebiyat kâfi gelse bunlar hakikaten çok güzel şeylerdir. Realitede ise mühim olan partilerin tutumları, tarzları ve partilerin iklimleridir. Ve nihayet mühim olan gerçekleştirmedir.

Bu bakımdan siyasî partilerimizin, ister iktidarda ister muhalefette olsunlar, tutumları, tarzları ve aksiyonlariyle esasen kendi adlarıyle anılmayan şahsî idare sistemlerinin bu memlekette bir daha yerleşmesi mümkün olamıyacağına dair vatandaşa lüzumlu emniyeti telkin etmekle mükellef olduklarım unutmamak iktiza eder. Fikirlerimizle birlikte fiillerimizin de bu yolda tekâmül göstermesi, teessüsünü istediğimiz demokratik iklimin esaslı bir unsurudur. Bu, memleket için hangi rejim diye artık bir şey sorulamaz. Bu memleket için hangi istikbal diye sorulabilir. Bunun ise tercihi yeni yapılacak değildir.

Tercihi yapılacak olan, Türk topluluğunun olgunluğuna güvenimizi sözde bırakmıyarak gerçek demokratik ideallere bağlılığımızı manevî olmaktan çıkarıp siyasî sistemin tehlikeli derecede mahzurlu eksiklerini tamamlamak vecibe ve zaruretinin önünden hiç bir sebeb ve bahane ile ric'at etmemektir.

Bir gerçeği olduğu gibi kabul etmeliyiz: Demokrasinin iklimini yaratmak için demokrasinin prensiplerini nazari olarak kabul etmek kâfi gelmez. Yüzmek için mayo giymek kâfi olmadığı gibi! Demokrasinin iklimini ancak demokratik tatbikat ile vücuda getirmek mümkün olabilir. Demokratik usuller, demokratik nizamlar ve demokratik itiyatlarla demokrasinin ruhu devlet idaresine nüfuz etmedikçe, bu ruh demokratik tatbikat ile teneffüs edilen havaya aşılanmadıkça demokrasinin iklimi kendiliğinden kırk yıl tekevvün etmez. Tükenen eski bir devrin demokratik olmayan düsturlarıyla ve yeniden yeniye bir sürü anti-demokratik tatbikat ile değil demokrasinin iklimini yaratmak, demokrasinin esprisini dahi canlı olarak muhafaza etmek imkânsız hale girer.

Ve çünkü devlet idaresi bir kere demokratik fikirlerin rehberliğini kaybetti mi tıpkı uçuruma götüren mail satıhlar üzerinde atılan adımlar gibi hızını arttıran ifratlarla demokrasinin hayal edilen iklimi yerine şiddet iklimi geçerek siyasî sistemi gittikçe haksız ve adaletsiz olmak neticesinden ve sonunda da manevi çürümelerden kurtarmaya dümen mevkiinde oturan en vatanperver insanların en bol hüsnü niyetleri dahi kâfi gelmez olar. Tek parti devrinin merhalelerini düşününüz. Bu, eşyanın mukadder olan bir halidir.

Eşyanın hali ve hâdiselerin mukadder durumu bu olunca yapılacak olan şey hangisidir? Yapılacak olan şey, demokrasinin ayrılmaz bir bütün halindeki prensiplerinin, yani halkın hakimiyeti ile halkın hürriyetlerinin rejim içinde yerlerini bir an evvel almalarını gerçekleştirmekten başkası değildir.

*

Dâva, garbın ölçüleriyle demokratik cumhuriyetin modern, sağlam esaslara dayanan hukukî çatısını kurmaktır. Bu büyük devlet reforma için aksiyonlarımıza rehberlik edecek prensipleri tâyin etmek o kadar müşkül farz edilmemelidir. İktidarın, verimsiz kavgaları itibardan düşüren uzlaştırıcı karakterde müsbet birkaç, jesti kaybedilen yolları göstermiştir. Efkâr rejim sulbüne susamıştır. Vaziyetin ilâcı hu sulhu gerilere doğru atmak değildir. Böyle bir yolun millî birlik bakımından tecrübe edilen mânevi zararlarını ve tahriplerini temadi ettirmekte menfaat mülâhaza edilemez. Kalblerde inkisam hâdiselerini şiddetlendirmek yerine takip edilecek müsbet yollan çizmek için ruhların derinliklerindeki sebebleri anlamak kâfidir. Vatandaşlar arasında sulh sosyal bir huzur mevzuudur ve bu çok esaslı bir ihtiyaçtır.

Huzursuzlukları kaldıracak manevî kuvvetlerin yaratılması ise büyük nisbette rejim sılhüyle ilgilidir. Memleketi demokrasinin fecrine doğru götürecek olan bir sulh! Bu sulhün kurulması için içinde bulunduğumuz seçim döneminin son senesinde, realist görüşlerle yeni bir azimet noktası araştırmak için mevcut şartların hayırlı tesirlerini denemek mümkündür ve lüzumludur.

Fikirlerin mutlaka kendimizden gelmesini şart koşmamalıyız. Fikirlerin başkalarından gelmesi icrayı güçleştirmemelidir. İktidar ne söylerse politik taktik; Muhalefet ne söylerse gizli bir düşünce mahsulü farzedilerek biri diğerinin zıddına düşünmek ve konuşmak şiarı içinde olmaksızın demokratik reformun usulünde ve esasında başta hükümet olmak üzere milli partiler fikir birliğine varabilirler.

●

Demokratik Cumhuriyetin lüzumlu müesseselerini tamamlamak için, günün şartlan içinde, ilk bakışta bazı engellerin hatıra gelmesi mümkündür. İktidarın cephesinden esaslı hazırlık ihtiyariyle daha ziyade bir zaman meselesi olarak; Muhalefet tarafında da bu günkü Meclisin müddetinin hitama yaklaşmış olması gibi sebebinim devlet reformunun gelecek yeni Meclise yaptırılması fikri ileri sürülebilir. Şüphe yok ki ıslahatı kurucu bir Meclisin yapması en doğrusu olur.. Ancak kuruca meclis esası Anayasamızda mevcut olmadığı içki bunun yerini tutabilecek başka yollar bulunabilir.

Bu meyanda, her şeyden evvel, seçim kanununda bir defa adli sistemi uğradığı mühim zaafından kurtarmakla birlikte seçim emniyetini, seçme ve seçilme hürriyetini ve memleketteki muhtelif siyasi temayüllerin verilen rey neticelerine en yakın bir surette parlamentoda temsili bakımından seçim adaletini sağlıyacak lüzumlu tâdilleri yaptıktan sonra seçilecek yeni Meclisin birinci vazifesi tıpkı kuruca bir meclis sıfatiyle büyük devlet reformunu yapmak ve arkasından devamlı teşriî vazifelerin ifasına sıra gelmek üzere siyasî partiler arasında bir millî mutabakat düşünülebilir, iyi niyetlerle makul olan ortayı o şekilde veya bu şekilde bulmak daima mümkündür. Mesele prensiplerin en uygun şekilde fiile çevrilmesini başarmaktır.

Bu yolda bir mutabakat, kanaatimce, rejim meselesi üzerinde bitmeyen kavgalara son vererek önümüzdeki mücadelelerin yalnız zehirlerini almakla kalmaz, milli dâvalarımızın hallinde ve milli olan plânlar üzerinde daima birleştirici vasıf taşıyan güzel emsal da yaratır.

Demokratik cumhuriyetçi devletin reforma için parlamentodaki partilerimiz bu yolda millî bir kontrat imzalamaya amade olduklarını bildiremezler mi?

KİMSE TARAFINDAN ASLA

Geçenlerde Bursada Gazeteciler Cemiyetinin Kongresi toplandı. Kongrenin Başbakana, çektigi bir telgrafı radyolar ilân etti, Zafer kemâli itinayla neşretti. Gazeteciler Cemiyeti, bu; gazeteciliğin hali ise malûm. Ama Bursadaki Kongrenin Hükûmet Başkanına telgraf çekme sebebi ne idi, biliyor musunuz? Teşekkür. Bursalı gazeteciler, Uludağın Millî Park haline getirilmesi hususunda Hükümetin gösterdiği alâka karşısında Başbakana şükranlarını sunuyorlardı. Başka? O kadar. Bursa Gazeteciler Cemiyeti için, 1957 senesinin baharında Hükümet Başkanına müracaatı geciktiren başka bir husus yoktu.

İşin en garip tarafı şuydu ki aynı esnada Bursada bir gazeteci, meşhur Basın Kanununun tatbikatı cümlesinden olmak üzere hapishaneye girmek üzere son hazırlıklarım ikmal ediyordu.

Bursalı gazeteciler Başın Kanunundan ve onun anlayış tarzından, tatbikatından şikâyetçi değil miydiler? Elbette ki şikâyetçiydiler. Ama onun kaldırılması, onun tadili için gerekli hareketi politikacılardan bekliyorlardı. Kendilerinin Hükümet Başkanına, sadece Uludağ mevzuunda teşekkür telgrafı çekmelerini daha uygun bozmuşlardı. Cemiyetin hükümetle bin tane işi vardı, **Bütün** gazeteci Cemiyetleri gibi Bursa Gazeteciler Cemiyetinin de azalarına şunu veya bunu temin etme gayreti çalışmalara hâkimdi: nihayet dertsiz başa dert açmanın ne lüzumu yardı? Politikacılar Basın Kanunuyla uğraşıyorlardı ya...

Demokraside yeni miyiz, ondan mı? Yoksa sebeb, şarklılığımız mı? Bu suallerin cevabını vermek kolay değildir ama, gözün önünde bulunan hakikat şudur ki politikacılarımızın omuzlarına pek fazla **yük** yüklüyor, pek çok şeyi onlardan bekliyoruz. Basın hürriyeti! Bu hürriyete inanmışlarımızdan kaçı, uğrunda küçük parmaklarını tehlikeye sokmayı göze almaktadırlar? En kabadayılar yazı yaşanıyorlar; diğerleri beğenmediklerinin güzel, methedilecek taraflarını bulabilmek için inanılmaz gayretler saffediyorlar .

Adalet istiklâli bahsinde vaziyet aynı değil mi? Politikacılar bu dâvayı ellerine almışlardır ya... -Mesele tamamdır. Onlar uğraşsınlar. O zamana kadar beklemek, yapılacak en iyi şeydir. Niçin hışma uğramalı, niçin evdeki evlad - ü ayal, yaptırılmakta olan bir apartmanın son katı tehlikeye sokulmalı?

Üniversite muhtariyetinde de durum, bundan farklı değildir. "Müesseseyi kurtarmak" politikası birçok kimse için mücadeleden kaçınmanın mucip sebebidir. Varsın politikacılar, Üniversite muhtariyetini dillerine dolaşınlar, nutuklarım temel taşı yapsınlar. Üstelik söylenile söylenile mesele bir millî mahiyet de almaktadır. Yani, kervan nasıl olsa yürümektedir; saatin ibrelerini geri çevirmek mümkün olamıyacağına göre arzulananlar bir gün mutlaka tahakkuk edecektir. O halde fedaî rolüne çıkmaya ne lüzum yar? Oturur, beklersin. İyi günler gelince de, sesini duyurmayı ihmal etmezsin. Öyle ya, tehlike geçtikten sonra da susmak, insana parlak bir istikbal temin etmez. Bütün mesele, müdahale zamanını iyi kestirmek, ortaya vaktinde atılmaktır.

Yalnız basında, yalnız Adalet istiklâli bahsinde, yalnız üniversitede mi böyleyiz? Hayır. Hemen her sahada "külfetsiz nimete konmak" arzusu içimizde yanmaktadır. "Millet şehit, biz gazi" bizim lâfımızdır, "Vatan için neler yaptık; kimimiz öldü, kimimiz nutuk çekti" bizim şairimizin mısraıdır.

Her şeyi politikacılar yapacak! Basın Kanununu onlar düzeltecek, onlar Adalet istiklâlini temin edecek, üniversite muhtariyetini onlar kuracak. Biz ise, kendi köşemizde, Hükümet Başkanına - İktidarda hangisi bulunursa - Uludağın Millî Park haline getirilmesinden dolayı şükranlarımızı ve daha iyisi sarsılmaz bağlılık duygularımızı arz edeceğiz. Bugün bu neviden arzuların altında imza olarak dün başka iktidarlara, başka iktidarların başkanlarına aynı sarsılmaz bağlılık duygularını duyurmuş olanların isimlerini görmek işin bir başka ve eğlenceli tarafıdır.

Gerçi Türkiye tek partili sistemden çok partili sisteme bir diktatörün samimi arzusuyla, kan dökmeden, ihtilâl yapmadan geçmiş tek memlekettir, periler bu tahavvülü temin için aşırı bir fedakârlığa katlanmak zorunda kalmamışlardır. Ölen hiç olmamış, nutuk çekenler zahiri değişikliği temine bol bol kifayet etmiştir. 1950'den sonra bütün medeni dünyanın gözünün bize dönmüş olmasının sebebi budur. Bir mutlak hâkini, kendi rızasıyla seçim tehlikesini başına musallat ediyor, kaybedince yerini hulûs ile kazananlara terkediyor... Bu, görülmemeiş birşeydi. Ama, aradan geçeri yedi senenin ortasında anlaşılmış bulunuyor ki o mutlak- hâkimin elinden gelen, bir sistemin cansız kalıplarını getirip milletine sunabilmekten ibarettir. Sisteme hayat kazandıracak, kalıpları yaşatacak ancak millet olabilir. Milletin bu rejimi benimsemesi, uğrunda tehlikeyi ve fedakârlığı göze alabilmesi şarttır. Basın hürriyetini gazetecinin celadeti, adalet istiklâlim adalet mensubunun karakteri, Üniversite muhtariyetim üniversite hocasının ve talebesinin dik bası temin edecektir. Politikacıların vazifesi milletin muhtelif sınıflarında bu azmi, bu iradeyi doğurmaktan ibarettir. Onlar idare edeceklerdir, ama mücadeleyi berikiler yapacaktır. Bu uğurda eziyet çekenler mutlaka olacaktır. Mutlaka bazı kimseler, mesleklerinin zincirden kurtarılması için fedakarlığa kapanacaklardır, mücadelelerini sizimle yapacaklardır,

İşte asıl onlar politikacı olmıyacaklardır., Asıl onlar nimet peşinde koşmayanların arasından çıkacaklardır. Politika yapmak, devlet idare etme arzusuyla yanmak, birgün ikbale kavuşmak... Hayır. Bunlardan hakikaten uzak kalanlar, seçmiş oldukları

Hüseyin Cahit Yalçın
Korkunç muhteris!

Metin Toker
Günahı: Gazeteciliği

YENİLEMİYECEK OLANLAR

mesleğin hür şekilde icradan başka ihtirası bulunmayanlar, ama bu ihtirası içlerinde alev alev hissedenler dünyanın her tarafında hür basının, Adalet istiklalinin, Üniversite muhtariyetinin mimarları olmuşlardır.

Bir millet, Demokrasi isteyen bir Milli Şef değil, Demokrasi içinde yaşamağa azmetmiş, politikacı olmayan, mesleklerine âşık aydınlar yetiştirdiğinde hürriyete hak kazandığım İktidardaki politikacılara ispat edecektir. O zaman haklar, bir daha geri verilmemecesine alınacak, o zaman hürriyetin üzerine şal örtmek hiç kimsenin cüret edeceği iş olmıyacak, o zaman memleket hakiki mânasiyle Demokratik rejime kavuşacaktır.

•

Türk Demokrasisinin istikbaline ümitle bakmak için politikacı vaadlerinin dışında bir tek hakikî sebeb varsa o da, Türkiyede nihayet bu çeşit aydınların kendilerini belli etmeleri, üstelik, manevi de olsa şan ve şereflerin, itibarların en kıymetlisiyle çevrilmeleridir. Millet, büyük kitlesi itibariyle pasif kalmakta devam etse de, mesleklerini hürriyet havası içinde bir gün ifa edebilmek için bugün her türlü eziyete göğüs gerenleri kendi göğsüne basmaktadır. Bu, alaturka tevekkülün, yerini bir mücadele hayranlığına yavaş yavaş terk etmekte olduğunun delilidir.

Bugün şehirden kasabaya, hatta köye, Türkiyenin bek **çok** yerine gidiniz, orada gazeteden, gazetecilikten bahsediniz, size hükümet başkanına teşekkür telgrafı çektiği için ismi radyoda okunan zattan değil, Hüseyin Cahit Yalçından veya Metin Tokerden **söz** açacaklardır. Türkiyenin en tanınan gazetecileri bu hayli yaşlı ve hayli genç gazetecidir. Aynı yolda devam ettikleri müddetçe onların yazacakları, daima memleket çapında akis uyandıracaktır. Hüseyin Cahit Yalçın veya Metin Toker ne isterlerdi de, bol nimet dağıtılan bir devirde elde edemezlerdi? Ama, hayır! **Fikirlerini** olduğu gibi söylemişler, hapse atıldıkları zaman kimse onların gık dediğim duymamış, pek çok misal olduğu halde onlar, hiç kimsenin ayağına kapanmamışlardır. Yalçının veya Tokerin ihtirası! Kendilerine serveti, parlak kıymetleri, dünya nimetlerini istihkar ettiren, bunların yerine ailelerinden, sevdiklerinden, hatta hürriyellerinden fedakârlık yaptıran bu ihtiras bir gün şu memlekette her gün savcılığa çağrılmaksızın, baş ucunda bir Demokleş kılıcı hissetmeksizin, tıpkı Batı memleketlerinde olduğu gibi fikirlerini serbestçe yapabilmek ihtirasından başka bir şey değildir. Politikada gözleri yoktur. Politikayla alâkaları, gazetecilik mesleğinin politikayla alâkasından ibarettir. Böyle olmasaydı garsonluktan veya kara borsacılıktan, ya da devlet düşkünlüğünden gazeteciliğe geçenlerin bir vasıta sayanların yolundan yürürlerdi ama, milletin nazarında bu gün sahip oldukları ve pek az kimseye nasip şerefli mevkii rüyalarında bile göremezlerdi.

Ya bir Turhan Feyzioğlu? Bir Turhan Feyzioğlundan bahsedildiğini duymayan, onu tanımayan, bilmeyen ve onun hayranı olmayan bir tek Türk aydını var mıdır? Turhan Feyzioğlu ne istiyor? Genç profesörün meslek hayatım, hatta talebelik yıllarını karıştırın; bir tek ihtirasın gönlünde yattığını göreceksiniz: Öğretmek, parlak ve hür fikirli gençler yetiştirmek. Siyasal Bilgiler Fakültesinin eski Dekanı da, ne isterdi de elde edemezdi ? Bin devlet dairesinde "müşavir" olup servet mi yapamazdı, frenklerin dediği gibi "Prensesin hesabına" Londradan New - York'a cirit mi atamazdı, yoksa politikaya atılmaya hevesli olsaydı önünde kapılar mı açılmazdı Ama Prof. Turhan Feyzioğlu, bir ilim adamıdır; başına getirilen dertlere bir gün bu topraklar üzerinde ilmin sesi hür ve saygı uyandırır tarzda yükselebilsin diye, o da gık demeden katiannnş, sevdiği kürsüsünden ayrılmıştır. Yarın daha büyük fedakârlıklara katlanması gerekirse onu da göze alacağından Türkiyede herkes emin olmalıdır! Eğer bugün Turhan Feyzioğlunun ağzından çıkan söz bu kadar geniş akis uyandırıyorsa, sebebi o inançtan başka şey değildir.

Tıpkı Turhan Feyzioğlu gibi, politikayla alâkası olmayan ilim adamı arkadaşları, Muammer Aksoylar Münci Kapaniler, Şerif Mardinler ve kürsülerini muhafaza etmekle beraber bunu hayatlarının gayesi yapmayan, hayatlarının gayesi olarak o kürsülerde ilmin sesini duyurmayı seçen Sıddık Samiler, Ragıp Sarıcalar, Hüseyin Naili Kübalılar, Osman Okyarlar ve diğerleri muhtar Üniversiteyi bir gün mutlaka gerçekleştireceklerdir.

Türkiyede hangi hakim "Beyaz eldivenli adam" Hamdi Öner kadar kitlelerin ruhuna işliyebilmiş, kendisine milli vicdanda daima şerefle anılacak bir mevki yapabilmiştir? Hamdi Öner ismi, Adaletimizin tarihi yazıldığında elbette ki unutulmıyacaktır. O tarihe başkaları da, geçeceklerinden emin olabilirler. Ama nasıl, ama nasıl yarâb-

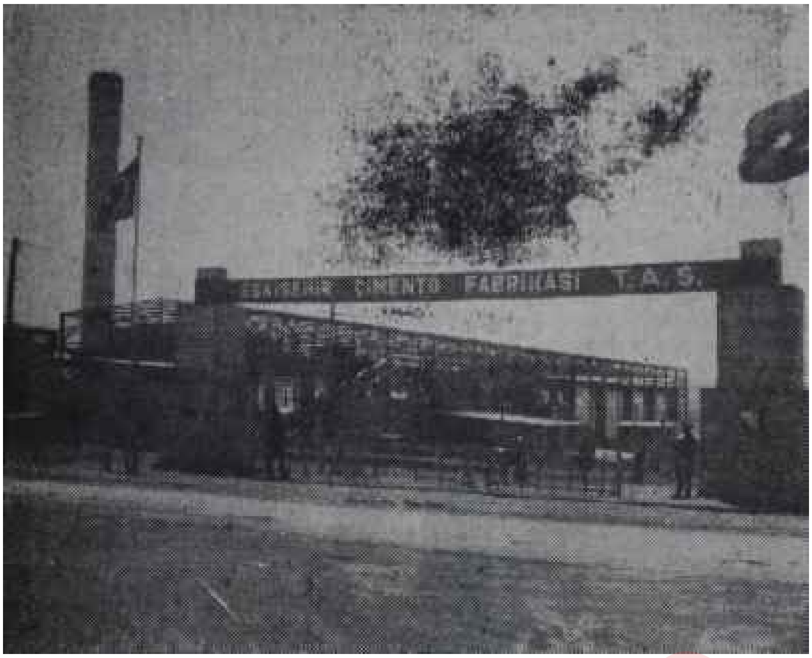

Prof. Turhan Feyzioğlu
İsteği : Öğretmek

Bunlar, Hüseyin Cahidler ve Metin Tokerler, Turhan Feyzioğlu ve arkadaşları, Hamdi Önerler ve benzerleri tarihin hiç bir safhasında, hiç bir kimse tarafından mağlûp edilemiyen zincirin bizdeki halkalarıdır. Onların kuvveti; kendilerinde olduğu kadar, yaptıkları tesirdedir. Tarihin her devrinde bu gibiler kendi mesleklerinde birer ideal olmuşlar, onları daha bir çokları takip etmeyi şeref bilmişler, sonunda zafer mutlaka kazanılmıştır. İsimlerinin tanınmış olması, mesleklerinde yüksek mertebelere çıkmış bulundukları halde taviz vermeyi şiddetle reddetmeleri aynı mesleğin daha küçük kademelerindeki meslekdaşları için bir örnek teşkil etmiştir. Onların yaktıkları ateşin başında, Üniversitede, Adalette henüz ısıtmasa bile, yavaş yavaş tutuştuğunu görmemek için mutlaka kör olmak lâzımdır.

Siyasi mücadelede akıllı taraflar, bu gibileri kendi taraflarına almaya muvaffak olmuşlardır. Uzağa bakmaya hacet yok; kendimize bakalım kafi.. D.P. nin zaferinde elbette ki kurucuların maharetinin, başarılı taktiklerinin rolü büyüktür. Ama zaferin hakiki mimarları menfaat için değil, sevip bağlandıkları mesleklerini hürriyet içinde yapabilmek için D.P. ye destek olmuş bu aydınlardı. Adnan Menderes etrafına baksaydı 1946'da, 1950'de ve 1954'de onları, büyük ekseriyetiyle kendi yanında görürdü. Bugün, ne garip, Menderesin yanında bulunanlar eski İktidarın 1946, 1950 ve 1954'de yaranda bulunup, imtihanlarını verememiş olanlardır. Buna mukabil zafer yıllarında Menderesin yanında mevki almış olanlar, karşı taraftadır. Ötekileri her iktidar, kolaylıkla devşirebilir.

Ama 1958'de görülecektir ki, siyasî zaferler, birincilersiz asla kazanılmıyor.

Eskişehir Çimento Fabrikasından görünüş
Elektriği Seyhandan gelecek değildi ya...

Kalkınma

Eskişehirdeki fabrika

Başbakan Adnan Menderes, geçen hafta Eskişehirde yeni tamamlanan Çimento Fabrikasının açılış töretünde hazır bulunanlara kalkınma edebiyatımızın mutad nutuklarından birini daha dinletti. Çimento - Zaferin başyazısında da söylendiği gibi -, "kalkınma edebiyatı"nın mevzularından biriydi. Fakat çimento diğer taraftan da çelik gibi, kömür gibi iktisadi kuruluşun aslî maddelerinden biliydi. Ama "görülmemiş" bir kalkınma içinde bulunan Türkiye 1956 yılında hâlâ çimento ithal etmeye mecbur bir memleketti. Belki yakında sadece çimento bakımından iç ihtiyacı karşılayabilecek duruma gelecektik. Fakat çelîk ve kömür istihsalindeki artışlar, devede kulak kabilindendi. Şeker ve tekstil fabrikaları ile göz kamaştırıcı, muazzam binalar inşa etmeden önce çimento, çelik ve kömür istihsaline ehemmiyet verilmemesi, D.P. iktidarının işlediği büyük hatalardan biriydi. Bu hatanın farkına varılmaması imkânsızdı. İhtimal simdi bizzat Başbakan, hususî sohbetlerde işe çelik, kömür ve çimento ile başlanmış olsaydı, bugün memleketin manzarasının ne derece değişik olacağından bahsediyordu. Zira temel maddeleri dışardan gelen kalkınma çok pahalıya mal oluyordu. Döviz sıkıntısıyla karşılaşılmayan 1952 ve 1953 yıllarında, İktidar bu hakikati görmemiş, kolay yolu tercih etmişti. Bugün, çekilen döviz kıtlığı bu hakikatin keşfini kolaylaştırıyordu. Gösterişi bırakıp kalkınmanın temel maddelerinin istihsali arttırılmalıydı. Bu bakımdan çimento sanayiinin son yıllardaki gelişmesi takdirle karşılanacak bir keyfiyetti. Ancak çelik ve kömür istihsalinin çok geride kalmasının tehlikeli bir ahenksizlik işareti olduğu da akıldan çıkarılmamalıydı. Hele yeni bir tekstil fabrikasının kurulması, plansızlığın taze bir tezahürüydü.

Memleketimizde tekstil sanayii 1950'den bu yana son derece gelişmişti. Tops ithali zarureti olmasaydı, tekstil sanayiinin nerdeyse iç istihlâki tamamen karşılaması bile beklenebilirdi. Ama buna rağmen hâlâ yeni teksil fabrikaları kurmak.. İşte bunu anlamak güçtü. Anlaşılması daha güç olan bir şey de plansızlığın ta kendisi olan bu hareketin bir plânlı çalışma numunesi olarak gösterilmek istenmesiydi: Çatalağzı santralının elektriği Eskişehir Çimento Fabrikasına, çimento fabrikasının ilk istihsali Eskişehir Basma Fabrikasının temeline.. İşte bu parolayla bütün plânsizlik iddialarının cevabı verilmiş sayılıyordu. Hele fabrikanın elektriğinin Batı Anadolu elektrik şebekesinden gelmesini mucizevî bir işmiş gibi göstermek mutad edebiyatın tipik bir tezahürüydü. Eskişehirdeki fabrikanın elektriği, Seyhan santralından temin edilemezdi ya...

Her şeye rağmen 190 bin ton çimento istihsal edebilecek yeni fabrika yurtta sevinçle karşılanmıştı. Hatta ilk çimento çuvallarının Basma fabrikasının temeline gitmesi Bile memnuniyet uyandırabilirdi. Zira Başbakanın tekstil fabrikalarının makine ve teçhizat ihtiyacının dahilden karşılandığını söylüyordu.

Ama işin iç yüzünü bilenler, bir çok tekstil fabrikasının ham madde bulamamak yüzünden kapalı bulunduğunu bir kenara bıraksalar bile, Başbakan kadar nikbin olamıyorlardı. Vakıa Makina-Kimya Endüstrisi son zamanlarda 1500 tezgâh imaline muvaffak olmuştu. Fakat bu mevsimsiz bir nikbinliği haklı gösterecek kadar büyük bir başarı sayılamazdı. Hele Makina-Kimya sanayiinin şimdiye kadar elde ettiği diğer neticeler ortada dururken...

Dış Ticaret

% 100 prim!

Geçen hafta İzmir de tüccarlar; a konuşan Ekonomi ve Ticaret Bakam Abdullah Aker, zeytinyağı ihraç edenlere bir madalya verildikten başka, ayrıca % 100 prim ödeneceğini açıkladı, İç ve dış fiatlar arasındaki, gün seçtikçe büyüyen uçurumu göstermek için, madalya değil ama, şu % 100 primden daha kuvvetli bir delil doğrusu aramakla bulunamazdı. Zeytinyağı ihracatçılarına ödenecek primler, Amerikan yardımı çerçevesi içinden temin edilen donyağı satışıyla karşılanacaktı. Bilindiği gibi zeytinyağından sabun imali yasak edilmişti. Sabun imalinde artık donyağı kullanılacaktı. İhraç malı *zey-*

Abdullah Aker
% 300'e doğru!

tinyağının sabun imalinde israf edilmemesi -nazari olarak - yerinde kâr teşebbüstü. Fakat gelgelelim sabuncularımız, donyağmdan sabun imal etmeye alışık değillerdi. Yakında piyasadaki "bitti, yakında gelecekle-rin arasına sabunun da karışmacı muhtemeldi. Bu bakımdan donyağından elde edilecek meblâğın, zentinyağı ihracatına ödenecek primleri karşılaması şüpheli görünüyordu.

Prim meselesi, emisyonun mühim sebeblerinden biri haline gelmişti. Bir yılda ihracata ödenen primlerin 300-350 milyon Ura civarına kadar yükseldiği tahmin ediliyordu. Bu muazzam meblâğ Merkez Bankasına başvurarak, yani piyasaya yeni banknot sürerek karşılanıyordu. Muazzam miktardaki emisyon bayat pahalılığını arttırıyor, ihraç mallarımızın iç fiatlan ile dünya fiatlan arasındaki uçurumu büyütüyordu. Bu böyle devam ederse yakında ihtimal % 300 prim vermek icap edecekti. Tabii % 300 prim verince piyasaya daha fazla banknot çıkacak, iç ve dış fiatlar arasındaki ucunun daha da büyüyeceğinden primi yeniden yükseltmek icap edecekti. Hülâsa ihracat meselemiz bir fasit dairenin içinde çırpınıp duruyordu.

Halbuki geçenlerde kabul edilen Hazine Hissesi kanunuyla ithalattan alınacak vergiden- senede 380 milyon lira olarak tahmin olunuyordu - sağlanacak gelir, ihracat primlerine tahsis edilmiş olsaydı, Hükümet artan para hacmi ve yükselen fiatlar arasındaki yarış yüzünden iç ve dış fiatlar arasında doğan uçurumu,' bir dereceye kadar doldurabilir ve içinde bulunulan fasit daireyi kırabilirdi.

Ticaret

Tedbir ihtiyacı

Geçen hafta İzmirde bulunan Ekonomi ve Ticaret Bakanı Abdullah Aker, zeytinyağına verilecek primlerden başka, manifaturacılarla yaptığı bir başka konuşmada, Milli Korunma Kanununda bazı değişikliklerin yapılacağından da bahsetti. Bakanın bahsettiği değişikliklerin bu meşhur kanunda yapılan ne ilk, ne de son tadilat olmıyacağını herkes biliyordu. Geniş müstehlik kitlelerinde büyük ümitler uyandıracak şekilde ortaya atılan son tadilattan sonra bir müddet ortalığı kasıp kavuran tatbikat, tavuklar yumurtlamaya başladıktan sonra unutulmuştu.

Mal yokluğu veya fiat yükselmesi arasında bir tercih yapmak zorunda kalan, hükümet, bu tercihi çoktan yapmıştı. Geçen yaz aylarında -yeni kanunun tatbikatının ilk aylarında-, düşmeye yüz tutan fiatlar, sonbaharda mutad şekilde yeniden yükselmeye başlamıştı. O kadar ki 1957'nin başında hayat pahalılığı, 1056 seviyesini aşmıştı. Fiatlar yükselme yansına gene eskisi gibi.. devam ediyorlardı. Milli Korunmadan geriye sadece bulunmayan şu veya bu maddeler, uzun kuyruklar yadigâr kalmıştı. İşin en fenası istihsal maddelerinin fiatlarının, maliyet üzerine kâr yüzdesi ilâve suretiyle tesbit olunması fiatları arttıran bir âmil olmuştu. Müstahsil kârı arttırmak için maliyeti yükseltmek gibi müstehlikin sırtına yüklenen bir yola başvurmuştu. Müstahsil ve perakendeci arasındaki işbirliği de müstehlikin aleyhine gayet iyi çalışıyordu. Ekonomi ve Ticaret Bakanı herhangi bir malın masrafı hakkında kafi bir nisbet tâyin etmeyi kabule şayan bulmuyordu. Bakan belki de haklıydı. Bu usul de ihtimal kâr nisbeti tâyini kadar mahzurlu neticeler verecekti. Böyle bir teşebbüs, ancak başlıca ihtiyaç maddelerinin standardize edilmesiyle mümkündü. Standardizasyon da uzun vadeli bir işti, esasen bu yolda şimdiye kadar ciddi bir teşebbüs yapılmamıştı.

Ticaret ve sanat erbabı, Millî Korunmadan memnun değillerdi, Kanunun yeni şekliyle tatbik edilmesinden bu yana 46 iflas ve 228 terki ticaret vak'ası kaydedilmişti. Diğer taraftan müstehlik için, Millî Korunma maziye karışmış bir hikaye idi.

Artık herkes anlamıştı ki karakuşî yarım tedbirlerle fiat artışlarını durdurmak mümkün değildir. Ama gene de hayat pahalılığına karşı ciddî bir tedbir alınmaması.. İşte asıl üzüntü yaratan budur.

Ziraat

Dördüncü kuraklık yılı

Meteoroloji Genel Müdürlüğü geçen hafta, memleketimize Şubat ve Mart aylannda kâfi miktarda yağmur yağmadığını bildirdi. Nisan ve Mayıs aylarında 100 milimetrelik bir yağış olmazsa, Türkiye bu şe.ne dördüncü kuraklık yılım yaşıyacaktı. Bu mevsimdeki normal yağışların 70 milimetre civarında olduğu düşünülürse, durum cidden oldukça karanlıktı. Büyük kalkınma edebiyatına ve yumurtanın bile "artık babadan kalma ve tavukların himmetini terkedilmiş iptidai usullerle tedarik edilmesine tahammül gösteremiyen dehşetengiz başyazarlara rağmen, Türk ziraatı maalesef hava şartlarının esiri olmaktan kurtulamamıştı. Hava iyi olduğu zaman mahsul iyi. kötü olduğu zaman mahsul de kötüydü. 40 bin traktör, Türk ziraatımn bu kara alın yazısını değiştirememişti. İktisadî gelişmemiz tabiatın kaprislerine bağlıydı. Yıllardan beri ilân edilen muazzam sulama projeleri, halen mevcut durumu bir nebze olsun değiştirememişti.

- Şimdi bütün Türkiye, Nisan vş Mayıs aylarında tabiatın cömert davranması için dua ediyordu.

Yağmur bekleyen topraklar

Yağarsa öğünecekler, yağmazsa dövünecekler...

Petrol

Şeyhlerin papucu dama...

Geçen haftanın başında Amerikanın büyük petrol kumpanyaları Colarrada'daki geniş bir bölgede petrol arama ve işletme imtiyazları almak için müthiş bir yarışa giriştiler. Zira 10 yıllık bir çalışma ve son derece gizli araştırmalar sonunda Amerikan petrol mühendisleri bu petrol

bakımından çok zengin, fakat şiştli bölgeyi rantabl bir şekilde işletmek için gereken metodu bulmuşlar ve haber duyulmuştu. Hakikaten bu saha muazzam miktarda petrol ihtiva ediyordu. Mıntakanın rezervesi bin milyar varil tahmin olunuyordu. Yani halen bilinen dünya petrol kaynaklarının tam 25 misli.. Eğer bu petrolün işletilmesi mümkün olursa Orta Doğu petrolüne artık ihtiyaç kalmıyacaktı.

Diğer taraftan Kanada, bir mühendisin bulduğu yeni metod sayesinde Athabaska bölgesindeki kumlu petrol kaynaklarını işletmek üzereydi, Yeni kaynaklardan ne gibi neticeler elde edileceği hakkında kat'i bir hüküm yermek henüz mümkün değildi. New Jersey Standard Oil kumpanyası direktörü Eugene Holman'ın şu sözleri Orta Doğunun petrol şeyhlerinin pek hoşuna gitmiyecekti: "Batı memleketlerinin petrol istihsah artmakta devam edecek ve gittikçe azalacak olan Arap petrolünün yerini alacaktır".

Tecrübeler müsbet netice verirse, Orta Doğu bir petrol bökesi olmaktan çıkacaktı ve daha fenası petroiü Âkdenize akıtan ve akıtacak petrol boruları susuz çeşmelere dönecekler-di...

Devlere karşı

Amerikadaki petrol şirketleri yeni sahanın işletme imtiyazları peşinde koşarken Tahran'da İtalyan Milli Petrol Kumpanyası, İran Milli Petrol Şirketiyle yeni bir petrol anlaşması imzalıyordu. Tahran yakınlarında zengin petrol kaynaklarının bulunduğu biliniyordu. Abadan petrolünü İranla müştereken işleten büyük petrol kumpanyaları çoktan beri bu yeni kaynakların peşindeydiler. Fakat devlere rağmen, mütevazî İtalyan şirketinin direktörü Mattei, anlaşmayı imzalamaya muvaffak oldu. Mattei enerjik ve cesur bir iş adamıydı. Dev petrol kumpanyalarla harbe iki sene evvel başlamış ve "İtalyanın Musaddıkı" unvanını kazanmıştı. İrânın petrol kaynaklarını ellerine geçirmek isteyen büyük petrol kumpanyalarına Mattei karşı koymuştu. Büyük şirketler İtalyayı, petrolsüz bırakmakla tehdit ediyorlardı. Mattei dev şirketlerin tekliflerini kârın % 60'ı İtalyaya bırakılırsa kabul edeceğini ileri sürmüştü. fakat petrol krallarının bu işteki âdetleri yarı yarıya idi. Mücadele Mattei'nin zaferiyle sona erdî. Fakat aradan daha iki sene geçmeden bu gözü pek İtalyan yeniden devlere meydan okuyordû. Zira senede 20 milyon ton petrol çıkarılabilecek kum bölgesini işletmek için Mattei, İrana kârların %70-75'ini teklif ediyordu. Bu adam, petrol şeyhleri arasında kaynaşma çıkaracaktı: Yarın Orta Doğunun bütün şeyhleri ve kralları hisselerinin % 75'e yükseltilmesini istiyeceklerdi. Petrol kralları öfke içindeydiler. Bu münasebetsiz İtalyanı nerdeyse kir kaşık suda boğacaklardı. Önümüzdeki günlerde devler, Mattei'nin İranla, olan anlaşmağını bozmak için, el altından, mümkün olan. her çareye başvuracaklaydı. Fakat cesur Mattei, başında kavak yelleri esen bir Donkişot değildi. Harp meydanına silâhsız çıkmıyordu. Gerişinde halk efkârı, İtalyan hükümeti ve büyük sanayiciler vardı. Adenauer bile Mâttei'nin tarafindâydı. Almanya da Kum bölgesini işletmek için gereken yatırımlara iştirak edecekti. İhtiyar şansölye Tahram son ziyaretinde İran hükümetiyle bu meseleyi de konuşmuştu. Kum bölgesini İskenderuna bağlayan 1000 kilometrelik bir pipeline inşası da kararlaştırılmıştı.

İtalya böylece petrol işini hallediyor ve petrol almak için dolar ödemekten kurtuluyordu.

A. B. D.

Polonyaya yardım

Bir aya yakın bir zamandanberi Washington'da Amerikan yardımı almaya uğraşan Polonya heyetine, geçen hafta Amerikanın Polonyaya 75 milyon dolarlık bir yardım yapmaya hazır olduğu bildirildi. Bilindiği gibi Polonya, Amerikadan 300 milyon dolar talep ediyordu, Amerika, ilk ağızda Polonyaya 30 milyon dolardan fazla veremiyeceğini bildirmişti. Polonyalılar bu kadar az bir meblâğ mukabilinde Rusyaya karşı siyasi bir riziko altına girmek istemiyorlardı. Amerika nihayet 75 milyona çıkmaya razı olmuştu. Bu, Polonyanın talebinin ancak dörtte biriydi. Ama Polonyanın bu miktarı şimdilik kaydıyla kabul edeceği ümit olunuyordu. Talebin geriye kalan kısmı, yeni malî yılın tahsisatıyla karşılanacaktı.

Eisenhower hükümeti, Polonyanın iktisadi güçlükler dolayısıyla yeniden Kremlinin hakimiyeti altınla düşmesini önlemeye azimli görünüyordu.

Yeni bir keşif

Amerika son zamanlarda yeni uyanan Afrika kıt'asının mevcudiyetini keşfetmişti. Washington'da sık sık Afrikadan bahsediliyordu. Nixon'un Afrika seyahati da bu yeni keşfin bir neticesiydi. Yeni yeni istiklâllerine kavuşan Afrika memleketlerinin Nâsırcı bir istikamet almaları önlenmeliydi. Siyah kıt'anın iktisadî güçlüklerini yenebilmesi için yardıma ihtiyaçları vardı: yardım arttırılmalıydı. İktisadi yardımın başından beri Amerika, Afrikada 150 milyon dolar harcamıştı. Bu yılki yardımın yekûnu 60 milyonu bulacaktı. Gelecek sene yardım daha da artacaktı.

Bundan başka İthalat-İhracat Bankası Afrikaya 220 milyon dolar ödünç vermişti. Dünya Bankasının yatırımları 347 milyona baliğ olmaktaydı. Amerikanın hususî sermayesi de resmi teşekküller kadar -hatta daha fazla - bu bakir kıt'ayla ilgileniyordu. Afrikada Amerikan hususî sermayesinin yatırımları 772 milyon doları bulunuyordu. Geçen asrın el değmemiş kıt'ası, XX. Asrın sonunda tanınmıyacak bir hale gelecekti.

Irak

Kalkınma yolanda

Bağdat Paktı üyesi komşu Irakın 1 milyar 200 milyona mal olacak 5 yıllık kalkınma plânı Batı memleketlerinde takdirle karşılanmıştı. Amerikanın Bağdattaki elçisi Waldemar J. Gallman plân için "Orta Doğuda bugün en çok takdir edilecek şey" diyordu.

Kalkınma sosyal gayeleri de ihmal etmiyordu. 5 milyon nüfuslu Irak, 5 senede 400 bin mesken inşa edecekti. Bu, mesken kıtlığının şiddetle hüküm sürdüğü memleketlerin üzerinde ibretle düşünecekleri bir noktaydı. Kalkınma plânı Irâklı köylülerde büyük ümitler uyandırmıştı. Iraklı bir köylü, "Dedemin dedesi gibi, aynı şeyhe ait olan toprağı işlemekteyim. Şe'yh mahsulün yarısını alır ve bize köle gibi muamele eder. Ümit ederim ki bundan böyle durum farklı olacaktır" diyordu. Iraklı köylünün ümitlerinin tahakkuk edip etmiyeceği şimdiden bilinmiyordu, zira aralarında yabancı uzmânlar da bulunan bilgili eller tarafından idare edilen plânın şeyhlerin nüfuzuna mukavemet etmesi çok zor olacaktı. Vakıa Irak hükümetinin bütçesinden daha çok paraya sahip olan Plân idaresinin eline muazzam selâhiyetler verilmişti âmâ, Irakta şeyhler siyasî bakımdan son derece kuvvetli vaziyetteydiler. Hatta daha şimdiden ihtilaslardan ve şeyhleri memnun etmek için yapılan projelerden bahsediliyordu. Fakat ne olursa olsun Irak'ın kalkındığı gözle görülüyordu ve bu, bir edebiyat değildi.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Orta Doğu

Ateşle oynayanlar

Batıya taraftar Orta Doğu memleketlerinin başkentlerindeki temaslarını tamamlayan Eisenhower-in şahsî temsilcisi Büyük Elçi James Richards'ın Ürdün, Suriye ve Mısır tarafından da davet edilip edilmiyeceği geçen haftanın en çok merak uyandıran meselelerinden biriydi.

Bu memleketlerden henüz bir ses çıkmamıştı ve Richards bu hususta Karaşi'de şöyle demişti: "Benimle Eisenhower doktrinini münakaşa etmeyi arzu eden memleketleri dalaşıyorum. Hiç bir davet dilemiyorum.. Mısıra gelince, Cumhurbaşkanı Nasır, Sina ve Gazze İsrail tarafından tahliye edilince beni kabul edeceğini bildirmişti. Fakat o zamandan beri hiç bir davet almadım. Bununla beraber Mısır ve Suriye beni davet etmezse, misyonumu muvaffakiyetsizlikle neticelenmiş saymıyacağım"

Mısır, Suriye ve Ürdün hakikaten hâlâ nasıl hareket edeceklerini bilmiyorlardı. Ürdün ve Suriyede Eisenhower doktrini lehinde ve aleyhinde hararetli münakaşalar cereyan etmişti. Ürdün Kralı Hüseyinin plâna taraftar olmasına rağmen, Başbakan Süleyman Nabulsî'nin şiddetle aleyhtar olduğu biliniyordu. Kralla Başbakan arasındaki mücadeleden kimin galip çıkacağı şimdilik meçhuldü. Kral Hüseyin, Başbakanının fikirlerine aldırmadan Nasıra, Arap memleketlerinin acele toplanıp Eisenhower doktrinini yeniden gözden geçirmelerini teklif etmişti.

Suriyede de durum karışıktı. Albay Serac'ı is basından uzaklaştırabilmek için Cumhurbaşkanı Şükrü el Kuvvetli'nin de muvafakatıyla manevra ilk hamlede başarısızlığa uğramıştı. Kuvvet denemesinin ilerde kimin lehine netice vereceği henüz belli değildi. Bu memleketlerin idari mekanizmasını sıkıca elinde tutan Nasırın takınacağı tavır, her halde bu iki memleketin alacağı kararlara da tesir edecekti,

Eğer bu memleketler, Eisenhower doktrinini reddederlerse, Richards misyonu başarısızlıkla sona erecekti. Zira misyonunungayesi bütün Orta Doğu memleketlerini komünizme karşı birleştirmekti. Yani, Mısır ve Suriyeyi ateşle oynamaktan vazgeçirmekti. Bu memleketler doktrini reddetmekle Rusyaya doğru kaymış olacaklardı; Böylece Eisenhower doktrini de esasen Batı dostu olan memleketlere yakılmış mütemmim bir yardım olmaktan. ileri gidemiyecekti.

Açılan Kanal

Geçen haftadan itibaren Kızıl Denizden gelen gemiler, yeniden Süveyş Kanalı yoluyla Akdenize ulaşmaya başladılar. Nihayet Edgar Bonnet gemisi kaldırılmış, Kanalın temizlenmesi sona ermişti. Ama hâlâ sona ermeyen, Kanaldan geçiş meselesiydi.

New York Times'in istihbarat kadrosu bir gazetecilik başarısı olarak Nasırın Dağ Hammarskjoeld'e yaptığı teklifleri ele geçirmiş ve neşretmişti. "Albay Nasır hiç bir ciddî tavizde bulunmuyordu. Kanal Mısırındı ve geçiş paraları Mısıra ödenmeliydi. İsrail gemilerinin Kanaldan ve Akabeden geçmesi LaHaye Milletlerarası Adalet Divanının kararına bırakılaçaktı. Mısır, İsraille harp halinin devamı tezinden bir türlü vazgeçmiyordu. Kanaldan geçmek herkes için serbest bile olsa, madem ki İsrail Mısırla harp halindeydi, bu devlete ait gemilerin Mısır kara sularına girmesine elbette müsaade edilemezdi. Yani kısacası, İsrail gemileri her halükârda Kanaldan geçiş imkânını bulantıyacaklardı.

İsrailin Mısırın ne şekilde davranacağını anlamak maksadıyla Kanaldan bir gemi geçirmeğe teşebbüs edeceği, fakat Amerikanın İsraili bu, fikirden caydırımaya çalıştığı söyleniyordu. Maamafih Akabeden geçiş için İsrailin kararı kafiyeli **Mısır** Akabe'yi kaparsa, İsrail gemilerini zorla geçirecekti. Fransa bu bölgede harp yeniden başlarsa hava kuvvetlerini İs-| railin işini kolaylaştırmâya tahsis edeceği vaadından **caymış değildi.** Akabe körfezinden geçîş için harbi göze alan İsrail, Gazze emrivakisini sineye çekiyordu. Fedai akınlarını durdurmak için, Birleşmiş Milletleri polis kuvvetlerine güvenmiyen İsrail, hudut boyunu bir mayin tarlası haline getirmeyi kararlaştırmıştı. Gazze ve İsrail arasında bir "demir perde" yükselmeye bâşlamıştı.

James P. Richards
Kahireden ses çıkmıyor

Suveyş kanalından geçmeye başlayan gemiler
İsraile gelince, yasak!.

Mazide yaşayanlar

Nihayet'" geçen haftanın sonunda Majestelerinin hükümetinin şefi MâcMillan, sırtını koltuğunun **arkası**na yaslıyarak rahat bir nefes

ya muvaffak oldu. Zira işçiler greve don vermeyi kararlaştırmışlardı. Diğer taraftan Muhafazakâr Partinin bazı atılı milletvekilleri, hükümet aleyhindeki itimatsızlık oylarını geri almaya ikna edilmişlerdi. Ama MacMillan nihayet 'rahat bir nefes almasına rağmen, başındaki dertlerin hiçbirini halletmiş de değildi. Sendikalar hakem heyetinin vereceği kararları bekliyordu. Muhafazakâr milletvekilleri ise MacMillan'a sadece bir mühlet vermişlerdi. Bu arada Lord Salisbury'nin istifası, Muhafazakâr hükümet için ağır bir darbe teşkil etmişti. Salisbury, İngilterede 400 yıldan beri Muhafazakâr hükümetlerin iplerini çeken bir aileye mensuptu. MacMillan'ın Butler'e rağmen başbakanlığı ele geçirmesine âmil olanlardan biri de Lord Salisbury' idi. Bu nüfuzlu şahsiyet neden birden bire istifa edivermişti? Makarios'un serbest bırakılması mevzuunda Bililer ile Salisbury arasındaki ihtilaf, MacMillan Bermuda'dayken patlak vermişti. MacMillan Bermuda'dan döndüğünde neden kendini başbakanlığa getiren adamı değil de rakibi Butler'in tarafını tutmuştu? Niçin Muhafazakâr milletvekillerini kızdırıp Muhalefet tarafından alkışlanmayı göze alıyordu ?

Şüphesiz bu suallerin cevabı, sadece Makarios'un serbest bırakılmasıyla izah edilemezdi. Mesele çok daha genişti. İngiltere tarihi bir dönüm noktasında bulunuyordu. Geçen asır

Lord Salisbury
Büyük İngiltere hayali

dünyaya hakim olan İngiltere, üç Büyüklerden biri olmaktan vazgeçiyor ve Amerikanın koltuğuna sığınıyordu. Bermuda konferansının mânası buydu. İşte Salisbury, bunu kabul edemiyordu. O hâlâ çabası Salisbury Markisi gibi İngilterenin büyüklüğüne inanıyordu. Dünya İngilterenindi ve İngilterenin kalacaktı.

Munich'te Hitler'le anlaşan Chamberlain'e şiddetle karşı koyan gene Lord Salisbury idi. Chamberlain, İngiltere'nin şerefinden fedakârlık etmekle itham ediliyordu. Churchill'i 1953 te Stalinle başbaşa dünya meselelerini görüşmekten önleyen Salisbury idi. Keza Churchill'e yerini Eden'e bıraktıran oydu. Talihsiz Süveyş Seferinin en hararetli taraftarı da oydu. Dünyanın en büyük devleti, Mısırlı bir türedinin oyuncağı olamazdı!

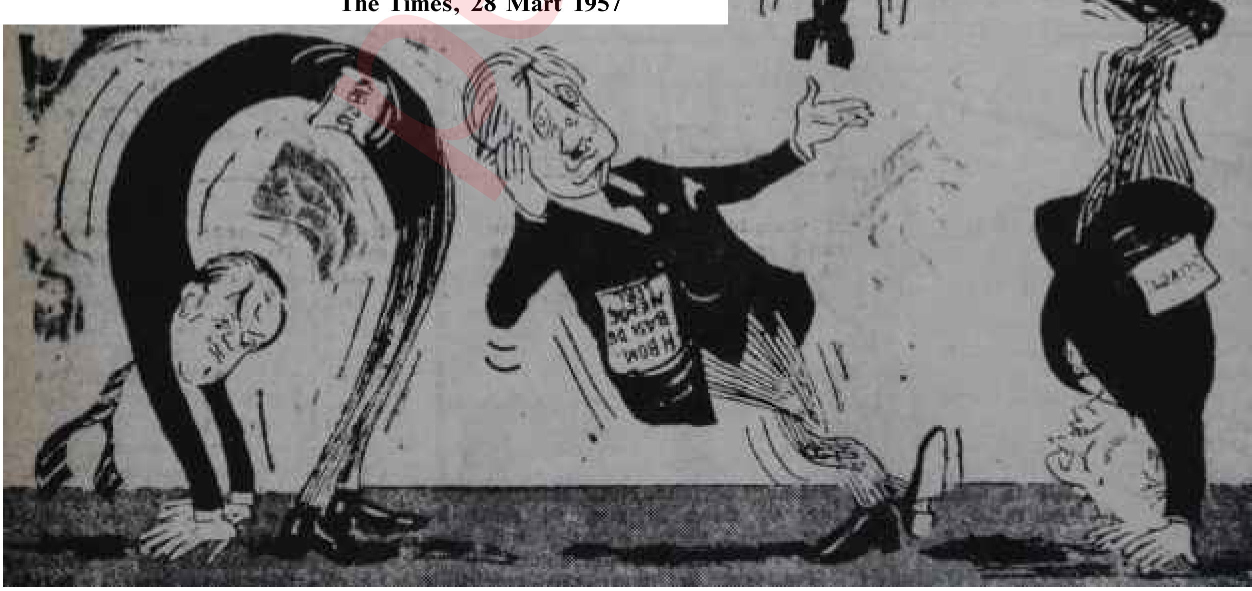
Makarios'un serbest bırakılması Lord Salisbury için ya bardağı taşıran son damla olmuştu; ya da esasen önceden kararlaştırılmış istifası için hazır bir bahane...

Fakat talihsiz Süveyş seferi, Salisbury hariç, birçok Muhafazakâr lideri bugünkü realitelere getirmişti. İngiltere büyük devlet rolünü devam ettirecek imkânlara artık sahip değildi. Askerî masraflar ve taahhütler kısılmazsa, Britanya adasındaki sosyal huzursuzluğu ve iktisadî kararsızlığı yenmek mümkün olmıyacaktı. İmparatorluk siyasetini bırakıp, sırf iktisadî ve sosyal bir siyaset takibi, Muhafazakâr Partinin "mazide yaşayan" adamlarını isyan ettirecekti. MacMillan sendikalar ile imparatorluk taraftarı Muhafazakârlar arasında kalmıştı. Gelecek günlerin çok müşkül olacağım biliyor ve bir gün-

Vicky'nin Daily Mirror'da çıkan karikatürü:

"Bir hükümetin fikir değiştirmesi üzücü olabilir. Ama fikir değiştirdiği halde bunu inkâr eden bir hükümetin eğilip bükülmesini görmek daha da üzücüdür".

The Times, 28 Mart 1957

"İşte herkesin göreceği gibi biz asla pozisyonunumuzu değiştirmedik"
(Soldan sağa: Müstemleke bakanı Lennox Boyd -Başbakan MacMillan - Dış İşleri bakanı Sehoyn Llyod)

Harold MacMillan
Sam Amcanın yeğeni

lük de olsa alabildiği rahat nefesin zevkini çıkarmağa çalışıyordu.

Mecburi askerliğe paydos

Geçen hafta MacMillan hükümeti mecburi askerliğe son vermek kararım aklığım ilân etti. Halen 690 bin mevcudu bulunan İngiliz silâhlı kuvvetleri gelecek Martta 625 bine indirilecek ve beş sene zarfında yavaş yavaş miktar 375 bine kadar düşürülecekti. İngiltere, Kore'den askerlerini çekecek, Libyadaki kuvvetlerini azaltacaktı. Sesten hızlı giden bombardıman uçaklarının imalâtı yavaşlatılacaktı. İngiltere için tek mühim nokta Orta Doğu petrolü idi. Süveyş Seferi İngilterenin Orta Doğu petrolü olmaksızın yaşıyamıyacağını göstermişti. Bu sebeble Katar, Kuveyt ve Aden gibi petrol bölgeleri her ne pahasına olursa olsun müdafaa edilecekti. İşçi Partisi, yıllardır silâhlı kuvvetlerin azaltılması ve mecburî askerliğin kaldırılması fikrini savunuyordu. Fakat MaoMillan'ın Muhalefeti memnun eden bu kararı, Muhafazakârları kızdırıyordu. Hâlâ mazide yaşamakta ayak direyen kendi partisini memnun etmek için, MacMillan diğer bir jest daha yapmak zorundaydı: Hidrojen bombası denemelerine devam edilecekti... .

İngiltere önümüzdeki günlerde, İşçi Partisinin ve Japonyanın protestolarına rağmen Pasifik Okyanusunda Hidrojen bombasını patlatacaktı.

Fransa

Majesteleri Pariste

Bu hafta Paris, zarif, narin ve başında taç taşıyan 30 yaşında bir kadım karşılamaya hazırlanıyordu. Dünyanın en güzel kadınlarının süslenmek için geldikleri Paris, bir kadım karşılamak için süsleniyordu. Büyük terzihaneler ve Faubourg Saint -Honore'nin şık mağazaları aylardan beri bugünü bekliyorlardı. Her şey, önceden düşünülmüş, önceden tertiplenmişti.

Kraliçe Elizabeth II., Patiste on defa kıyafet değiştirecekti. Meadon'da hürmetlerini arza gelen bin İngilizi kabul edecekti. İngiliz Büyük Elçiliğinde 1500 davetliye kendisine has zarafetle gülümsiyecekti. Paris Belediye sarayında bin Parisli, Brigitte Bardot'nun öğrenmek için hocalar tuttuğu meşhur reveransı yaparak Majestelerini selâmlıyacaklardı. İngiltere Kraliçesi Versaille'de öğle yemeği yiyecek, gece de Louvre'da 2500 meşhur Parisliyi kabul edecekti. İki tarafı meraklı Parisliler tarafından doldurulacak olan projektörlerle aydınlatılmış Seine nehrinde 80 dakikalık bir gece cevelânı yapacakta. Nefis kirpi yemeğinden yiyecek ve Fransız mutfağının medarı iftiharı leziz "foie gras"dan tadacaktı. 35 dakika General Norstad'la konuşacaktı. Bir saat Renault otomobil fabrikalarım gezmeye tahsis edilmişti. Kraliçe bir yerden diğerine giderken açık mavi renkli 20 Simca kendisini takip edecekti.

86 seneden beri bir İngiliz Kraliçesi kabul etmeye hasret çeken Paris, Elizabeth II.'nin ziyaretiyle âdeta bayram günleri yaşıyacaktı.

NATO'nun Sekizinci Yılı

Doğan AVCIOĞLU

Nisan 1949'da 12 Batılı devletin temsilcileri, NATO anlaşmasını imzalamak için Washington'da toplandıkları sırada, Dünyanın durumu hakikaten bedbinlik uyandıracak kadar karanlıktı: Amerika Avrupadaki birliklerini geri çekmiş, askerlerini terhis etmişti. Rusya, Doğu Avrupaya el koymuştu. Harp sonrasının büyük iktisadî ve siyasî sıkıntıları içinde bunalan Batı Avrupa, tek başına Rusyaya karşı koyacak kuvvete sahip bulunmuyordu. Stalin, Kremlin'de bütün Avrupanın "kızıl" olacağı günü bekliyordu.

4 Nisan 1957'de durum, sekiz yıl evvelkinden tamamiyle farklıdır. En modern atom silâhları ve 6 bin ucağı ile NATO, Rus liderlerini ümitsizliğe düşüren bir savunma, kuvvetidir. Kremlin'in İngiltereyi füze yağmuruna tutmak tehdidi karşısında, NATO Baskuman - dan bugün, "Hele bir deneyin ve Rusyanın yerle bir edildiğini görün" diyecek durumdadır.

Esasen NATO'nun en büyük başarıları, şimdiye kadar, hep askeri sahada elde edilmiştir. Sulhün tehdit altında bulunması, NATO camiasına mensup memleketleri askerî güçlerini arttırma işini birinci plânda mütalaa etmeye zorlamıştır. Tehlikenin müşterek olması, NATO memleketleri arasındaki işbirliğinin verimliliğini sağlamış ve arttırmıştır. .

Bugün NATO, komünist emperyalizmin Batı Avrupaya karşı girişebileceği herhangi bir saldırmayı tesirsiz bırakacak hale gelmiştir. NATO askeri kuvvetlerinin bugünkü gücü, arzu edilen seviyeye varmıştır.

Tehdit ve tebessümün karıştığı Rus dış siyasetinin yıllardan beri takip ediği temel gaye, NATO'yu parçalamaktır. Zira NATO, Kremlin sakinlerinin huzurunu kaçıran, hatırı sayılır bir kudrettir.

NATO'nun kuvveti nereden gelmektedir? Sadece Rusların boy ölçüşemiyeceği atom silâhları ve uçaklar mı NATO'yu korkulan bir kuvvet haline getirmektedir?

Eğer NATO üyelerini birleştiren hür yaşama azmi olmasaydı, bu maddi kuvvet pek fazla bir şey ifade edemiyecekti. NATO'yu bugün hatırı sayılır bir savunma kuvveti haline getiren şey, işte bu hür yaşama azmidir. Batı medeniyetinin temel| hürriyettir. NATO, Batının hür yaşama arzusunun her zamanki gibi canlı bulunduğunu gösteren bir semboldür. Müşterek inançları korumak için bir medeniyet ailesini birleştiren NATO, tarihte pek çok görülen diğer savunma paktlarına benzememektedir. Bu sebeble, NATO'yu sadece bir savunma paktı olarak düşünmek hatalı olur. NATO, hürriyete inanan milletlerin bir aile ocağıdır. Askerî savunma kadar, üyelerinin iktisadi, siyasi ve kültürel meseleleri de NATO'yu ilgilendirmektedir ve paktın sahası gittikçe bu meselelere doğru yayümaktadır. İhtimal yakın bir istikbalde, NATO ve Batı Medeniyeti, aynı mânada iki kelime haline gelecektir. Başkan Eisenhower'in NATO'nun sekizinci yıldönümü münasebetiyle söylediği gibi, "Ananelerinin ve hürriyetlerinin önüne dikilen, mahiyeti değişmeyen meydan okuma karşısında bu memleketler, sayısı gittikçe artan meseleleri beraberce halletmeye karar vermişlerdir. Bu sebeble, Atlantik camiasının kuvvet ve kirliği istikbalde artmakta devam edecektir".

Elizabeth II.
Pariste *bayramı*

Harp ve ahlâk

Geçen hafta, Elysee sarayının Bakanlar Kurulu salonundaki büyük masa etrafında toplanan Fransız kabinesi Savunma Bakanının izahlarım dinliyordu. Bakan Bourges -Maunoury, sakin kuru bir sesle Cezayirdeki vazifesinden geri alınmasını isteyen bir generalin nizamlara aykırı hareket ettiğini anlatıyordu. General disiplin cezasına çarptırılmalıydı.

Fakat diğer bakanlar Savunma Bakanı kadar sakin değillerdi. Hattâ pek heyecanlı görünüyorlardı. Bizzat Cumhurbaşkanı Coty, generali böyle bir harekete sevkeden sebeblerin incelenmesini istiyordu. Cezayirde neler oluyordu? Çoktan beri yazarlar, Üniversite hocaları Fransız ordusunun Cezayirde başvurduğu usullerin Nazilerinkinden farklı olmadığını yazmaktan çekinmiyorlardı. Şimdi bizzat Cezayirli milliyetçilerle çarpışan bir general de kutlanılan metodların askerlik şerefine aykırı olduğunu düşünerek süanını bırakıyordu: General Bollardiere, Fransız ordusunun en genç, en parlak subaylarından biriydi. 1930'da Saint Cyr'den mezun olduğu günden beri hayatı harp meydanlarında geçmişti. 1940 da Hür Fransaya katılırken, meşhur Legion Etrangere'de yüzbaşıydı. Tobrukta, El Alemeynde, Ardenlerde çarpışmıştı. Hindi Çini çarpışmalarında meşhur paraşütçülerin kumandanıydı. Askerleri tarafından cesur bir adam olarak tanınıyor ve çok seviliyordu. Ona "Bolo" adını takmışlardı. Ömrü savaş meydanlarında geçen bir adamın, silâhını bırakması için Cezayirde müthiş hadiselerin cereyan etmesi lazımdı. Ordu, askerlik şerefiyle telif edilemiyecek işler yapmalıydı. General istifti etmezden evvel, hükümetin hakkında takibat açtığı Cezayirden dönen bir gazeteciyi müdafaa etmek için yazdığı bir mektupta şöyle diyordu: "Kısa vadede müessif olmak bahanesiyle medeniyetimizin ve ordumuzun büyüklüğünü meydana getiren ahlâk kıymetlerini gözden kaybetmekten doğacak büyük tehlikeye halk efkârının nazarı dikkatini çekmek son derece arzuya şayandır".

General Bollardiere
Askerliğin şerefi

Bir de profesör

Elysee sarayındaki büyük masa etrafında toplanan Fransız kabinesi General Bollardiere'den başka, Paris Hukuk Fakültesindeki derslerine son *veren* ve vatanperverliğinden kimsenin şüphesi bulunmayan Prof Rene Capitant'ın meselesini de konuştu. Hükümet, De Gaulle'ün bu eski bakanına karşı her hangi bir müeyyideye başvurmaktan çekindi. Maamafîh hukukun "ayak altında" çiğnendiği bir memlekette hukuk okutmıyacağını söyleyen profesöre maaşının kesildiği "el altından" bildirildi.

İşte bu sırada bir başka profesör, Cezayirde takip edilen usullere karşı baş kaldırıyordu. Cezayir Hukuk Fakültesi Dekanı Jaaues Peyrega Savunma bakanına bir protesto mektubu gönderiyordu. Dekan Jaques Peyrega da Fransız ordusunun Cezayirde Nazilerin usullerine başvurduğunu söylüyordu. Susarsa suç ortağı olacaktı. İnandığı kıymet hükümlerine taban tabana, zıt hareketler karşısında susmak bîr suçtu. Jaqueses Peyrega da; tıpkı Rene Capifent gibi "evlâd û eyâl sahibi" idi; ama viran olası haneden evvel, inandığı ahlak prensiplerini düşünüyordu". İnsan haklarının beşiği olan Fransanın, bu hakları hiçe sayması karşısında susmuyorlardı. İşte Batı buydu, Fransa buydu...

Majestelerini karşılamaya hazırlanan Seine
86 yıldan beri beklenen gün

İran

Haydutların oyunu

Geçen haftanın başında bütün dünya basınında İran Başbakanı Hüseyin Âlâ' nın istifası ve İrana, yapılan Amerikan yardımının durdurul-

ması **haberi** yer aldı. İstifanın ve yardımın durdurulmasının sebebi, **bir** haydut kabilenin İran çöllerinde iki Amerikalıyı öldürmeleri ve bunlardan birinin genç. güzel karısını kaçırmalarıydı.

İranın güneyindeki çöl kısmı, bilhassa Pakistan hududu civarı uzun zamandan beri haydut, yâtağıydı. Şahın develere bindirilmiş inzibat kuvvetleri bu bölgede haydutluğa bir türlü son veremiyorlardı. Yardım heyetine mensup İki Amerikalının katlinden sonra, İran askerî kuvvetleri kaçırılan güzel Anita Caroll'u bulmak için seferber olmuştu. Şah, genç kadını sağ salim getirene oldukça yüksek bir mükâfat ödeyeceğini ilân etmek mecburiyetinde kalmıştı. Yani Şah, haydutluğa prim vermeyi göze almıştı. Bütün gayretlere rağmen, genç kadının ancak cesedi bulunabildi.

Hâdise cidden son derece müessifti. Ama bu meseleden dolayı İran hükümetine eh ufak bir suç bile yüklemek çok güçtü. Keza Şahın Eisenhower'in şahsî temsilcisi Richards **ile"** İrana yeni Amerikan plânı çerçevesi dahilinde yapılacak yardımı münakaşa ettiği bir sırada, Amerikan yardımının durdurulmasını anlamak bandan da güç bir işti. Yârdım neden durduruluyordu ve neden hükümet istifa etmek zorunda kalıyordu? Amerikan Dış İşleri Bakanlığı, senatörlerin ve halk efkârının tepkisinden mi korkuyordu? Yani senatörleri teskin etmek **için,** bir memleketi incitmek mi göze alınıyordu?

Muhakkak olan tek nokta, New York'lu gangsterler iki İranlıyı öldürseler ve birinin genç, güzel karısını kaçırsalardı, ne Eisenhower hükümeti istifa ederdi, ne de İran Washington'la olan iktisadi münasebetlerini kesmeyi düşünürdü.

Anite Caroll

Milli felâket!

Kirli iş

Geçen hafta da Amerikan halk efkârını en çok meşgul eden hâdise. Kamyon şoförleri sendikaları patronlarının çevirdiği dalaverelerdi. Sendika **kralı** Dave Beck'in resmi, bütün gazetelerin baş sayfalarında yer alıyordu. McCellan'ın başkanlığındaki Senato Tahkik Heyeti üç haftada Sendika şefleri hakkında bir macera romanına mevzu olabilecek malûmat toplamıştı. Kamyon şoförleri sendikası, bir Ortaçağ imparatorluğuna benziyordu. Portland'da sendikanın parası S kumar salonu ve fuhuş yuvasını finanse etmişti. Yarış atları meraklısı Brewster, sendikanın parasıyla metresine bir Buick hediye etmişti. Kral Dave Beck, kendisine Öeattle'da bir saray inşa ettirmişti. Sarayın sadece mobilyasına 90 bin dolar gitmişti. Ama kral Senato Tahkik Heyetine cevap vermeyi reddediyordu. Anayasa, Amerikan vatandaşlarına bu hakkı tanımıştı. İşte gangster sendika şefi bu hakka sığınıyordu. Senatör McCellan, "bu kadar tiksinti uyandırıcı bir adama hałı ay atında rastlamadığını" söylüyordu. Sendikalar Federasyonu (A.F.L.-C.I.O.), şimdiden bu gangsterleri üyelikten atmıştı. Fakat kamyon şoförlerinin de, paralarını kirli işlerde, kendilerini zenginleştirmek için kullanan muteber şefleri hakkında aynı tepkiyi gösterip göstermiyecekleri henüz bilinmiyordu. Zira Amerikada sendika anlayışı son derece garipti. Amerikada işçi meseleleri de "business" idi. Yani herhangi bir ticari iş.. Şeflerin sendikanın parasını istedikleri gibi harcamalarının ehemmiyeti yoktu. Varsın harcansınlardı. Mühim olan şeflerin patronlardan işçilere tavizler koparmasıydı. Sendika şefleri iş adamlarıydı. Lüks lokantalarda işverenlerle başbaşa oturup, kollek.-tif mukaveleler yapıyorlardı. Hattâ ve hatta işverenlerden rüşvet almalarının bile ehemmiyeti yoktu; yeter ki işçilere tarizler elde etsinler...

Mısır

İntihar eden Büyük Elçi

Kanadanın Kahiredeki Büyük Elçisi Herbert Norman, geçen hafta elçilik binasının Üst kâtından kendini kaldırımlara fırlattı ve öldü.

Birkaç hafta evvel, Amerika Birleşik Devletlerinin bir senato komitesi Herbert Normân' ı komünistlikle suçlandırmış ve haber çabucak her tarafa yayılmıştı. Bir komite, başka bir memleketi temsil eden sefiri komünistlikle itham etmekten çekinmemişti. Amerika'da evvelce de Norman hakkında bu kabil şayialar çıkmıştı. **Kanada** hükümeti gerekli tahkikatı yapmış, Kahiredeki temsilcisinin dürüst ve vatanperver olduğu kanaatına varmıştı. Kanada Dış İşleri Bakanı Lester Pearson, Herbert Norman'ın değerini ve vatanperverliğini müteaddit defa belirtmişti.

Dave Beck

İş *adamı!*

Fakat Kahiredeki Kanada Büyük Elçisi hakkında söylenenler yüzünden son derece müteessir olmuştu. Bir sinir buhranı geçiriyordu. Nihayet kendini pencereden atarak hayatına son vermeyi kararlaştırdı. Herbert Norman'ın cebinden iki mektup çıktı. Biri karışıma, düğeri İsveç sefirine yazılmıştı. İsveç sefirine **hitaben.** "Kendimi öldürmeliyim; zira ümitsiz bir hayat yaşıyorum" diyordu. Karısından ise af diliyordu: "Ayaklarına kapanıyorum ve senden yaptığım *işten* dolayı beni affetmen için yalvarıyorum".

Herbert Norman'ın intiharı, Amerikada engizisyon metodlarının revaçta olduğunu gösteriyordu. McCartihy isterisinin izleri hâlâ devam ediyordu. Bilindiği gibi bir kaç sene evvel Birleşmiş Milletlerin bir yüksek memuru da buna benzer dedikodulardan müteessir olarak, kendini apartmanının penceresinden merdivenlere fırlatmıştı.

Ç A L I Ş M A

İşçiler

Temsilci seçimleri

Çalışma Baltanı Mümtaz Tarhanın çok geniş bir zümreyi töhmet altında bırakan üzüntü uyandırıcı beyanatı, Hür P. nin genç ve gür sesli kâtibi Turan Güneş tarafından bir sözlü soruyla Meclisin huzuruna getirilmişti. Turan Güneşin Çalışma Bakanını bir hayli sıkıştıracağı ve cidden üzüntülü dakikalar yaşatacağı sanılıyordu. Sözlü soru gündeme alınmış birinci defa bakan hazır bulunmadığından konuşulamamış, ikinci defa da Turan Güneş yataktan çıkamıyacak derecede hastalandığından Meclise gelememiş ve sözlü sonu gene cevaplandırılamamıştı. Bu haftanın ilk günü genç Kocaeli milletvekili iyileşip meclise gelemediği için, sözlü soru, sahibi iki defa hazır bulunmadığı, için İç Tüzük gereğince gündemden çıkarılmıştı. Bu suretle Çalışma Bakanı çok çetin geçeceği muhakkak olan bir tartışmayı şimdilik üzüntüsüzce atlatmış oluyordu.

Hadiseyi üzüntüyle karşılayan işçilerdi. Kendilerine reva görülen muamelenin, maruz bırakıldıkları ağır ithamların haksızlığının Meclis kürsüsünden de tekrarlanması, onları hiç değilse biraz ferahlatabilirdi. Ama çalışma meseleleriyle alâkalananların asıl üzüntüsünü gideren, Türk işçisinin yaratılan kötü havaya rağmen kendi meselelerine karşı gösterdikleri anlayış ve uyanıklıktı. Bunun en yeni bir misali İş Kanununa tabi işyerlerinde yapılmaya başlanan işçi temsilcisi seçimlerinde görülmüştü. Haklarının ancak sendikalar etrafında toplanıp birleşmekle sağlanabileceğini anlayan işçiler, işçi temsilcileri seçimlerinde sendikalı adaylara oy vermeyi tercih ediyorlardı. Alınan ilk neticeler bunu gösteriyordu. Bütün işyerlerinde temsil hakkının doğrudan, doğruya sendikalara ait olması fikrini savunan işçilerin, temsilci seçimlerinde oylarını sendikalı adaylara vermesi ümit verici ve sevindirici bir neticeydi.

Sendikalar

Kongre hazırlıkları

İşyerlerinde işçi temsilcisi seçimleri devam ederken İstanbuldaki en kuvvetli sendikalardan biri olan Tekstil ve örme Sanayii İşçileri Sendikası; şube kongrelerinin hazırlıklarını tamamlamıştı. Bu kongrelerden ilki 15 Nisanda Anadoluhisarı şubesinde başlıyacak ve bunları 5 Mayısta Topkapı, 12 Mayısta Mahmutpaşa ve Fatih, 25 Mayısta Yedikule, 26 Mayısta Beyoğlu, 2 Haziranda Eyüp, 9 Haziranda da Bakırköy şubelerinin kongreleri takip edecekti. Bazı birlik ve federasyonların kapatılmış olması ve bilhassa TEKSİF'in işsizlik hakkındaki beyannamesinden sonra Savcılık tarafından el konan İcra Komiteci karar defterinin 7 aydanberi iade edilmemiş olması, birlik ve federasyonlara katılmak için Bakanlığın aradığı nisabın temini, kollektif mukaveleler, grev yasağı gibi canlı meselelerin varlığı dolayısiyle bu kongrelerin pek hararetli geçeceği tahmin ediliyordu.

Turan Güneş
Geçmiş olsun!

Birlik ve Federasyonlara katılma konusunda Çalışma Bakanlığının aradığı ve toplantıda hazır bulunanların değil de sendikalara kayıtlı olan üyelerin' 2/3 ünün katılma kararı TEKSİF'i de bazı üyelerini kaybetmek tehlikesine maruz bırakıyordu. Vakıa üye sendikalar arasında Bakanlıkça aranan nisabı doldurmayan iki sendika, üyelerini toplıyarak böyle bir karar almağa teşebbüs etmişti. Fakat ikisi de üyelerini alacak kapalı yer bulamadıklarından ve açık havada kongre yapmak ta mümkün olmadığından bu teşebbüsleri akim kalmıştı. Bun.-lardan Bursa Mensucat Sanayii İşçi Sendikası 5 bin üyesini alabilecek kapalı bir yer bulamamıştı. Çünkü Bursada en büyük kapalı yer olan Tayyare sineması ancak 1500 kişi alabiliyordu.

Türk - İş'in kongresi

Türk-İş'in kongre hazırlıkları da bazı tartışmalara yol açmaktan geri kalmamıştı. Gerçekten Türk İş'i teşkil eden birçok üye birlik ve federasyonların Çalışma Bakanlığına göre durumu belli değildi. Bunların kanuni birer teşekkül sayılıp sayılmayacağını belki Çalışma Bakanı bile henüz kati olarak bilemiyordu. Bu durum karşısında üyelerinin bir kısmı hukuken ve fiilen temsil edilmeden yapılacak kongreye Çalışma Bakanlığı ne derdi? Kongre sonunda seçilecek yeni icra heyeti ile idare heyeti üyeleri Bakanlığın "sempatisi"ni kazananlardan meydana gelirse âlâ idi. Aksi halde Bakanlığın bu kongreyi kanuni saymaması kuvvetli bir ihtimaldi. Onun için çoğunluk, kongrenin mevsimsiz olduğu Ve Genel Sekreter İsmail İnan'ın fırtınaya bir müddet daha göğüs germesi icabedeceği kanaatindeydi.

İstanbul

Hiltonluların derdi

Mükellef ve turistik İstanbul Hilton Otelinde çalışan Türk işçilerle otel idaresi arasındaki huzursuzluk gün geçtikçe büyümekte devam ediyordu. İşçi temsilcisi Mustafa Çiçek'in işten çıkarılmasından sonra bu huzursuzluk yatışmak şöyle dursun işçilerden memurlara da sirayet etmek istidadını göstermeye başlamıştı. Ama huzursuzluğun acısını çeken sadece Türk işçi ve memurlardı; yoksa yabancı işçi ve memurların rahatı kralları kıskandıracak derecedeydi. Bunlar sadece yüksek ücret ve maaş almakla kalmıyor, aynı zamanda idarenin "el altından" verdiği ikramiye ve zamlardan da faydalanıyorlardı. Türk işçi ve memurlarla yabancıların ücret ve maaşları arasındaki fark, dağlar kadardı. İdare bu imtiyazlıları herhalde müşterilerden alınan, fakat işçilerin eline bir türlü geçmiyen % 10 larla besliyordu. Esasen işçi temsilcisi Mustafa Çiçek'in işten uzaklaştırılmasının sebebi de bu % 10 lar meselesiydi. Fakat Hiltondaki Türk işçilerin derdi sadece ücretler değildi.. Fazla mesâi meselesi de vardı.

Hilton Oteli, Emekli Sandığının malıydı. Otelin isletmesine şirket ortak edilmişti. Ama Emekli Sandığı, doğrusu çok cömert bir ev sahibiydi. Ne kârı, ne de işçi ve memurların durumunu kontrol ediyordu. Bölge Çalışma Müdürlüğünün müfettişleri için de Hilton, aşılmaz bir kaleydi. İşçiler tarafından yapılacak en ufak bir şikâyetin sonu ise, İstan atılmaktı. Mustafa Çiçek bunun bir misaliydi.

Geçenlerde İstanbula gelen ve Hiltondaki durumu öğrenen Amerikalı sendikacı Irving Brown, Hiltondaki haksızlıkları. Hilton Şirketine hissedar olduğunu söylediği Amerikan Otel ve Eğlence Yerleri Sendikasına aksettireceğini söyliyeceğini Hiltondaki işçilere vaadetmişti. Kim bilir bizimkilerin burada yapamadığını, belki o Amerikadan yapmağa muvaffak olurdu?

GREV TASARISINA DAİR...

Adil AŞÇIOĞLU

İşçi kitlelerinin grev hakkındaki devamlı ve ısrarlı talepleri karşısında, geçen hafta, salahiyetliler tarafından yeni bir grev tasarısı ortaya atıldı. D. P. nin muhalefette iken grev yasağının kaldırılmasını istediğine bakarak bu hususta bir kanun tasarısını daha o zamanlar hazırlamış bulunduğuna hükmetmek icabediyordu. Halbuki aradan geçen 11 yıla rağmen Türk İşçileri hâlâ grev yapmak imkânından mahrum bulunuyordu. Bu hususdaki istekler ne zaman kuvvet kazansa "grev tasarısı"nın ya hazırlanmakta olduğu, ya yabancı memleketlerin mevzuatı ile karşılaştırılmakta bulunduğu, ya da yakında Meclise sevkedileceği işçilere ve halk efkârına müjdeleniyordu.

Bu mesele ile en yakından ilgili ve yetkili bulunan Çalışma Bakanları hazan Türle işçisinin olgun ve memleketseverliğinden dem vurarak tutarının yakında kanunlaşacağını müjdeliyor, basan da "memleket şartlarının greve elverişsizliği" gibi müphem bahanelerle işçilere grev hakkını tanımak istemediklerini beyan ediyorlardı .

Fakat bu defa tutulan yol, evvelkilerden başka olacağa benziyordu. Türk işçisinin en tabii hakkı olan grev hürriyeti, basın hürriyetinin durumuna düşürülerek tanınacaktı. Nasıl kanunlarımız evvelâ "Basın hürdür" deyip arkasından "kanun çerçevesinde" kaydını ekleyerek ve bu çerçeveyi daralta daralta basın hürriyetini yok etmişse, grev konusunda da aynı şey yapılmak isteniyordu.

Yeni tasarı Türk işçisine grev hakkı tanıyacaktı. Fakat grevin yapılmasına karar verecek olan; bu hakkın sahibi işçiler ve sendikalar değil, mülki âmirlerdi. İş bununla da bitmiyordu. Mülki âmirin rızası dışında grev yapanlara verilecek cezalar hâlen yürürlükte olan 3003 sayılı kanundaki cezalardan kat kat yüksek ve şiddetliydi. Çalışma hürriyetinin mevcut olduğu ve kanunlarla korunduğu bir memlekette geniş işçi kitleleri, 10 yıl hapis gibi ağır bir tehdit altında, işlerini bırakmak hürriyetinden mahrum edilmek isteniyordu. Halbuki yürürlükte olan İş Kanununun 72 nci ve müteakip maddelerinde en ağır ceza grev yapan İşçilerin âmme müesseselerine ait işyerlerinin veya mallarının tahrip ve telef edilmesi veya bunlara zarar verilmesi halinde derpiş ediliyordu ve bu ceza ençok 3 yıl hapisti. Şimdi ise, işçiler grev yapmakta -mülkî âmirin, müsaadesi çerçevesinde, serbesttiler. Fakat bu müsaade keyfî olarak dahi verilmezse grev yapabilmek için işçilerin 10 yıla kadar hapis cezasını göze almaları gerekiyordu. Devlete karşı silâhlı mukavemet ve eşkiyalık da kanunlarımızda ancak bu derece vahim telâkki ediliyordu. İşçilerin en tabiî hakları olan grev bu suçlarla bir tutuluyordu.

Bu, halk idaresinde ihtisası olan bazı muteber zevatın bulduğu yeni bir usul olmalıydı. Çünkü dünyanın hiçbir yerinde işçiler aleyhinde bu şekilde tedbirler yoktu. Belki de bundan güdülen maksat işçileri eldeki kanunlarla yetinmeğe zorlamaktı. Hakikaten grev yasağı sadece 3008 saydı İş Kanununda vardı. Bu sebeble bu yasak ancak bu kanunun şumulüne giren işyerlerindeki grevler hakkında uygulanabilirdi. Gemi Adamları Kanunu ile, Basın mesleğinde çalışanlarla çalıştıranlar hakkındaki kanunda greve dair bir kayıt yoktu. Fakat buna rağmen Hükümetin tutumunu bilen ve yasak edilmediği halde hükümetin hoşuna gitmeyen hareketleri yapanların uğradıkları muameleleri gören işçiler, bugüne kadar grev yapmamışlardı. Bununla beraber, İzmir limanı yükleme ve boşaltma işçileri, İş Kanununa tâbi oldukları halde, bundan 4 yıl evvel işlerini toplu olarak terketmişlerdi. O zaman bu hareket grev sayılarak işlerini bırakanlar toplu halde tevkif edilmek üzere bir kadın hâkimin huzuruna çıkarıldılar. Fakat bu namuslu ve dürüst hâkim işçileri suçlu bulmadığından tevkif etmedi ve bu hareketinin mükâfatı olarak ta 24 saat içinde -hâkim teminatına ve adliyenin istiklâline bakılmaksızın- başka yere tâyin edildi. Türk adliyesine şeref kazandıran bu kadın hâkimin haklı olduğu 4 yıl süren dâva sonunda işçilerin çoğunun beraat etmesiyle anlaşılıyordu. Cezalandırılan pek az işçiye de hafif para cezaları ve bir aya kadar hafif hapis hükmedilmiş ti.

Aslında İzmirdekl işçiler grev yapmamışlardı. Çünkü işçilerin toplu olarak işi bırakmalarının grev sayılabilmesi için, bu hareketin kendi lehlerine olarak iş şartlarını değiştirmek ve bunları işverene zorla kabul ettirmek maksadını gütmesi lâzımdı.

Halbuki İzmir liman İşçilerinin böyle bir maksatları yoktu. Onların istediği sadene tesbit edilen çalışma şartlarına işverenin uymasından ibaretti. Hâdisede işçiler değil işveren haksızdı. Fakat ortada işçiler dururken işverene baskı yapmanın mânâsı mı vardı? Onun için gene işçiler haksız gösterilerek tevkif ve mahkûm edilmeleri isteniyordu. İşçilerin haklarını herkesten fazla koruduğunu iddia eden ve onların biricik koruyucusu rolünü oynamak arzusunda olan Çalışma Bakanlığı bu hâdise karşısında işçilerin yardımına koşmayı düşünmüyordu. Halbuki dünyanın hiç bir yerinde, işçilere haksızlık yapan işverenlere karşı hükümetler insaflı hareket etmiyorlardı.

Hal böyle iken memleketimizde her türlü işçi ve sendika hürriyetlerini tamamen ortadan kaldıracak mahiyette bir grev tasarısının hazırlanması cidden acı ve düşündürücüydü. Bu tasarı yıllarca beslenen ümitleri ve sarfedilen gayretleri hiçe indirmek gibi bir maksat güdüyordu. Grev yapmayı mülkî âmirlerin müsaadesine terketmek, basına sansür koymaktan farksızdı. Siyasî partilerin toplantıları, ilmî konferanslar hep serbestti. Fakat bu mülki âmirler nedense hürriyeti pek sevmiyorlardı. Halkın zevkini bozan ve seviyesini düşüren eğlenceler, vatandaşları birbirine katan futbol maçları ve aile bütçelerini sarsan at yarışları varken halkı siyasî toplantılara veya ilmi konferanslara ve grev gösterilerine çekmenin lüzumu mu vardı T Her vatandaş hürdü. Ama yalnız futbol maçlarına, at yarışlarına, yeni moda danslara sahne olan eğlence yerlerine gitmekte serbestti.

Fakat Türk işçisi cemiyetin bu bozuk taraflarına daima yüz çevirmişti. Onun istediği haklı, âdil, her insana çalışmasının karşılığını veren, herkese insanlık şerefi ile mütenasip iş sağlayan, hür ve sağlam bir cemiyetti. Onun içindir ki, dünyanın diğer yerlerinde olduğu gibi Türkiyede de işçiler yalnız kendi haklarının değil, fakat basın, söz ve vicdan hürriyetlerinin de hararetli taraftarı ve müdafii olmuşlardı. Şimdi Türk işçisine düşen vazife çalışma, sendika ve grev hürriyetlerini müdafaa etmekti. Eskisinden daha ağır hükümleri ihtiva eden yeni bir kanun Türkiyede yalnız çalışma, sendika ve grev hürriyetlerini değil, diğer hürriyetleri de bir bir ortadan kaldırabilirdi. Aynı cemiyet içindeki hürriyetler ancak toptan yaşayabilirlerdi. Sadece bazılarına tanınan hürriyetler diğerleri için hürriyetsizlik ve haksızlıktı. Grev gibi yasak olan lokavt sık sık işverenler tarafından tatbik ediliyor, du. Fakat bu yüzden kimsenin hapse girdiği görülmemişti. Şimdi Türkiyede İşçileri çetin bir mücadele beklemektedir: Çalışma, sendika ve grev hürriyetlerini gerçekleştirmek..

F E N

Atom

Bir tatlı sürpriz

Türkiye Atom Enerjisi Komisyonunun ilk üyelerinin kimler olacağı nihayet belli oldu. 6 ay kadar önce Büyük Millet Meclisinde komisyonun kurulmasına ait kanun kabul edildiğinden beri sabırsızlıkla beklenen tayinler Bakanlar Kurulu tarafından iki hafta önce yapıldı. Bu üyeler, İstanbul Üniversitesinden Prof. Fahir Yeniçay, Prof. Tevfik Berkman, Ord. Prof. Hamit Nafiz Pamir, Teknik Üniversiteden Ord. Prof. Salih Murat Uzdilek, Prof. Mustafa Santur, Ankara Üniversitesinden Prof. Besim Tanyel, Milli Savunma Bakanlığından Prof. Behram Kurşunoğlu, Sağlık Bakanlığından Prof. Perihan Çambel ve Dışişleri Bakanlığından Nato Dairesi Umum Müdürü Hüveyda Mayatepek'dir.

Tâyinler geniş bir tasviple karşılandı, hatta birçok kimse için tatlı bir Sürpriz teşkil etti. Kanunda komisyonun 9 üyesinin Üniversiteler ve ilgılı Bakanlıkların gösterecekleri adaylar arasından seçilecekleri yazılmış, fakat aradaki nisbetin ne olacağı belirtilmemişti. Bu sebeple az çok yaygın bir kanaat, Üniversitelerin komis yonda üçten fazla temsilci bulunduramıyacakları ve her halde ilim adamlarının komisyonda azınlıkta kalacakları şeklindeydi. Halbuki şimdi komisyonun hemen tamamen ilim adamlarından teşekkül ettiği görülüyordu. Hakikaten, çalışmaları yakından veya uzaktan atom enerjisi sahasına temas eden profesörler seviyesindeki ilim adamlarımızın hemen hep Si komisyona girmişlerdi. Hükümetin böylece ilim adamlarımıza güvendiğini göstermesi tebrike değer bir hareketti. Bu güvenin bundan sonra da devam etmesi, komisyon çalışmaları--- verimli bir şekilde gelişebilmesi ye komisyonun kuruluş gayelerini gerçekleştirebilmesi için ilk şarttı.

Önümüzdeki haftalardan birinde komisyon ilk toplantısını yapacak ve ilk iş olarak, kuruluşunu tamamlamak üzere Danışma Kurulunu seçecektir. Komisyonun kararlarına esas olacak ilmî ve teknik raporları hazırlıyacak olan bu kurul üyelerinin, doğrudan doğruya atom enerjisi sahasında çalışan ilim adamları ve mühendislerimiz arasından seçilmesi tabiidir. Böyle mütehassıslarımız da, bilhassa iki senedir tatbik edilen yetiştirme programı sayesinde, bugün mevcuttur. Seçimler bittikten sonra, çözülmesi bu kadar kolay olmayan esas meselelerin ele alınmasına sıra gelecektir. Önümüzdeki birkaç sene içinde memleketimizde Atom enerjisi sahasında ne gibi çalışmalar yapmak İstiyoruz? Bu çalışmaları gerçekleştirebilmek için hangi imkânlardan nasıl istifade edeceğiz? Elemanlarımızı nasıl ve ne nisbetle yetiştireceğiz? Üniversiteler ve başka devlet müesseseleri gibi muhtelif teşekküller arasında nasıl bir işbirliği yapılacaktır? Bütün bu meselelerin memleketimizin şartlarına en uygun hal çarelerini bir an önce bulması komisyondan beklenmektedir.

Prof. Niels Bohr
Atomun "öz babası"

Bağdattaki merkez

Bağdat Paktı devletlerinin ortaklaşa istifade edecekleri bir atom enerjisi merkezi Martın sonunda Bağdat yakınında Şalisiyah mevkiinde merasimle açıldı, İngiltere ile diğer pakt üyeleri arasında 4 aydan beri kesilmiş olan işbirliğinin böylece yeniden kurulmasındaki siyasî mânadan başka bu hadise Türkiyenin atom enerjisi yolundaki ilerleyişinde önemli bir adım teşkil etmektedir. Bağdat merkezi esas itibariyle bir radyo-izotop eğitim ve Araştırma merkezidir. Burasını ingilizler, Harwell atom araştırma merkezlerindeki radyo-izotop okuluna benzeterek kurmuşlardır. Bağdatta Harwell'den gelen hocalar, Türkiyeli, İranlı. Iraklı ve Pakistanlı öğrencilere radyo-izotopların muhtelif tatbikatını örnekler üzerinde göstereceklerdir. Ayrıca merkezde radyoizotoplarla ilmi araştırmalar da yapılacaktır. Böylece Bağdat Paktı devletlerinin radyo-izotopların tıpta, sanayide ve ziraattaki tatbikatından geniş ölçüde istifade etmeleri en kısa zamanda sağlanacaktır. İlk kurs 20 öğrenci ile 17 Nisanda başlıyacaktır. Senede bir kaç kurs yapılarak mümkün olduğu kadar fazla öğrencinin merkeze gelmesine çalışılacaktır. İlk kurslarda hocaların hepsi İngiliz olacaksa da sonraları öteki devletlerin yetişmiş elemanları bu hocaların yerlerini alacaklardır.

Açılış merasimine başta Kral Faysal olmak üzere bütün Irak ricali ve kordiplomatikten başka Pakt devlet» lerinin atom enerjisi sahasındaki en yetkili şahsiyetleri de iştirak etmişler ve ilgi uyandıran beyanatlar yapmışlardır. Mesela Harwell atom enerjisi araştırma merkezinin müdürü ve İngiltere Atom Enerjisi Otoritesinin eski başkam tanınmış alim Sir John Cockroft, Bağdat izotop merkezinin Harwell araştırma merkezi ile sıkı bir işbirliği halinde çalışacağını söylemiş ve bu merkezin gelişebilmesi için ellerinden geleni yapacaklarını vaadetmiştir. Bağdat Paktının, ilmî komitesine başkan seçilen Cockroft ayrıca bu komitede, atom enerjisinin Pakt devletlerinin ilmî ve ekonomik gelişmelerine nasıl faydalı olabileceğini araştıracaklarını söylemiştir. İran delegesi Dr. Bazargan, Bağdat merkezinde muhtelif milletlerin işbirliğiyle önemli ilmî araştırmalar yapılacağı ümidini belirtmişti.

Barış için atom

Dışarıdan bakılınca, Amerikada atom çalışmalarını daha fazla teşvik etmeye hiç lüzum olmadığım sanmak kolaydır. Ama Amerikalılar böyle düşünmüyorlar ve daima daha fazla kabiliyeti atom sahasına çekmek için yeni yollar arıyorlar. Bu teşebbüslerin en yenisi bu sene kurulan "Barış için Atom" mükâfatıdır. Bu, her sene, o zamana kadar bütün dünyada atom enerjisinden istifade yolunda en faydalı keşfi yapmış olan ilim adamına verilecek bir mükafattır ye tutarı 75 bin dolardır. Böylece meşhur Nobel mükafatının iki katı değerindedir. Parayı verecek olan Ford tesisidir ve bu iş için 1 milyon dolar ayırmıştır. Mükâfatın kime verileceğini tâyin etmek *üzere* tanınmış Amerikalı ilim adamları arasından bir daimî idare heyeti seçilmiştir. Bu heyet, tamamen tarafsız bir seçim yapabilmek için. muhtelif milletlere mensup 75 atomcu arasında bir anket yapmış ve bu anketin sonuçlarına dayanarak kararını bildirmiştir. Oybirliğiyle verilen bu karara göre bu seneki barış için atom mükafatını Danimarkalı teorik fizikçi Niels Bohr kazanmıştır.

Jürinin kararının çok yerinde olduğu şüphesizdir Gerçekten bugün yaşayan ilim adamları arasında atom fiziğinin ve dolayısıyla atom enerjisi sanatının gelişmesine herkesten fazla hizmeti dokunmuş olan adam Niel Bohr'dur. Tatbikatla doğrudan doğruya ilgilenmediği için gazetelerde sık sık kendisinden bahsedilmemesi halk arasında atom enerjisinin öteki kahramanları kadar iyi tanınmamasına yol açmıştır. Fakat ilim adamlarına sorarsanız atomun "öz babası" odur. Çünkü atomun yapısı hakkındaki doğru ilk teoriyi öne süren Bohr olmuştur. Bugün hemen herkes atomun

merkezînde bîr çekirdek olduğunu ve elektronların birinin etrafında döner gibi bir hareket yaptıklarını bilir. İşte bu fikri ilk defa ortaya atıp herkese kabul ettiren Bohr'dur. Bugün basit görünen bu fikri 1913 de ileti sürmek büyük bir deha eseriydi. Çünkü o zamanlarda klâsik fizik kanunlarının atomlara da tatbik edilebileceği sanılıyordu. Halbuki bilhassa Newton ve Maxwell'in isimlerini taşıyan klâsik kanunlara göre Bohr'ın teklif ettiği şekilde bir atom mevcut olamazdı. Bohr, cüretle ortaya atıldı ve atomlardaki hareketlerin klâsik fizikle açıklanamıyacak bazı kaidelere bağlı olduklarını ileri sürdü. Bununla da kalmayıp, o zamana kadar atomlar üzerinde yapılan deneyleri açıklıyabilecek kaidelerin neler olacağını gösterdi. Böylelikle yeni atom fiziğinin temelleri atılmış oluyordu. Bu tarihte Bohr, Manchester'de Rutherford'un laboratuvarında çalışan 28 yaşında genç bir fizik doktoruydu.

1913-1925 seneleri arasında fizikçiler başlıca Bohr'un gayretleriyle kurulmuş olan bu teori ile atomları anlamağa çalıştılar. 1916 da Bohr, Danimarkaya döndü ve Kopenhag Üniversitesinde teorik fizik profesörü olarak çalışmaya başladı. 1922 de Nobel mükâfatı aldı. Bu tarihlerde Kopenhagdaki Teorik Fizik Enstitüsü fizik dünyasının kalbi haline gelmişti. Zamanın en parlak fizikçileri, en kabiliyetli araştırıcıları Bohr'ın etrafına toplanmışlardı. Bu çalışmalar sonunda Bohr'un teorisipin de yeni bulunan bazı atom olaylarını açıklayamadığı meydana çıktı ve bunun üzerine klâsik fizikten tamamen ayrı bir kuantum fiziği ortaya çıkarıldı. Yeni kuantum fiziğinin dayandığı prensiplerin iyice anlaşılmasında Bohr'ün birinci derecede rolü oldu.

Alâka merkezi atom fiziğinden çekirdek fiziğine geçtiği zaman Bohr'ün orijinal ve derin görüşü burada da kendisini gösterdi. 1936 da çekirdek reaksiyonlarının bugün hâlâ kullanılan ilk teorisini yaptı. 1939 da kısa bir ziyaret için Princetonda bulunduğu sırada Almanyada Uranyum-235 çekirdeğinin bölünmesi olayının keşfolunduğunu öğrendi. Orada eski talebesi Amerikalı Prof. J. Wheeler ile beraber, çekirdeğin bölünmesi olayının ilk teorisini kurdular. Bu teori, atom reaktörleri vasıtasıyla atom enerjisi elde edilmesi yolunda ilk merhaleyi teşkil ediyordu.

Bohr 1940 da Danimarkaya dönmüştü. Üç sene işgal altında kaldıktan sonra, 1943 de İsvece kaçtı ve oradan Arnerikaya geçti. Amerikada Los Alamos'da yapılan atom bombası çalışmalarına katıldı. Harpten sonra ise vatanına döndü ve bir daha ayrılmadı. Bohr hakkında Einstein'ın şu sözleri, meslektaşlarının kendisini nasıl gördüklerini gayet iyi anlatır: "Tabiatın sırlarını bu kadar derinden sezebilme kabiliyetiyle bu kadar keskin bir tenkit hassasım kendisinde birleştiren insanlar pek nadirdir. Bohr, muhakkak ki zamanımızın ,en büyük kâşiflerinden birisidir.

Terbiye

Disiplin

Vedide Baha Pars, dinleyicilerine baktı gülümsedi ve:

"—Size hitabetmekle çok mesudum, dedi. Çünkü henüz miktarı âz da olsa, memleketimizde çocuk psikolojisine ve çocuk yetiştirme problemlerine ehemmiyet atfeden münevver annelerin mevcudiyeti, insana istikbal için çok ümit veriyor".

O gün Türk Kadınlar Birliğinin Âdil Handaki lokalinde, 35-40 anne toplanmıştı. Vedide Baha Pars kendileriyle "disiplin" mevzulu bir konuşma yapacaktı. Bu tanınmış terbiyeci, yeni kurulan kadın kulüplerinde aile münasebetleri kolunun liderlerindendi.

Uzayan çocukluk devresi

Vedide Baha Pars şuna dikkat etmişti: Bugün nerede toplanırsak toplanalım, birçok muhitlerde anne, baba ve öğretmenlerin müşterek bir dertleri vardı. Gençlerde bir "enfantilisme" yani çocukça hal ve hareketler nazarı dikkati çekecek kadar yaygındı. Bakıyordunuz 23 yaşına gelmiş bir delikanlı, yaşının icabettirdiği olgunluğu gösteremiyor, her hareketi ve mesuliyetsizlik hissi ile, henüz çocukluktan çıkamadığını ispat ediyordu. Bu hal çocuğun iyi ve normal bir terbiye alamamasının, ruhi disiplinsizliğinin neticesiydi.

Bizde terbiye

Bizde bugün iki terbiye sisteminin çarpıştığını söylemek yerinde

Vedide Baha Pars

İşe annelerden başlamalı

olacaktı. Biri köklü ve eski bir "Osmanlı" terbiyesi idi ki, şiddetli yasaklan, dayağı ve cezayı temel olarak kabul etmekle beraber, o zamanın hayat şartlarına göre kabili tatbikti ve bu sistemi, ölçülü şekilde tatbik eden aileler çocuklarını arzuya muvafık şekilde yetiştirebilirlerdi.

Diğeri bu terbiye sisteminin tamamiyle zıddı olan ve "bırakınız çocuk istediğini yapsın" terini esas kabul eden yanlış anlaşılmış modern terbiye idi.

İdeal terbiye

İşte anne ve babalar, öğretmenler bugün bu iki zıt kutup arasında çarpışmaktaydı. Hepimiz değilse de, bir kısmımız eski terbiyeyi terketmiştik. Fakat yerim koyacak yenisini bulamıyorduk. Zira eski terbiye bugünkü hayat şartlarıyla kabili telif değildi ve ilim bize bu eski terbiyenin kolaylığı yanında ne mahzurları olduğunu da artık ispat etmişti. Ama çocuğa her istediğini vermek hudutsuz bir hürriyet tanımak ta mevzuubahis olamazdı.. Bunun ikisi ortasını bulmak ve demokrasiye, psikolojiye müstenit disiplinli bir hüviyet seçmek ve bunu bir sistem halinde memlekette yerleştirmek zamanı artık gelmişti.

Psikoloji

Bunun için yapılacak ilk iş, bugün artık bir ilim plarak yerleşmekte olan , psikolojiden istifade etmekti. Psikolojinin bize öğrettiğine göre, insanda başlıca iki büyük ihtiyaç vardı. Bunlardan bir tanesi "hür olmak" ihtiyacı idi; ikincisi de bir disiplin iştiyaki idi. Bunların küçük insan filan çocukta büyükten çok daha kuvvetle mevcut olduğu muhakkaktı. Çocuk mesut olabilmek için, mesut bir şekilde ruhi inkişafını yapabilmek için hem hürriyete, hem disipline muhtaçtı.. Çocuk kendisini tamamiyle hür hissetmeli, fakat bazı şeylerin yapılamıyacağını, cemiyet kaidelerini de öğrenmeliydi. Zaten başkalarının hürriyetim çiğnememesi için bunu öğrenmesi lâzım değil miydi ?.En medeni ve en hür bir memlekette meselâ sokaklarda tatbik edilen trafik kaideleri, bir disiplin tatbikatı değil miydi?

Disiplinin hudutları

Şu halde disiplinin hudutları ne olmalıydı ve çocuktaki hürriyet ihtiyacını zedelemiyecek bir disiplinin ölçülerini nasıl elde etmeliydi! Burada çocuğun yaşı, kapma kabiliyeti, anne ve babanın kültür seviyesi muhakkak ki rol oynardı. Mesela' iki yaşındaki bir çocuğa bazı şeylerin yapılmıyacağını anlatmak için mantıki sebebler ileri sürerek izahata girişmek lüzumsuzdu. Ona kafi olarak, bu yapılmaz, bu yapılır demek kâfiydi . Fakat burada da dikkat edecek çok mühim noktalar vardı: ya-

Eski Bir Hikâye

Jale CANDAN

Son zamanlarda "yıldız" denilince "yumurta"yı, "yumurta" denince de "yıldız"ı hatırlar oldum. Gerçi bu iki kelime arasında bir münasebet kurmak pek zordur ama, ikisinin de hafızamda yar etmiş birer hikâyesi var ki, birbirine pek benziyor.

Yıldız hikâyesi oldukça eski bir hikâyedir. O zamanlar ben çocuktum. Bir gün anneme bir misafir hanım geldi. Küçük rugan iskarpinlerinin üzerinde birer tane taşlı, yıldız şeklinde toka vardı. Doğrusu hu tokalar benim çok hoşuma gitmiş ve merakımı uyandırmıştı. Benim sık sık yaklaşıp bu tokalara baktığımı görünce, misafir hanım güldü ve "Gel sana şu yıldızların hikâyesini anlatayım" dedi.

Genç kızken, bir gün annesi ile birlikte bir kunduracıya ayakkabı ısmarlamaya gitmiş. Biçim seçilmiş, fiat kesilmiş, tam kapıdan çıkarlarken annesi çantasından çıkardığı iki yıldız tokayı kunduracıya uzatmış ve:

"— Şunları da üstüne dikiver!" demiş.

Kunduracı yerinden fırlamış:

"— Kanun git, benim başımı derde sokma!"

İki kadın şaşkın şaşkın birbirlerinin yüzlerine bakakalmışlar. Kunduracı onların "masumiyet"ine kanaat getirince telâşım İzah etmeye razı olmuş:

"— Yıldız insana Yıldız Sarayını hatırlatır. Saray demek padişah demektir; padişahı hatırlatan bir şey de hiç ayakta taşınır mı?" demiş.

Misafir hanım hikâyesini bitirince bir kahkaha atmış ve ilâve etmişti:

"— Ondan sonra yıldızlar, yıllarca sandıkta kültü kaldı. Ta Mustafa Kemal gelinceye kadar... Şimdi tan haline bin şükret, e mi?"

O gün bugün, daima halime şükrederim.

•

Yumurta hikâyesi daha yeni bir hikâyedir. Son kışta, şu yumurtanın kıt olduğu günlerdeydi. Bir akşam üstü, telâşla yolunum üstündeki bir bakkala girdim, "Yumurta var mı" diye sordum.

Bakkal tezgâhı üzerinden başını kaldırmadan: "Bitti" dedi.

"— Bitti mi, yoksa bugün hiç mi gelmedi?"

Bu sefer bakkal başını kaldırdı, şüpheli bakışlarla beni süzdü: dü:

"— Bitti, dedik ya,, ötesini bilmem..."

Dükkândan çıktım. Maksadım yalnızca o gün piyasaya yumurta gelip gelmediğini öğrenmekti. Boşuna aramak ve yorulmak istemiyordum. Fakat başvurduğum her satıcıdan aynı müphem cevabı aldım. Nihayet beni tanıyan birisi: "Yok demek, memlekette darlık var demektir. İyisi mi bitti dersin, geçersin. Biraz zekânı kullanacaksın o kadar" dedi.

Gülecektim, gülemedim. Çünkü o anda eski bir hikâyeyi. Yıldız hikâyesini hatırlamıştım.

Maksadım iki devri kıyaslamak değildir. Bu bakımdan halimize ne kadar şükretsek azdır. Fakat en ufak bir sıkıntıda hortlayıveren bir eski zihniyetin, bir eski hikâyenin mevcudiyetini do tamamiyle inkar edemeyiz. Bizimle aynı fikirde olmıyanları mağlûp etmek için, onların sözlerinde ve hareketlerinde gizli maksatlar aramak alışkanlığı geçmiş günlerden bize arta kalandır. Eğer fikir münakaşalarımızı selâmete götürmek istersek, her şeyden evvel bu alışkanlığı terketmemiz lâzımdır.

saklar mantıki olmalı ve anne babanın o günkü sinir durumuna, o günkü haleti ruhiyesine göre değişmemeli idi.. Meselâ iki yaşındaki bir Çocuk annesinin çantasını karıştırırca, anne buna neş'eli bir gününde izin verir, sinirli bir gününde "hayır" derse çocuk elbette ki bunu sık gık tecrübe edecek ve yasağın mânasını anlamıyacaktı. Dikkat edilecek bir nokta da yasakların çocuklara hiddet ve şiddetle değil, sükûnetle bildirilmesiydi. Daha büyük çocuklarda, yasakların mantıkî sebebleri izah edildiği takdirde, netice daha tatmin, edici olabilirdi. Burada da sükûnet, istikrar, sabır şarttı. Demek ki, izahlı veya izahatı bazı şeylerin yapılması çocuk için yasak olmalıydı. Ama bu yasaklar çocuğu bezdirecek kadar fazla ve devamlı olmamalıydı ve hiçbir yasak çocuğu isyana teşvik edecek haksız ve mantıksız bir düşünceye dayanmamalıydı.. Meselâ kendisine ait genişçe bir o» dası olmıyan bir çocuğun müşterek salonda gürültü yapması, oyuncakları ilâ oynaması bir kabahat değildi. Çünkü çocuk enerjisini harcamak isterdi; bu onun hakkıydı.. Çocuğa bu takdirde "otur, gürültü etme" diye çıkışmak haksızlık değil de no idi? Yapılacak şey çocuğa bir oyun yari temin etmek, sonra meselâ salonda oynamamasını söylemekti.

Demek ki disiplin herşeyden evvel, adilâne, mantıkî ve devamlı olmalı, sükûnetle, dayaksız, sevgi ve anlayışla tatbik edilmeliydi. Yasaklar, hiçbir zaman, anne ve babanın keyfine, sinir durumuna göre değişmemeliydi.

Zor büyüyen çocuklar

Aileleri için devamlı bir mesele teşkil eden çocuklar vardı. Bu durumda kabahati biraz da büyükler kendilerinde aramalıydılar. Anne ve babaların dikkat edecekleri birkaç nokta vardı: Evvelâ çocuklarından yapamıyacakları şeyleri istemek bir hata idi. Çocuklar arasında tercih yapmak veya o hissi uyandırmak bazen sevilmediklerini zanneden çocukların yaramazlık arzularını kamçılardı. Bu bedbaht çocuklar böylece anne ve babalarını kızdırarak, onları devamlı bir sevgi imtihanına tâbi tutarlardı. En büyük hatalardan biri de, annenin çocuğuna arzu edilmeden doğduğunu hissettirmesiydi. Bunun aksine çocukları fazla şımartmak, onlara lüzumsuz zaaflar göstermek de aynı derecede mahzurluydu. Geç çocuk sahibi olan bir anne baba, veyahut hayatta sukutu hayâllere uğrayarak bütün aşklarım ve ümitlerini çocuklarına bağlayan aileler, terkedilmiş bir anne, çocuk için zararlı sevgi tezahürlerinde bulunabilirlerdi.

Mesut olmak için

Çocuk büyüdükçe şunu idrak etmeliydi: "Cemiyetin mesut obuası için insanın kendi arzularını kontrol altına alması şarttır ve cemiyetin kaidelerine riayet eden bir kimse mesut olur, diğeri ise ancak inkisara uğrar. Disiplin, anne ve babanın hepsi için değil, çocuğun kendi saadeti için lâzımdır".

Çocuğun bu hakikatlara inanması için de disiplinin herşeyden evvel sevgiye ve mantığa dayanması, bilhassa istikrarlı olması şartı.

Bu yeni terbiye sisteminin mekanizmasını birbirini takip eden "hürriyet" ve "kontrol" kelimeleri ile izah etmek mümkündü.

Kadınlar Birliğindeki bu toplantı Vedide Baha Pars'ın konuşmasından sonra gösterilen bir filmle bitti.. Amerikada, çocuk terbiyesine yepyeni bir veçhe veren Dr. A. Gesell'in kliniğinde çevrilen bu film, 1 yaşından 5 yaşına kadar çocuktaki bedeni ve ruhi inkişafları gösteriyordu. Bu güzel filmi anneler bazan gülerek, hazan gözleri yaşararak ve daima kendi çocuklarının bebekliklerini hatırlıyarak seyrettiler.

Toplantıyı terkederken bir anne:

"— Anlaşıldı, diyordu, daha evvel biz anneler kendimizi terbiye edeceğiz".

Meslekler

Boş duvarlar

Genç kız çok güzel döşenmiş bir salondan içeriye girdi. Yumuşak bir koltuğa, oturdu ve başını kaldırarak merakla duvarlara baktı.

Zeytune Cabbar tabloları arasında

Duvarların boş kalma tehlikesi yok

Duvarlarda bir kaç fotoğraf asılıydı, birkaç tane aplik ve bir iki de tabak. Genç kız İngilizce öğretmeniydi. İstanbulin birçok zengin evlerine girip çıkıyor, ders veriyordu. Fakat öğretmenlik onun asıl mesleği değildi. Bu işi hayatını kazanabilmek için yapıyordu. Genç kus ressamdı. 22 yaşındaydı. Türktü. Fakat memleketine yeni kavuşmuştu. Ailesi Kazan Türklerindendi. İhtilâl sırasında Rusyadan kaçarak Japonyaya geçmişti ve işte genç kız bu uzak memlekette dünyaya gelmiş, ilk defa fırçasını orada kullanmış, orada sergiler açarak, genç yaşına rağmen kendisinden bahsettirmişti.. Zeytune Cabbar -genç kızın adı buydu-, şimdi Maçkadaki bu güzel apartman dairesinde, ders vereceği talebeyi beklerken, bos duvarlara biraz hüzün, biraz da hayretle bakıyordu. Gözleri her gittiği evde bir sanat eseri, bir güzel tablo arıyordu.. Fakat duvarlar ekseriya boştu. Daha fenası bazan orada gayet acemi ellerden çıkmış meyva resimlen veyahut fena röprodüksiyonlar görüyordu. Zeytune Cabbar parası olmayan kimselerin çok tanınmış tabloların röprodüksiyonlarını eylerine asmalarını bir dereceye kadar anlıyordu. Anlayamadığı, zengin kimselerin röprodüksiyonlara, hem de kötü röprodüksiyonlara rağbet etmeleriydi. Halbuki İstanbulda ne iyi ressamlar vardı. Hem bunlar sık sık sergiler de acıyorlardı. Zaten aynı boşluk büyük apartmanların antreler rinde de nazarı dikkati celbediyordu. İnşaat yapılırken antrelere panolar konmuştu.. Bunların içi ise, ilelebet boş kalmaya mahkûm bir eda ile mahzun mahzun insana bakıyordu. Japonyadan gelen bir genç ressam için sanata karşı evlerimizin gösterdiği bu alâkasızlığı anlamak cidden zordu. Çünkü Japonyada bir ev kadını, evini süslemek için herşeyden evvel çiçeğe ve resme, sanat eserlerine kıymet verirdi. Çiçeksiz oda, tablosuz ev Japonyada pek az görülürdü. Zeytune Cabbar henüz çok genç olmasına rağmen orada açtığı iki sergide 44 tablo satmıştı.. Son defa, tablolarında bir tanesini satın alan dul bir öğretmen kadınla tanışmıştı.. Bu kadın kocasını kaybettikten sonra, yalnız başına, kalabalık bir aile geçindirmek zorunda kalmıştı. Buna rağmen sergileri geziyor ve beğendiği bir tabloyu fedakârlık pahasına satın alıyordu. Çünkü evinin neş'eli, güzel bir ev olmasını ve çocuklarının güzel şeyler görerek büyümelerini istiyordu.. Halkın güzel sanatlara karşı gösterdikleri bu alaka, haliyle, güzel sanatların inkişafına hizmet ediyordu. Zeytune Cabbara göre sanatkârı, kendi çalışması kadar muhiti yaratırdı. Eğer bir şehrin halkı resme kıymet verir, resim hakkında fikir sahibi olursa o şehir iyi ressamlar yetiştirirdi. Japonyada "sanatkârı yaşatma" dernekleri vardı. Bunlar henüz meşhur olmamış ressamları teşvik maksadı ile her sergide bir kaç tablo satışını üzerlerine alır ve zenginlere, büyük müesseselere, yeni açılan lokallere bu tabloları satın aldırtıyorlardı. Hayatını resim yaparak kazanan ressamların daima daha iyi şeyler yapacakları inkâr edilmez bir hakikatti.. Bir sanatkârı tualinin başından alıp başka bîr sahada hayatını kazanmaya göndermek o ressamı biraz öldürmek değil mıydi?

Zeytune Cabbar gözlerim boş duvarlardan indirdi.. Bütün bunlar onun kendi dertleri idi.. Şu anda aklı evinde, tuallerinde idi.. Senelerden beri hayalinde canlandırdığı İstanbula nihayet kavuşmuş ve bir sene zarfında ona doyamamıştı.. Onun eşsiz güzellikleri, çamurlu sokakları, onun taşı, onun toprağı, onun insanı.. Zeytune Cabbar işte tuallerinde bunları yaşatmak istiyordu.. Halbuki şimdi İngilizce ders vermesi, biraz sonra başka bir evde, yarın sabah bir başkasında gene İngilizce ders vermesi lâzımdı.. Vakıa tablo satarak İstanbulda birdenbire meşhur olmayı hiç düşünmemiş, vatana koşmuştu; vatan ise ona karşı lakayttı. Çünkü bu güzel İstanbulda sanatı yaşatacak sıcak muhiti boşuna aramıştı. Şehir Galerisinde açtığı resim sergisi alâka toplamıştı. Akademi iki tablosunu satın almıştı ve Ankarada çok yakında yeni bir sergi açacaktı. Bunlar iyi bir başlangıçtı. Ama umumiyetle sanat kâfi derecede kıymetlendirilmediği için, sanatla ilgili dernekler, yardımcı müesseseler yoktu ve sanatkâr olarak İstanbulda yaşamak pek de kolay değildi..

M U S İ K İ

Orkestralar

Kanun

Opera binasının alt kâtında. Cumhurbaşkanlığı Orkestrasının sığındığı yerin kapısındaki lâvha geçen hafta yerinde değildi. Bu lâvhada "Riyaseticumhur Filarmoni Orkestrası" yazardı. Yakında sökülen lavhanın yerine, bu orkestranın yeni unvanını taşıyan bir yenisi asılacaktı. Çünkü, orkestranın ismindeki "Filarmoni" kelimesi, 20 Mart 1957 tarihli Resmî Gazetede yayınlanan 6940 sayılı kanunla, "Senfoni" olarak değiştirilmişti. Artık mı teşekkülün adı "Riyâsetcumhur Senfoni Orkestrâsı"ydı. İsim değişikliği, kânunun getirdiği değişikliklerden en ehemmiyetsizi idi. Yıllardır bekledikleri kanun sayesinde orkestra üyeleri nihayet rahat bir nefes alabiliyorlardı. Artık maddi durumları düzelmiş sayılabilirdi. Bugüne kadar, maaş ve terfileri, sanatkâr ihtiyaçlarıyla asla kabili telif olmayan barem sistemine bağlıydı. Aldıkları para, asli maaş üstünden, 20 ile 90 lira arasında değişiyordu. Aralarında, eline ayda sadece 142 lira para geçenler bile vardı. Çoğu, kendilerine dışarda iş bulmağa mecbur kalmıştı. Hatta, lokantalarda, barlarda bile çalışmayı göze alanlar vardı. Orkestrayı bırakıp tamamen piyasaya atılma fikri tir çoğunun zihnini çeliyordu. Ayda 142 lira ile gecede en az 50 lira kıyas edilebilir miydi? İşin ideal tarafı da yoktu. Zira Cumhurbaşkanlığı Orkestrası, musiki yapan bir teşekkül olmaktan çıkmıştı, öte yandan, hâremin yol açtığı haksızlıklar, üyelerden bir çoğunun şevkini kırıyordu. Terfiler liyakata değil, hizmet senesine bağlıydı. Mukaveleyle angaje ettiği mensuplarına iyi para ödeyen Opera Orkestrası da, filarmoni üyelerini, yıllardanberi bağlı bulundukları müesseseyi terkedip oraya geçmeğe teşvik ediyordu.

.. Yeni kânun, müesseseyi kurtarmış sayılabilirdi. Artık orkestrada asgari ücret, 400 liraydı. Her yıl terfi imkânı vardı.. Terfiler hizmet senesine değil, liyakata bağlıydı. Orkestraya 400 lira ücretle giren bir musikişinas, başarı gösterdiği takdirde, hemen ertesi yıl 1200 liraya terfi edebilirdi. Yeni ücret cetvelinde en yüksek had, 1500 liradır ve bunu orkestra şefi ve muavinleri başkemancılar ve çello solisti alabilmektedir.

Bu sayede orkestradan memur zihniyetinin zamânı gelince nasıl olsa terfi edeceğini düşünüp ipe un sermenin sonu gelmişti. Her musikişinas seviyesini hem yükseltmeğe, hem de tutturduğu seviyeyi kaybet memeğe mecburdu. Zira bir yıllık başarılı çalışması sonunda 1200 lirayı alan bir üye ancak, her yıl aynı

Robert Lawrence
Orkestraya değnek

başarıyı gösterdiği takdirde bu parayı almağa devam edebileceğinden emin olabilirdi. Aksi halde ertesi yıl gene '400 liraya düşebilirdi. Bir orkestra üyesinin kalitesi hakkında karar verme hakkı, orkestra şefinin başkanlığında "alâkalı sazların en ileri kademelerini işgal eden üyelerden teşekkül edecek" bir heyete aittir.

Kanun, bir orkestra üyesine, derecesini yükseltebilme için çalışma zemini hazırlamıştır. Artık hiçbir orkestra üyesi "orkestra kuruluşunun gayesi ile ilgili eğitim ve Öğretim hizmetleri dışında" resmî ve hususî hiçbir iş alamaz. Böylece "Ne yapayım? Hayatımı kazanmak için... gazinosunda çalışmağa mecburum; sazıma çalışacak ne vakit ne de takat bulabiliyorum" mazereti artık ileri sürülemiyecektir.

Orkestranın her türlü sanat işlerinin, Orkestra şefinin idaresi ve mesuliyeti altında yürütüleceğim beyan etmekle, bunun yanında şefe, yönetim kuruluna başkanlık etmesi suretiyle, idarî işlerde de rol vermekle kanun, orkestra şefine çok geniş selâhiyetler tânımaktadır.

Beş buçuk yıldan beri Millî Eğitim Bakanlığından çıkıp Meclise varması beklenen kanun, Büyük Millet Meclisinde hiçbir muhalefetle karşılaşmadan kısa zamanda kabul edilmiş ye uçurumun kenarında, bulunan orkestrayı kurtarmıştır. Fakat orkestranın dertlerinin hepsine, deva bulunmuş değildir. Henüz hallolunmayı bekleyen başlıca mesele, orkestranın yersizliğidir. Cumhurbaşkanlığı Orkestrası, Devlet Operasının bir sığıntısı halindedir. Opera İdaresi çalışma yeri diye Orkestraya, akustik şeraiti çok bozuk, prova salonundan çok ambara benzeyen bir yer tahsis etmiştir. Konserlerin Verildiği opera sahnesinde prova tapılmasına çok kere izin vermez. Orkestra üyelerinin, çalgılarına çalışabilecekleri, günlük temrinlerini yapabilecekleri odaları yoktur. Kendine ait bir konser salonu, bu orkestranın şimdi en başta gelen iki ihtiyâcından biridir, öteki, doğrudan doğruya çalgılara ait İhtiyaçtır. Orkestranın kullandığı çalgılardan çoğu miadını doldurmuştur. Kemanlara tel, âğız nazlarına kamış, vurmalara yedek parçalar bulunamamâktadır.

Şef meselesi

Cumhurbaşkanlığı Orkestrasının şefliğine tâyin edilmiş olması gereken Amerikalı şef Robert Lawrence geçen hafta New York'ta telaş içindeydi. İki ay kadar önce, Milli Eğitim Bakanlığının yolladığı kontrâtı almış, fakat bir maddenin teretenesini sarih bulmadığı için, tâvzih edilsin diye, kontratı Bakanlığa iade etmişti. Bir maddenin tavzih edilip tekrar New York'a gönderilmesi, bir haftanın işiydi. Fakat kontrat aylardır Bakanlıkta sürünüyordu. Bu zaman zarfında Robert Lawrence Ankara'dan hiçbir cevap alamadı. Güzel Sanatlar Umum Müdürü Cevat Memduh Altar'a yolladığı bir telgraf da mukabelesiz kaldı. Acaba Bakanlık, kontratı yollamaktan, Lâwrence'ı angaje etmekten vaz mı geçmişti? Hem sanatkâr bu ara yeni teklifler de almıştı. Bunları kabul etmiye yanaşmıyordu; çünkü kendini, kontratı henüz tornalamamış olsa bile, Türkiye'den aldığı teklife bağlı sayıyordu.

Durum, alaturka iş görme usûllerinin yem bir tezahüründen başka birşey değildi. Bakanlıkta, o maddenin tavzihi yapılmıştı. Kontratın yeniden New York'a gönderilmesi için Bakanın imzasından geçmesi lâzımdı. Geçen haftanın başında Güzel Sanatlar Umum Müdürlüğünün memurları, en geç iki güne kadar Bakanın ele geçirilip imzasının alınabileceği ümidini besliyorlardı. Böylece, iki yıldanberî anlatılagelen yılan hikâyesinin belki sonu gelmîş olacak, herşey tatlıya bağlanacaktı.

Robert Lawrence, geçen yıl burada birkaç konser idare ettiğinde, disiplinci ve prensip sahibi bir şef intibaını bırakmıştı. Orkestranın bilhassa muhtaç olduğu, bu vasıfları haiz bir idareciydi. Politika cereyanlarına boyun eğmemesi, "tepeden inme"lere papuç bırakmaması lâzımdı. Bir iki olay, M. Lawrence'in bu meziyetlere sahip bulunduğunu göstermişti. Yıllardır şefsiz kalmış bir orkestraya yeniden formunu kazandırmak gibi son derece güç bir vazifeyi yüklenecek olan Amerikalı sanatkârın bu ağır işin altından nasıl kalkacağım görmeyi, Anka-

ranın musiki çevreleri merakla beklemektedirler.

Yakında, Saizburg festivaline futbolcularımızla, Lucerne festivaline güreşçilerimizle, Prades festivaline alaturkacılarımızla katılacağımızı duyarsak, dünyada neler olabileceğine alışmış olduğumuz için, hayretten yüreğimize inmez.

Festivale gidiyoruz

Önümüzdeki Sonbaharda yapılacak Edinburgh Festivaline Türkiyenin de iştirak edeceği, geçen hafta yapılan bir basın toplansında açıklandı. Edinburgh Festivali, bir musiki ve tiyatro festivalidir. Opera, bale ve tiyatro temsilleri, oda musikisi Ve orkestra konserleri, piyano ve keman resitalleri verilen bir festival. Birçok memleket Edinburgh Festivaline, en seçkin musiki, tiyatro ve hale gruplarını gönderirler. Meselâ 1956 Edinburgh Festivaline Almanya, Hamburg Devlet Operasıyla; Avusturya. Vienna Hofmusikkapelle ve Viyana Çocuk Korosuyla; Amerika, Bostan Senfoni Orkestrasıyla ve Isaac Stern'le; İtalya, Milano'nun Piccolo Teatro'suyla; Hindistan, Ram Gopal Balesiyle iştirak etmiştir.

Bu yıl Türkiye, bu festivale ilk defa olarak katılmaktadır. Fakat ne ile ? Devlet Operasıyla mı ? İstanbul Şehir Orkestrasıyla mı ? Leylâ Gencer, ya da Ferhan Onatla mı? Helikon Kuartetiyle mi? Yoksa Selçuk ve Kâmuran Gündemirle mi'? Hiç olmazsa Cumhurbaşkanlığı Armoni Mızıkasıyla mı? Hayır Mehter takmayla ve Harp Okulunun borazancı ve trampetçileriyle!.. İngiliz dostlarımız böyle uygun görmüşler! General MacLean "Türk askeri festivalde fevkalâde sükse toplıyâcaktır" dedi. Bir sanat festivaline borazancılarla ve mehter takımıyla katılma bakımından yalnız kalmıyacâğımızı göstermek için Kanadalı atlı polislerin, Kenyalı askerlerin ve İskoç gaydacılarının da Edinburgh'da bulunacaklarını söyledi. Yalnız unutulan, İskoç gaydacılarının veya Kenyalı askerlerin, festivalin esasını değil gösterişini, aksesuarını sağlâdıklarıdır. Festivalin esasına ancak, modern Türk ressamlarının eserleri arasından seçileceği anlaşılan -bu da birşeydir- 40 tane tablo ile katılıyoruz.

C E M İ Y E T

Nadia Gamal
Mısırlı Terry!

Geçen hafta İstanbula kısa bir ziyaret yapan Federal Almanya Hükümeti Başkanı Adenauer ile İstanbullu gazeteciler arasındaki münasebetler iyi düzenlenmedi. Gazeteciler haya alanında Şansölye ile görüştürülmediler. Daha sonra Şale köşkünde de yabanca, gazeteciler içeri alındığı hâlde bizimkiler dışarda bırakıldılar ve Şanşölye ile ancak ayak üstü konuşturuldular. Bu arada tercümanlık vazifesini de sevimli vali ve Belediye Reisi Fahrettin Kerim Gökay yaptı.

*

Amerikanın dış siyasetinin neden "saat gibi" işlediğini merak edenlere işte bîr ipucu: İstanbulda bulunan Amerikanın Millî Savunma Bakan yardımcısı asistanlarından Mr. Godel'in yaptığı bir basın toplantısının ortasında, hayret uyandırıcı, garip bir zırıltı duyuldu. Herkes şaşkın şaşkın etrafı araştırırken Mr. Godel seslin kendi saatından geldiğini ve mühim bir işi olduğu zaman daima kol saatinin çıngırağına güvendiğini söyledi. Hazır bulunanlar bu derece metodik yaşamaya hayran kaldılar ama, Mr. Godel'in basın toplantısını böyle zırıltıyla yanan bıraktıran mühim işlinin bir kokteyl partiye gitmek olduğunu öğrenince hayranlığın yerinde yeller esti .

•

Geçen hafta anlaşılan İstanbullu muhabirlerin isleri hep ters gidiyordu. Zira Amerikanın eski Moskova Büyük Elçisi Willam Bullitt'en de *yüz* bulamadılar. Komünizm aleyhtarı makaleleriyle şöhret yapan sabık sefir, kendini hâlâ Moskova'da bulunuyor sanıyor olmalı ki, sokulmağa uğraşan bütün muhabirleri asabiyetle yanından uzaklaştırdı. Sadece, "Dostlarımı görmeğe geldim" diyen Mr. Bullitt'in bu dostları boş yere aradığı umulmaktadır.

*

Her bakımdan gelişen ilim ve fen işlerimizdeki son gedik te tıkanıyor: Memleketimize gelen Amerikansn meşhur alimlerinden Prof. Dr. Lee Doobridge İstanbulda tanı beş gün konferanslar verecek. Konferansın mevzuu: Atomik meseleler...

İngiltereyle nıünasebetlerimizin bozulmakta bulunduğunu sananların yanıldığını, bilâkis yeni yakınlaşmalar olduğunu müjdeliyelim: Geçen hafta Londra Büyük Elçimiz Suad Hayli Ürgüplü faaliyete geçerek Çiğdem Meserretçi, Sevgi Koç ve Samiye Bereket adlarındaki üç genç kızımızı Buckingham sarayına götürüp Kraliçe Elizabeth'e takdim etti.

•

Mısır halkına zevkli saatlar geçirten 19 yaşındaki ateşli dansöz Nadia Gamal, İstanbul Hilton Otelinde Cumartesi günü önce giyinik, sonra da soyunuk olarak çekişmeli bir basın toplantısı yaptı. Nadia cilveli bir kız olmakla beraber, foto muhabirlerine sık sık şakayı nerede bırakmadan lâzım geldiğini hatırlattı ve durmadan eteğinin bir kanadını kaldırarak foto muhabirlerinin görmek istedikleri yerleri saklamaya muvaffak oldu.

•

Geçen hafta Çarşamba günü öğleden sonra saat 4 sularında Pera Palas 300 kadar şık sosyete hanımının hücumuna uğradı. Amerikan Moda Elçisinin karşısına çıkmak için elbette en cici kıyafetlerini giyeceklerdi. Fakat dozu biraz fazla kaçıran Günseli Beğdeş, Nilüfer Sadıkoğlu, Şirin Şehsuvaroğlu gibi fazla şık hanımları gören Moda Elçisi, "Aman yarabbi!. Türk hanımları kendilerine bu kadar itina ederlerse başka şeyle -yani ciddi meselelerle, uğraşacak vakit nasıl bulurlar?" dedi. Biz de sevimli Nancy Cook'a Türk hanımlarının ne kadar becerikli olduklarını anlattık, anlattık... Pek inanmışa ben. zemiyordu ama, başını nezaketen salladı, salladı: "Amerikan erkekleri duymasın, yoksa hepsi buraya hücum ederler" dedi.

İstanbul Kalaycılar Derneğinin senelik kongresinde delegeler birbirlerini şiddetle kalayladılar. Seyyar ve sabit esnaf arasında cereyan eden münakaşalar esnasında malların karaborsaya intikal tarama dair verilen izahat ekonomimizin, acıklı durumana yeni bir misal oldu.

K İ T A P L A R

BÜYÜK YOL

(La Voie Royale)

(Andre Malroux'un romanı. Çeviren : Nazife Müren. Varlık Yayınları, Büyük Cep Kitapları serisi No. 89. Ekin Basımevi, İstanbul - 1957. 126 sayfa, 200 kuruş)

Gençlik yıllarında dört beş roman yazmış bir insan düşünün. Dört beş hacimli roman yazdıktan sonra romanı bırakarak uzun yıllar boyunca mitoloji ile edebiyatın estetiği ve felsefesiyle uğraşan bir insan.. Son romanının intişarından bu yana aradan en az 20 yıl geçmiş olsun ve bu insanın adı edebiyat tarihlerine, çağımızın yaşıyan romancılarının, Fransanın yaşıyan romancılarının en büyüğü olarak geçsin.. Adı etrafında sonsuz bir saygı, sevgi ve hayranlık uyandırsın. İşte Andre Malroux bu insandır... Böylesine büyük bir çağdaş yazar olmasına rağmen Andre Malroux memleketimizde pek tanınmaz. Dilimize çevrilen eserleri ise hemen. hemen yok denecek kadar azdır. Bir hayli eskiden çevrilmiş ve bugün piyasada adı bile unutulmuş bir roman tercümesi vardır. Kitapçılarda arasanız bile bulamıyacağmız bir roman tercümesi: " İnsanlığın Hali". Bu, Malroux'un en büyük romanlarından biridir ama, tercümesi öylesine kötü, öylesine zayıftır ki Türk okuyucusuna pek birşey vermemiştir. Nazife Müren tarafından dilimize "Büyük Yol" adıyla çevrilen "La Voie Royale" Malroux'dan dilimize çevrilen ikinci romandır. Ayrıca Malroux'nun bir kaç makalesi de çeşitli mecmualarda tercüme edilerek yayınlanmıştır. Hepsi bu kadar...

Halbuki Malroux, son asrın, gerek Fransız gerek dünya edebiyatına en çok tesir eden yazarlarından biridir. - Yalnız, Malroux Öyle hemen anlaşılıveren, hemen kavranıveren, diline kolayca nüfuz ediliveren bir yazar değildir. Çetin, ama çok çetin bir dili, yer yer korkunç, zaman zaman kasvetli ama eşsiz bir üslûbu var-. dır. Dolayısı ile de Malroux'yu tercüme başlı başına bir sanat isidir. Onun bir kuyumcu titizliği ile işlediği Fransız dilini, bütün incelik ve ayrıntıları . ile dilimize aktarmak telli, olsa olsa bir Fransız kadar Fransızca bilmek, üstün bir sanat zevki taşımak ve tıpkı Malroux gibi dil üzerinde bir kuyumcu titizliği ile çalışmak gerektir. Ne yazıktır. ile elimizdeki son tercüme de dahil Malroux, dilimize böylesine bir başarı ile çevrilememiştir. Bizdeki tercümeler Malroux'nun şaheserleri yanında öylesine sönük, öylesine cılız kalmıştır ki bunlara bakarak Malroux'dan dilimize iki roman, üç beş makale çevrilmiştir demek fasla cüret olur,

"La Voie Royale"'Avrupalı iki maceraperestin Çin Hindi ve Siyam topraklarındaki hayatım anlatan bir romandır.

Bu romanın öyle, inanılmaz türükleri, dolambaçlı teknik oyunları yoktur. Kahramanlar düşünceleri ve hareketleriyle enine boyutla romanın içinde yer alırlar. Mevzu son derece basittir. 26 yaşındaki haris bir Fransız genci, Arkeolog Claude, eski tapmakları aramak üzere bir vapurla Hindi Çiniye gitmektedir. Ama bu tapınakları bulmak için onu asıl tahrik eden şey ne ilim aşkı, hatta ne de paradır. O, daha ziyade önüne geçemediği merakının peşinde sürüklenip gitmektedir. Afrika kıyılarından Hindi Çiniye müteveccihen hareket eden gemide Claude ile beraber esrarengiz bir adam daha yolculuk etmektedir. Gemi yolcuları arasında, Perken adındaki bu esrarengiz adam hakkında, muhtelif hikâyeler anlatılmakta, adeta efsaneleştirilmektedir. Ama hikâyelerden ve efsanelerden öte, bilinen tek şey, Perken'in bilhassa Siyam ve Kamboş yerlileri üzerinde büyük bir hakimiyeti olduğu, bir takım esrarengiz işlerle uğraştığı, ölümden ve tehlikelerden yılmadığı ve hayati adeta istihkar ettiğidir. Az konuşan, neyin peşinden koştuğu anlaşılmayan, Siyam hükümeti nezdindeki itibarı pek büyük olan ve İngiliz İntelligence Service'inin büyük memurlarını andıran bu adama karşı Claude'da büyük bir yakınlık duygusu başlar. Ama Claude'un bu duygusu bir merak ve esrar perdesi arkasındaki . şeyleri öğrenmek için doğan bir yakınlık değil, dost olmak, arkadaş olmak arzusundan doğan bir yakınlık duygusudur. Kısacası insani bir duygudur.

Can sıkıcı, uzun deniz yolculuğu Claude ile Perken'i büsbütün birbirine yakınlaştırır. Claude Hindi Çinî'de yapacağı işleri Perken'e açar. Elinde Arkeolojik bir harita vardır. Bu haritada işaretli bir büyük yol etrafında eski Siyamlıların çoğu yıkılmış, ormanlar içinde kaybolmuş tarihî tapınakları vardır ve ilmi heyetler tarafından bunların pek azı meydana çıkarılabilmiştir. Ormanların ve vahşi kabilelerin içine girmek son derece güç ve tehlikeli olduğundan kimse buna yanaşmamaktadır. Halbuki bu tapınaklarda bulunan, taş üstüne kazınmış oymalı kabartmalar son derece' kıymetli, âdeta altın değerinde şeylerdir. Bu arada Claude öğrenmiştir ki Perken'in kimin hesabına " kullanılacağı öğrenilmeyen bir takım mitralyözler alabilmesi için paraya "ihtiyacı vardır. Perken'e yol arkadaşlığı teklif eder. Perken de Claude'da kendi maceraperest ruhuna yakın bir şeyler bulduğundan bu teklifi kabul eder. Zaten Claude gideceği bölgelerde Grabot adında bir arkadaşını arıyacaktır. Siyam içlerine doğru beraberce yola çıkarlar. Korkunç ormanlar içinde vahşi ve asi Kabileler arasında, kâh klavuzlârının, kâh yanlarında taşıdıkları" adamlarının türlü hıyanetleri, Hindi Çin'deki Fransız Sömürgesi, idâresinin çıkardığı kırtasiyecilikten doğma güçlükler, siyasî ve askerî dalavereler içinde Grabot'yu ve tapınakları aramak için binbir tehlike içinde çırpınır dururlar. Claude, nihayet aradığı cinsten bir tapınak ve tapınakta istediği evsafta bir kabartma bulur. Ama bunu yerinden çıkarmak, götürmek başlı başına bir derttir. Uzun didinmelerden sonra tası yerinden çıkarırlar. Taş beraberlerinde daha ilerlere doğru giderler. Asî ve vahşi bir kabileyle karşılaşırlar, kapışırlar. Perken yaralanır, ama Grabot'yu da bulur Tahminlerinin hilafına, Grabot adındaki büyük maceraperest, çarpıştıkları asî kabilenin perde arkasındaki şefi değil, bilâkis sağlam olan tek gözü de oyulmuş bir esirdir.. Grabot kurtarılır ama, Perken, ayağına batan bir mızrakla aldığı yaranın mikrop kapması yüzünden yavaş yavaş ölüme doğru gitmektedir. Ama bu arada da esrarengiz vazifesini yapmaktan geri kalmaz. Siyam ordusunu harekete geçirerek as! kabileleri darmadağınık ettirir. Bu kabilelerin hakim olduğu bölgeden bir tren yolunun geçmesini sağlar ve arkadaşı Claude'un kolları arasında can verir. Roman da böylece biter.

Bu, âdeta mevzusuz romanda Andre Malrox, yer yer korkunç, kasvetli ama eşsiz bir üslûbla şaşılacak bir canlılık kazanan sahnelerle dolu dev bir roman yaratmış. Ne yazık ki romanının tercümesi Malroux'nun şahsiyetini gölgeliyecek kadar çelimsiz. Tercümeyi okumakta âdeta zorluk çekiyorsunuz. İçinize sıkıntı basıyor.. Parantezler, tırnaklar, tirelerle dolu kırık, yarım cümleler, fikir bağı kopmuş satırlar,. cümlelerin arasına girivermiş mânâsız kelimeler ve bütün bunlar yetmiyormuş gibi alabildiğine bol tashih hataları, satır karışmaları... Bütün bunlar bile bir şaheseri kolay kolay kıymetten düşüremiyor. Bu bakımdan eğer Fransızca bilmiyorsanız ve daha iyi bir tercümesinin çıkmasını da beklemeğe sabrınız yoksa "Büyük Yol"u okuyun. Herşeye rağmen gene de zevk almağa imkân bulacaksınız.

Bu arada bir nokta daha var. Günden güne ağırlaşan hayat şartları durmadan pahalılaşan kâğıt, mürekkep, boya, baskı, dizgi fiatları Varlık yayınları üzerinde şiddetle kendisini gösteriyor. Bir zamanlar 120 - 130 sayfalık kitaplar Varlık Yayınevinin bir liralık cep kitapları serisine girerken, bu sefer 126 sayfalık ve eskilerden farksız bu kitap Büyük Cep Kitapları serisine girmiş, iki lira fiatla satılıyor. Anlaşılan, bundan böyle, kitapçılık alanında bir çığır açan bir liralık cep kitaplarım bir daha kolay kolay göremiyecegiz.. Hatta Varlık yayınları arasında bile...

Filmcilik

Kadri bilinmeyen deha

Geçenlerde Tercüman gazetesinde "Film Tenkitleri" başlığı altında bir tekzip yazısı yayınlandı. . Tekzibi gönderen iki hafta önce "Ak Altın" adlı filmi tenkidedilen Lütfü Ö. Akad değil, iki aydan daha uzun bir müddet önce günün eğlenceli konusu olan "Kamelyan Kadın" fiyaskosu kahramanı Şakir Sırmalı idi. Gene hafta içinde Onbeş günlük "Yeditepe" sanat gazetesinde, Şakir Sırmalının o gazetenin yerli filmler tenkitçisi Yılmaz Grudanın şahsında bütün sinema tenkitçilerine çatan bir yazısı çıktı. Aradan aylar geçtikten sonra karşı taarruza kalkan rejisörün bu hareketi çeşitli tefsirlere uğradı. Bu mevzu fiş yakından alâkası olanlar Şakir Sırmalının ağır ve titiz çalışmasını seven bir kimse olduğunu ileri sürerek, cevapların oturaklı olması için bu kadar uzun zamanda hasırlandığını söylediler! Daha pratik düşünceliler ise, birbiri üstüne gönderilen cevaplarla, "Kamelyalı Kadın"ın Bulvar sinemasında geçen hafta içinde programa konması arasında bir münasebet kuruyorlardı. O ehliyetsiz tenkitçi taslaklarının yazdıkları anlayışsız yazıların tesiri altında kalıp filmi beğenmiyenler, eserin yaratıcısının açıklamalarından sonra "Kamelyalı Kadın"ı bu defa zevkle seyredebilirlerdi.

Şakir Sırmalı Tercüman'da, Semih Tuğrulun tenkidinin sadece bir noktasına, mekân meselesine dokunuyordu. Bu meselede de Semih Tuğrulu altetmek için elinde çok kuvvetli bir koz vardı! Semih Tuğrul'un methettiği, Nijat Özön'ün "Sinema Sanatı" kitabından Kuleşov'un montaj denemelerine dair bahsi iktisap ederek "Kamelyalı Kadın"da mekân hatası olmadığım gösteriveriyordu. "Kamelyalı Kadın" rejisörünün şahit olarak "Sinema Sanatı" yazarına sığınması biraz fazla acelecilikti. Sırmalı kitabın bu bahisten sonraki sayfalarını okumaya ihtimal henüz fırsat bulamamıştı. Çünkü Nijat Özön 108'inci sayfada, "Sinema sanatının gelişmesinde başlıca adımlar" bahsinin devamı olarak, Kuleşov'un tecrübe laboratuvarının, sinemanın ifade hususiyetleri üzerine çeşitli denemelerin, montaj nazariyesi başlangıcının 1922 yılına rastladığım belirtiyordu. Sırmalı'nın iktibas ettiği kısım konulu bir fime değil, bir denemeye ait misaldi. 35 yıl önce film laboratuvarlarında yapılan denemeleri Şakir Sırmalının konulu bir filmde kullanmadı çok gecikmiş ve zararlı bir hareketti. Kaldı ki, Nijat Özön'ün kitabını sonuna kadar okusaydı, 1945'ten yani İkinci Dünya Harbisin bitiminden beri, sinemada milli değerlerin önem kazanmasına, flitti! sinema okullarının canlanışına, gerçekçiliğin, günlük yaşayışın, günün meselelerinin filmlerde her zamankinden çok yer tutmasına rastlıyacaktı. O zaman belki "Kamelyalı Kadın"da bu unsurlardan hiçbirinin olmadığım düşünüp Nijat Özön'ü kendisine şahit tutmaktan vazgeçecekti. Semih Tuğrul sadece Taksim meydanında Ada sayfiye evi gösterilmesi gibi bir mekân bilmecesi üzerinde durmakla kalmamış, filmin millî sinema hareketi alanında hiçbir rolü olmadığım da işaret etmişti. Bu itirazı çürütmek için Sırmalının şahit diye başvurduğu kitapta tek bir saftır bulunmıyacağı muhakkaktı.

Yeditepe'de Yılmaz Gruda ile birlikte bütün film tenkitçilerine çatan yazısında, Şakir Sırmalı ideal bir n tenkitçisinin nelere dikkat etmesi gerektiğini, şöyle sıralıyor: "..bize filmin akışından, sentezinden, olayların birbirine yaklaştırılmasından, kamera hareketlerinden, kamera artist kombinezonlarından, plân ölçüsüzlüklerinden, mizansenden örneklerle söz açacaktır". Sırmalı her halde ya dalgınlıkla ya da bilmiyerek film tenkitçisi ile sinama akademilerindeki imtihan mümeyyizlerini karıştırıyor. Kendisine konulu film emanet edilen bir rejisörün bahsedilen bu marifetleri bildiği kabul edilmektedir. Bunları kıvıramıyan kimse işliyecegi mevzuun içinden çıkamaz. Ancak bu merhaleleri aştıktan sonradır ki bir hikâyeyi sinema yoluyla anlatmaya girişir. Tenkitçinin de yapacağı anlatılan hikâyenin tesirli olup olmadığı, kahramanlarla çevrenin çakışmaları, canlılıkları, eserin ortaya koymak istediği fildir hususunda düşünmektir. "Kamelyalı Kadın"da çevre diye bir şey yoktu. Hâdiseler nerde, ne zaman geçiyordu, kahramanlar kimdi, nevin nesiydi, ne yapar, ne ederlerdi belli değildi. Filminde diyalog denemeleri, mecburi dekupaj, üç tur dö manivel, kamera-artist münasebetleri, fon müziksiz sahneler, saniyelik plânlar, kamufle ritm gibi hünerler becerdiğini söyleyen Şakir Sırmalı, bütün bu sıkıntılara neden katlandığım, aslında hiç de yenilikleri olmayan, hatta gerekli olan bu işlerin sonunda neye yarmak istediğini bir türlü dilinin ucuna getirip açıklamıyor. Halbuki yılmaz Gruda dahil bütün film tenkitçilerinin asıl merak ettikleri buydu. "Kamelyalı Kadın" ile ortaya hangi fikir konuyor, hangi tema işlenmek isteniyordu. Fikri, teması, dayandığı bir noktası, temeli olmayan bir filmde saniyelik plân yahut kamufle ritm gibi lâflar olması ne değiştirirdi? "Kamelyalı Kadın"ı çevirmekte bütün maksat diyalog denemesi yahut üç tur dö manivel mi yapmaktı?

Muhakkak ki Şakir Sırmalı'yı "Kamelyalı Kadın"ı çevirmeye iten kuvvetli sebebler vardı. Bu sebeblerin ne olduğu ortaya çıkmadıkça ne mecburi dekupaj, ne de fon müziksiz sahneler, sinemamızın bu fırtınalı yaratıcısının dehasına delil sayılamıyacaktı.

Filmler

"Kahraman Asi"

Conquistador, Meksikalı süvari generali Torres'in (Pedro Armendariz) ünlü yarış atıdır. Generalin seyisi Chato (Rodolfo Acosta) efendisinden gizli, atın üzerine epey yüklüce parayla bahse girişir; sonca da işi sağlama bağlamak için Conquistador'u sıkı bir talime sokar. Ama Chato, at psikolojisinden anlamadığından Conquistador'da manilere karşı bir kompleks yaratır. İnsanların bütün davranışlarım, duygularım hayvanlara da yükleyen

"Kahraman Asi"nin kahramanları

. Torunlarının kahramanlığını da seyredeceğiz

Walt Disney, Hollywood rejisörlerinin pek hoşlandıkları "psychoanalysis" bahsini, her nasılsa ata da tatbik etmeye kalkışmaz; sadece, bu olayı, filmin öbür olaylarına geçmek için bir çıkış noktası olarak kullanır': Conquistador manilerden korkunca tabiatiyle onlardan atlıyamaz, atlıyamayınca kendisini zorlayan küçük Celita'yı (Lalla Maley) yere düşürür, Celita yere düşünce ağır surette yaralanır, kızı yaralandığı için general müthiş öfkelenir, öfkelenince de Conquistador'un öldürülmesini emreder; sevgili atının ölüme mahkûm edildiğini gören küçük Paplito da (Andrea Velasques) onu kurtarmaya çalışır ve gizlice kaçırır. Böylece, zincirleme tepkiler sonunda Disney'nin filmi asıl konuya başlar. Başlar ama filmin üçte ikisini kaplıyan bu asıl konu -küçük Pablito'yla Conqüistador'un, kendilerini takip edenlerden kaçıp türlü maceralara atılması-, dönüp dolaşıp hep aynı kapıya çıkıyor: Çocukların üstüne fâzla düşmemeli. Disney ile adanılan ise üstüne fazlaca düştükleri bu konuyu şişirmek, için hayal kaynakları pek kıt kimselerin' davranışıyla kesik kesik birkaç sahne tertipliyorlar: Pablito'yla at nehirden geçiyor, Pablito'yla at haydutların eline düşüyor, Pablito'yla at yağmur altında, Pablito'yla at kiliseye sığınıyor, Pablito'yla at fiesta'da... Bu arada, Meksikalı rejisör Roberto Gavaldon ile fotoğrafçısı J. Carlos Carbajal, Meksikalı sinemacıların fazlasiyle düşkün oldukları "sanatkârane fotoğraflar"la filmi süslemeği ihmal etmiyorlar. Zaten filmin alâka çeken tarafı da hayvanların vaftiz edildiği sahne, bunu takibeden fiesta ve sonda yer alan boğa güreşi. Film, bu boğa güreşinin yapıldığı yerde neticeye bağlanıyor: Pablito'yla birlikte bir çiftliğe sığınan "Conquistador" bir boğanın hücumuna maruz kalınca kaçar, Pablito'nun himayesinden mahrum kalan atı çingeneler kaçırır -hep küçük kızları kaçırmazlar ya-, boğa güreşçisine satarlar. Pablito, Conquistador'u stadyomda azgın bir boğanın karşısında görünce meydana atılır, Conquistador'u bir kere daha ölümden kurtarır. Sahneyi gören general yumuşar, âtı Pablito'ya hediye eder.

"Kahraman Asi" burada bitmiyor ama büyük bir ihtimalle gelecek yıllar da Pablito'nun büyüdüğünü, Conquistador'un yavruları olduğunu, hatta belki Pablito'nun generalin kızıyla evlendiğini, çocuklarının da Conauistador'un yavrulariyle oynadığını göreceğiz. Kira bütün bunlar, bu çeşit Hollywood prodüksiyonlarının olağan sonuçlarıdır. Disney de kendisini Hollywood'un bu akıntısına bırakalı epey oluyor.

Sinemada misyonerlik

"L'Amour d'une femme'dan bir sahne

Sakın sinema aşkı aramayınız

İyi Fransız filmlerinin memleketimize ne kadar az geldiği bilinir. Bu mevsim gösterilen dikkate değer tek Fransız filmi Marcel Carne'nın "Therese Raquin"i idi. Lale Sineması değerli Fransız filmlerine hasret kalanların çokluğu yüzünden "Therese Raquin"in gösterilmesini bir hafta daha uzatmıştı. Bu, meselâ Jules Dassin'in "Du Rififi chez les hommes" u gibi daha geniş seyirci kitlelerine hitabedebilecek bir filmin topluyabileceği alâkanın ne büyük olacağım ortaya koyuyordu. "Du Rififi chez les hommes" memleketimize getirilmiş, fakat sansürün filmin en can alıcı sahnesini kesme kararı üzerine gerisin geriye Fransaya yollanmıştı. Nasılsa bir yolunu bulup Türkiyeye gelebildiği hâlde beyaz perdeye aksedebilme imkânını bulamayan başka bir Fransız filmi de hukukçu- sinemacı Andre Cayatte'ın "Nous sümmes tous des assassins - Hepimiz Katiliz" adlı eseriydi. Bu fimi uzun zaman gümrüklerde bekletilmiş, bir taraftan da habire sahip değiştirmişti. Halen akıbetinin ne olduğu meçhuldür.

Fransız sinemasının örnek temsilcileri memleketimize ya hiç gelmiyor, ya da geldikten sonra çeşitli kazalara uğrayıp **seyirci** huzuruna çıkmaya fırsat bulamıyordu. Film getirenlerle, sansür ve salon sahipleri bir türlü aralarında anlaşmaya varamazken Fransa Konsolosluğuna bâğlı Kültür **Heyetinin,** Fransız kültürünün propagandası âdına, karınca kararınca birşeyler yapmaya çalışması gerekirdi. Nitekim yapmıyor da değildi. İstanbulda Fransız Konsolosluğundaki salonda mevsim başından beri birkaç film gösterilmişti. Nicole Vedrâs'nin "Paris 1900" Roger Leenhardt'ın "François Maurıae", Jean Gremillon'un "L'Amour d'un femme'', Robert Bresson'un **"Les** Dames du Bois de Boulogne" adlı filmleri bunların başlıcalarıydı. Fakat bu filmlerin en büyük vasıfları Fransız kültürünün, Fransız sinemasının ilk saftaki temsilcileri olmaktan çok katolik kilisesinin ağır, karanlık ve kasvetli havasını taşımalarıydı.

Vedres ve Leenhardt Fransa'nın en usta kısa film yapıcıları değildiler. Albert Lamorisse'in adını, eserlerinin şöhretini duymayan kalmamış, "Le Ballon Rouge - Kırmızı Balon" dünyanın her tarafında hayranlık toplamıştı. Alain Resnais'nin son filmi "Nuit et Brouillard - Gece ve Sis" gecen yılın en başarılı Fransız filmlerinden biri sayılmıştı. "Hotel des InVâlides - Malûller Oteli", "Le Sang des Betes - Hayvanların **Kanı"** ve "Mon Ohien - Köpeğim" adlı eserleriyle Georges Franju da kısa film ustalarının başta gelenlerindendı. Lamorisse'in, Resnais'nin, Franju'nun eserlerini göstermek "François Mauriac"tan herhalde daha faydalıydı. Çünkü koyu katolik romancının kendi sesiyle kendi kendim anlattığı filmde babadan kalma malikâneler ve uçsuz bucaksız bağlardan başka birşey görünmüyor, Mauriac hakkında hem okuyucuların hem de **seyir-**

öterin kafasında düğümlenen sual, sonunda yazarın "Ben kimim?" demesiyle büsbütün karanlığa gömülüyordu.

Konulu filmlerden Jean Gremillon'un "L'Amour d'un f*emme* - Bir Kadının Aşkı" küçük bir taşra kasabasında bir kadın doktor (Micheline Presle) ile bir mühendisin. (Massimo Girotti) aşk ve vazife çatışmalarım anlatıyordu. Dokümanterden yetişen rejisör Jean Gremillon'un küçük taşra hayatından, birkaç başarılı sahne verebilmesi filmim üstüne çeken kesif katolifc havasını dağıtamıyordu. Bu hava Robert Bressea'un yaptığı "Les Dames du Bois de Boulogne- Boulogaıe Ormanı Kadınları" adlı filminde daha da keşifti. Hatta boğucu bir hale gelmişti. Zaten ünlü sinema, tarihçisi Georges Sadoul Bresson için sinemanın Jansenist'i diyordu. Üç asırlık birmezhebin nefes aldırmayan mistik ahlak prensiplerini, metafizik nazariyelerini endüstri çağında, bu çağın tipik sanatı sinema yoluyla yaymaya çalışmak, kolay kolay yutulmuyordu.

"Les Dames du Bois de Boulogne"-un çevrildiği 1944'ten, "L'Amour d'un femme"ın çevrildiği 1954'e kadar geçen 10 yıl içinde Fransız sinemasını bu filmlerden çok daha iyi temsil edecek eserler hazırlanmıştı. Bu on yıl içinde meselâ Rene Clement gibi usta bir sinemacı yetişmişti. Genç ve kabiliyetli rejisör Clement'in 1946 Cannes festivalinde mizansen mükâfatı kazanan "La Batailie du Rail - Demiryol Savaşı" ve 1952 Venedik festivalinde büyük, mükâfatı kazanan "Jenx interdits" adlı: filmleri konsolosluk programlarında tanıtılabilecek nefis eserlerdi. Gene son on yıl içinde parlayan başka bir sinemacı, Andre Cayatte da "Justice est faite - Hak Yerini Buldu", "Nous sommes tous des assasins - Hepimiz - Katiliz", "Avant le Deluge - Tufandan Önce" gibi filmleriyle tanıtılabilirdi.

Gremillon ve Bresson'dan öne alınacak sinemacı çoktu. "L'Amour d'un femme" ve "Les Dames du Bois de Boulogne"a tercih edilecek film ise sayılamıyacak kadar fazlaydı. Marcel Carne'nin "Les Enfant du Paradis"si, Rene Clair'in "Silence est d'Or-Sükut Âtındır" ve "La Beaute du Diable - Şeytanın Güzelliği", Claude Autant-Lara'nın "Le Rouge et la Noir - Kırmızı ve Siyâh"ı, Jacques Becker'in "Casque d'Or - Altın Miğfer'i 1944-54 arasında çevrilen iyi Fransız filmlerinin ilk akla gelen örneklerindendir. Üstelik Türkiyede de gösterilmemişlerdir. Fakat Cldment, Cayatte, Carney Clair, Autant-Lara ve Becker'in eserlerinde koyu din propagandası yoktur. Olsa olsa bu sebebten Fransız kültür heyetinin itibarına mazhar olamamaktadır. Fransız kültür heyeti Papalığın değil Fransanın temsilcisi olduğunu hatırladığı zaman salonlarında değerli Fransız sinemasına yakışan eserler gösterilebilecektir.

S P O R

Futbol

Meşhur ajansın azizliği

Geçen, hafta Cumartesi günü gazetelere bir göz atan spor meraklılarının sevinçlerine, biraz da hayret karıştı. Türk Milli Takımının Mısırı 4-0 mağlûp ettiğinde ittifak eden gazetelerin gollerin kimler tarafından atıldığı hakkındaki rivayetleri muhtelif idi. Birçok gazeteler gollerin ikisinin Metin, diğerlerinin de Lefter ve İsfendiyar tarafından atıldığını yazıyorlardı. Sadece iki gazete 3 golü Lefterin, sonuncuyu da Hilminin attığını bildiriyordu. Bu muammanın, çözülmesi için futbolcuların İstanbula dönmesini beklemek icap etti. Neticede Kahireye hususî muhabir gönderen iki gazetenin doğru haber verdiği anlaşıldı. Diğer gazeteler de galibiyetimizi bildiren haberin başına "husus!" kaydını koymuşlardı ama, Kahireye muhabir gönderme zahmet ve masrafını göze alamamışlardı. Anadolu Ajansının haberinin başına bir "hususi" kondurdu mu, iş masrafsız tarafından pek âlâ halledilebiliyordu! Ama evdeki hesap çarşıya uymadığı için, daha doğrusu Anadolu Ajansının malûm ve meşhur doğru haber verme itiyadında henüz bir değişik- - lik olmadığı için bu ajansın işlediği hatayı birçok gazete kendi "hususi" muhabirlerine atfedip okuyucularının nezdindeki itibarlarından kaybettiler. Kahireye hususi muhabir göndermeyen gazetelerden sadece bir tanesi, bu küçük oyuna lüzum-

Eşfak Aykaç
Futbolumuzun Hamleti

görmeden galibiyet: haberini sütunlarına Anadolu Ajansının adım zikrederek almıştı. Bu doğruluk, diğer gazetelerin açıkgözlülüğünün uyandırdığı kötü tesir yanında mükâfatını görmüştük Asıl üzerinde durulan nokta meşhut ajansın yanlış haber vermesi değildi. Buna çoktan alışılmıştı. Bazı gazetelerin ajans haberlerine "hususi" kaydını ilâve etmeleri, zamanımızın gazetecilik anlayışına uymuyordu. Bu Babıâli açıkgözlüğü çoktan modadan, düştü sanılıyordu. Zira yavaş yavaş yükselerek artık yazı işleri müdürlerini de ellerine geçiren genç gazeteci nesli, hâdiselerim mahallinde takip edilmesinin lüzumuna inanıyorlardı. Hâdiseler mahallinde takip edilmezse ne olurdu? En azından bu millî maç haberi dolayısıyla bazı gazetelerin düştükleri mevkie düşülürdü. Bundan çok daha kötü vaziyetlerin de ortaya çıkabileceği su götürmez bir hakikatti.

Tek seçici haklı!.

Geçen hafta spor muhitlerinde en çok ajansın bu muzipliğinden bahsediliyor, arada sırada da "Öfke baldan tadıdır, tekseçici haklıdır" deniliyordu. Hakikaten Mısıra hareket edilmezden önce Tek seçici Eşfak Aykaç bütün şimşeklerin hedefi haline getirilmişti. Hele bu hal karşısında Tek seçicinin asap bozukluğuna uğrayıp istifa edivermesi ve sonra arkadaşlarının tazyikiyle kararını geri bırakışı Eşfakın muarızlarının işini kolaylaştırmıştı. Bu zevat merakla Kahire dönüşünü bekliyorlardı. Fakat 4-0 lık galibiyet sn sivri kalemin dahi ucunu kırmış, kalem sahibine yazmak ve hücum etmek fırsatını bırakmamıştı. Millî takımın zaferi Eşfak Aykaçı büyük bir hücumdan kurtarmıştı. Bazı iyimser kimseler: Millî takım Mısırlılara, Aykaç da basına karşı ezici bir zafer elde etti" diyorlardı. Nasırın kahraman çocukları Kahiredeki Zamelek stadında Millî takımımızın fevkalâde oyunu karşısında dikiş tutturamamışlardı. Hele Lefter o günün yıldızı olarak gösteriliyordu. Gerçekten 3 gol atmış olması da- bunu ifade ediyordu. Mısır galibiyeti hakikaten övünülmeye değer bir galibiyetti. Tabancı bir atmosferde ve bugünün şartları içerisinde farklı galibiyeti küçümsemek haksızlık, hattâ insafsızlık olurdu. Hem son senelerde Kahirede Mısırlıları 4-0 mağlûp etmeye muvaffak olan hiç bir ekip yoktu. Hatta Macarlar bile, bu isi becerememislerdi.

Tek seçicinin niyeti

Galibiyette büyük hissesi bulunduğuna herkesin inandığı Eşfak Aykaç, Mısır dönüşünden sonra gazetelere verdiği bir beyanatta artık çok yorulduğunu ve çekilmek istediğini bildirdi. Ağır tenkitlerle şahsi hırpalanmıştı. Eğer mağlûbiyetle dönülmüş olsaydı daha ileriye

Genç Milli Takım
Balon ilk fiskede söndü

gidenler de bulunacaktı. Hem -kendi ifadesi ile- Tek seçiciliğin bahşettiği manevî şereften başka hiç bir kazancı da yoktu. Amatör bir idarecinin bu şartlarda vazife görmek istememesi gayet tabii karşılanmalıydı. İşte nihayet bir idareci daha, sureta yorgunluğunu ileriye sürerek, haddizatında şahsını hırpalayan tenkitlerden uzaklaşmak için, vazifeden ayrılmak yolunu tutuyordu. Yalnız Tek seçiciye yakın olan şahısların belirttiğine göre Aykaç bu vazifesinden ayrılmadan Mısıra giderken kendisine yardım göstermeyen, futbolcularım istediği yere, zamanında göndermeyen Galatasaray idarecileri ve 5 futbolcu için Federasyonun ceza vermesini istiyecekti.

Gençlerin mağlûbiyeti

Milli takımın Kahirede kazandığı başarının sevinci spor çevrelerinde devam ettiği bir sırada, geçen hafta Pazar günü Polonyada genç Millî takımımız Lutz şehrinde Polonya gene millî takımı ile revanş maçı yapmaktaydı. Umumî kanaat genç takımın gene galip geleceği merkezindeydi. Fakat tahminler boşa çıkmış, gençler gayet kötü bir oyundan sonra 2-1 mağlûp olmuşlardı. 5-2 lik galibiyeti gözlerde haddinden fazla büyütenler ve Polonya takımım da o nisbette küçük görenler bu netice karşısında hatâ etmiş olduklarını anladılar. Polonya genç milli takımı İstanbulda farklı mağlûbiyetine rağmen hiç ihmal edilmiyecek bir rakipti. Kollektif oyun oynuyordu ve her yaptığı akın, her yaptığı hareket bir mâna ve maksada hizmet ediyordu. Ferdi gayret ve çalışmalarla bir takımın galip gelmesi elbette takım halinde çalışan, kollektif oyuna uyabilen rakipten daha kıymetli olamazdı. Nitekim takımımız Polonyada kendilerinden bekleneni verememişler ve gençler revanş maçını, 2-1 kaybetmişlerdi. Genç milli takım geçen haftanın Çarşamba günü Dünya Juniorlar turnuvasına iştirak etmek üzere Varşovadan uçakla Madrite hareket etmiştir. Federasyon başkam Hasan Polat bu mağlûbiyetin gençleri kamçılıyacağı ve turnuvada iyi neticeler alacağımız kanaatindedir.

Klüpler

Bir saltanatın sonu

Beşiktaş kongresinin yarıda kalacağına pek çok kimse kendini 1-nandırmıştı. Esasen elektrikli havayı görüp, hafta içerisinde gazetelerdeki beyanatları okuyup buna inanmamak imkansızdı. Bu sebeble Teknik Üniversite salonunda geçen Pazar yapılan' kongreye azalar "Karakolda bitecek" düşüncesi ile katıldılar. Mevzu cazipti. Gazetelerin sade spor muhabirleri değil Adliye - Polis muhabirleri de kendilerine ayrılan yerde kongrenin bağlıyacağı saatte ha zır bulundular. Ama tahminler hilâfına Beşiktaşlılar olgun bir kongre yaptılar. Tenkitler yapıldı, hatta daha da ileriye gidilerek şahıslara sert hücumlarda bulunulduğu görüldü. Ama bütün bunlar bir kongrede olabilen şeylerdi. Bu, tarafların neticeyi lehlerine çevirmek için müracaat ettikleri bir metottu. Eğer Sadri Usuoğlu gibi, fevkalâde suples sahibi bir idareci muvafık grubun başında buluntu asaydı, muhalifler çoktan zafer elde ederlerdi. Kurt idareci zaman zaman müşkül durumlara düştü, fakat asabına hâkim oldu ve neticeye doğru soğukkanlılıkla yürüdü. Buna rağmen kendi grubu seçimi kaybetti. 12 saat devam eden kongre sonunda. Teknik Üniversite salonunu terkeden azaların zihinlerinde bir takım istifhamlar belirmişti. Senelerdir klübü tek basına idare eden, istediği ve dilediği her şeyi kendi bildiğine yapan Sadri, Usuoğlu acaba ekalliyette kaldığı diğer 3 arkadaşı ile birlikte idare heyetinde çalışacak mıydı? İdare heyeti vazife taksimi yapıp Sadri sadece üyelikte kaldığı halde bile Beşiktaş için çalışmağa devam edeceğini söyliyerek bu istifhamları dağıttı. Mahaza kongrenin nihayete ermiş olması, iktidara muhaliflerin geçmesi Beşiktaştaki kaynaşmayı sona erdiremiyecekti. Önümüzdeki günlerin pek çok hâdiselere gebe bulunduğu tahmin ediliyordu.

Haksız **bir** karar

Federasyon ile Galatasaray klübünün çatıştığı, Beşiktaşta idarecilerin birbirine girdiği bir sırada Fenerbahçe klübü elbette sessiz ve hareketsiz kalamazdı. Bu dedikodu sağnağının içine Fenerbahçeli idareciler de ince bir zekâ oyunu ile katılmakta gecikmediler. Günlerden bir gün bir de bakıldı ki Rüştü Dağlaroğlu Haysiyet Divanı kararıyla Fenerbahçeden ihraç edilmiş! Sebeb: Defterlerde tahrifat!.. Rüştü Dağlaroğlu uzun müddet Fenerbahçe klübünün Umumî kâtipliğini yapmış. 1924 senesinde klübe intisap etmiş, eski bir Fenerbahçeliydi. Halen atıldığı klüpün tarihini yazmakla meşguldü. Pek çok kimse bu karardan duydukları teessürü belirtiyor, aynı fiile iştirak eden şahısların Sicil komitesinde vazife gördüğü bir yerden, eski bir azanın kovulmasını ayıplıyorlardı. Bu, hakikaten adaletsiz bir karardı. Ama Dağlaroğlu mücadeleci bir adamdı. İşi burada bırakacağı ve bir kenara çekileceği tahmin edilemezdi. Onun da hataları olabilirdi. Fakat faydaları ve klübe olan hizmetleri, Fenerbahçeliliği inkâr edilemez, kaydım terkin etmekle silinemezdi. Dağlaroğlunun Umumî kongrede kendisini müdafaa edeceği ve yeniden azalığa kabul edileceği kanaati Fenerbahçe camiasına hâkimdi. Diğer taraftan idealistler ismi altında toplanan Fenerbahçeli azalar geride bıraktığımız hafta içerisinde imza toplayarak fevkalâde kongreye gitmek yolunu tutmuşlardı. Şimdiki halde topladıkları imza yekûnu fevkalâde kongreyi yapmaya kâfi geliyordu.

Kapak Baskısı : Rüzgârlı Matbaa Denizciler Cad - ANKARA